

מחזורי חג המולד

~~~~~

DRAGSMARK

מחזורי חתונה

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

SECRET

JOHAN ALIN

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Ritad

- 2 -

En stenåldersboplats på Rotekärrslid, Dragsmark.

Sommaren 1925 upptecknade författaren och seminarielärare Johan Ekström stenåldersboplatserna i Dragsmark. Då tiden ej medgav provgrävningar, var det för oss endast möjligt att finna boplatser som lågo på odlad mark, genomskurits av grustag eller diken, vägar eller gångstigar. Under vårt arbete besökte vi även en höjdsluttning belägen rakt väster om den lilla tjärnen Rotekärrsvatten även kallad Oxögat. Platsen var emellertid ouppodlad och delvis beväxt med skog, varför inga fynd anträffades. Några år senare, sommaren 1933 hade man där grävt efter skal och då påträffat fisk och djurben. Av en god vän, disponent Carl Lundqvist vid Oxevik, erhöll jag meddelande om fyndet. och besökte omedelbart platsen. I en liten grop, som grävts för att komma åt skalen, anträffande jag rikligt med skal av *Ostrea edulis* och *Litorina litorea* samt ben av fiskar, fåglar och däggdjur. Det var tydligt, att vi här hade att göra med en verklig kökkenmödding, en avskrädeshög från forntida bebyggelse. Då jag bland ben och skal träffade rikligt med flintskärvor slagna av människor, var därmed boplatserna daterad till stenaldern. En vid besöket med Paulin barometer utförd avvägning gav vid handen att boplatserna låg 35 - 36 m. ö. h. Höjdläget tydde på, att kökkenmöddingen kunde härröra från Ertebölletid. I så fall vore den den ^{enda} boplats av detta slag, som hittills anträffats i Bohuslän. Visserligen finns i landskapet gott om boplatser från nämnda tid, men samtliga förut kända sådana ha haft ett läge, som ej tillät bevarandet av ben och musselskal, varför man på dem endast anträffat redskap och avfall av flinta och sten. Här åter kunde man tänka sig även finna redskap av ben.

Det synes mig därför synnerligen betydelsefullt att få boplatserna närmare undersökt. Efter erhållet tillstånd från Riksantikvarien blev jag sommaren 1934 i tillfälle att företaga en utgrävning på platsen. I undersökningen deltog folkskollärare Axel Stene, seminarielärare Anders Haglund och min son Nils Alin. Den senare kartlade ^{bo}platsen samt utförde den längre tubavvägningen,
d. h. dess lägsta 34 m. ö. h. är 2 m. med en lutning av 1:20.

som behövdes för fastställande av dess höjdläge. På grund av i-råkad sjukdom, som satte mig ur stånd att gå, kunde jag ej själv utföra detta arbete.

Boplatsens läge.

Dragsmarks och Bokenäs socknar jämte Skaftölandet bilda ytterdelen av den halvö, som från fastlandet norr om Uddevalla skjuter ut mellan Gullmaren och Koljefjorden. I gränsen mellan de nämnda socknarna avskäres halvön av en i nordväst - sydost gående trång sprickdal, upptagen av Knarrvikskilen, Lövasvattnet och Essviksvattnet. De båda sistnämnda utgöra över havet i sen tid lyfta delar av det land, som en gång i tiden förband Gullmaren med Rörbäckskilen och Koljefjorden. På sydvästsidan av nämnda dal och parallellt med den går ett mindre dalstråk, i vilket vägen till Källevik och till Dragsmarks kyrka och kloster går fram. Åt sydväst begränsas denna dal av en bergås, som höjer sig ett fyrtiotal meter över dalbottnen. Två och en halv kilometer norr om Dragsmarks kyrka samt 400 m. söder om avtagsvägen mot Oxevik avskäres nämnda bergås av en grund sänka, som åt väster sluttar ned mot gården Hultås och i mitten upptages av ett i det närmaste torrlagt kärr, Rotekärret. Sänkans östra parti, som mynnar ut i dalen med Dragsmarksvägen, upptages av en mellan bergknaltar instängd, delvis skogbeväxt gräsbacke, som övertväras av en låg grusrygg. Backen kallas Rotekärreklid och utgör själva boplatsen. Som orienteringspunkt från vägen tjänar den lilla tjärnen Rotekärrevatten, även kallad Oxögat, vilken är belägen rakt öster om och omedelbart nedanför boplatsen. Området tillhör kronohemmanet Hultås. Boplatsen sluttar svagt mot öster och är väl skyddad av bergknaltar åt alla håll utom åt väster, där den nämnda boplatsen övertvärande grusryggen bildar lä. Denna grusrygg verkar strandvall, men den synes ej vara uppkastad av havet. Sin utformning har den fått, då stranden här stått i 35 - 36 meters nivå varvid vågorna utsvallat strandhak både på dess öst- och västsida. Boplatsområdet mäter 30 m. i öst - väst och 20 m. i nord - syd. Åt öster öppnar sig med en åtta meter bred passage ut mot Dragsmarksdalen. Nivåskillnaden mellan områdets högsta del 36 m. ö. h., dess lägsta 34 m. ö. h. är 2 m. med en lutning av 1:20.

Bjorden över havet.

Utanför 33 meterskurvan avgränsas boplatssområdet av en mycket brant sluttning, som övergår i en terrass 23 m. ö. h. Denna terrass avgränsas mot öster av en ganska brant omkr. 10 m. hög bergssluttning.

Boplatsmaterialets utbredning.

Boplatsen markerades i första hand av en avskrädeshög bestående huvudsakligen av ostronskal med inblandning av djurben, flintavfall, allt starkt inpregnerat av sot och aska. Avskrädeshögen bildade en oval i boplatsens mitt, 6 m. i längd och 4 m. i bredd. Strax utanför det sammanhängande skalområdet, anträffades i ruta A0 och A1 smärre skalanhopningar.

Utanför det skalförande området grävdes små provgropar för att konstatera utbredningen av flintavfallet. Det visade sig därvid, att hela det åt öster vettande partiet av boplatssområdet var flintförande, medan västsidan åter, så vitt man med provgrävningen kunde fastställa, var steril. Det flintförande området omfattade omkr. 250 kvm.

Skallagret kan ursprungligen ha haft en betydligt större utbredning än nu. Så väl i norr som söder om själva avskrädeshögen finnas ask- och flintförande myllager med en mäktighet av 30 - 50 cm. Det är tydligt, att detta lager delvis bildats genom förmultning av måltidsavfall i vilket även ostronskal måste ha ingått. På de mera fuktiga områdena invid de boplatsen i norr och söder omgivande bergkullarna ha skal och ben fortare upplösts än på de torra områden i boplatsens mitt. Skalanhopningen har kanske där även varit något mäktigare, så att humussyrorna ej rätt på dem. En omständighet dessutom har medverkat till avskrädeshögens bevarande, nämligen den, att platsen ej varit odlad utan legat intäkt ända sedan boplatsen övergavs. Hade lokalen, som förhållandet är med övriga kända boplatser i landskapet, varit odlad under årtusenden, hade hela kökkenmöddingen varit borta.

Höjden över havet.

Som nämnts avvägdes boplatsen sommaren 1933 med Paulin aneroid, varvid värdet 36,3 m. ö. h. erhöles för dess centrum. Innan utgrävning företogs bestämdes ånyo boplatsens höjd över havet. Nu utfördes avvägningen med en Zeisstub med utgång från stranden vid Gullmaren. I södra kanten av boplatsens utgång mot öster inhöggs ett märke för avvägningen vid fortsatta utgrävningar. Detta märke ligger 34,24 m. ö. h. och markerar boplatsens nederkant. Boplatsens centrum ligger 35,4 m. ö. h. och dess högsta parti 36 m. ö. h. Barometeravvägningen gav sålunda ett resultat, som med en ^e meter översteg det tubavvägningen gav. Då den senare utfördes med ett gott, nyjusterat instrument, får den anses riktig. Den har också lagts till grund för de fortsatta avvägningarna under utgrävningen.

Flintavfall och aska fortsätta i boplatsens utgång åt öster. Askan upphör 32,6 m. ö. h. men flintavfallet fortsätter sparsamt ut för den branta sluttningen ned till den nämnda 23 meters terrassen. I nivån 34 - 32,6 m. anträffas aska och flintavfall inblandat i en sandig klapper, en omständighet, som synes mig tyda på, att stranden kan ha stått i denna nivå en tid under det boplatsen var bebodd.

Längs ned i sluttningen samt på 23 meters terrassen anträffas flintavfall inbäddat i svämsand, som blir mäktigare ju längre ned man kommer från boplatsen. Det är tydligt att flintavfallet nedanför 32 meters nivån förekommer i sekundärt läge, nedsvämmat uppifrån. Vid regnväder och snösmältning om våarna är nämligen regnflödet från de kringliggande höjderna rätt så kraftigt, och allt vattnet har sitt avlopp genom den nämnda passagen åt öster. Så länge boplatsen ej var täckt av vegetation, har sålunda tidvis nedspolningen och omlagringen varit rätt så kraftig.

Strandens läge då boplatsen var bebodd.

~~om vid utgrävningen~~
För ~~boplatsens datering~~ ^{boplatsen} är det av vikt att kunna fastställa strandens läge, vid den tid, ~~den~~ ^{den} var bebodd. Några säkra hållpunkter härför finnes tyvärr ej. Boplatsens centrala del är be-

lägen i nivån 34,8 - 35,97 m. ö. h. Kulturlagret tunnar ut åt öster och upphör praktiskt taget i 34 meters nivån, där ett tunnt klapperbälte möter och fortsätter ned till 32 meters nivån. Här slutar askan tvärt, vilket som nämnts tyder på, att strandvagorna har tagit hand om det material, som utsvämmats från boplatsen.

Vid tiden för stenåldersmänniskornas vistelse på platsen kan havet ej ha stått högre än i 33 - 34 meters nivån men väl lägre. Hade det stått mycket lägre, skulle med all sannolikhet askskiktet sträckt sig nedanför 32 meters nivån, men då det tvärt upphör just här i nedre kanten av ett litet klapperbälte, så synes mig denna omständighet kunna tolkas som ett bevis för att stranden, då boplatsen var bebodd, befunnit sig i dess omedelbara närhet d.v.s. just i nämnda nivå.

Åt väster har boplatsen vid detta strandläge haft ett avstånd till stranden på omkr. 300 m. och mellan boplatsen och stranden har det grunda Roteckärret sträckt sig. Detta kärr är nu nästan helt uttorkat och delvis skogbeväxt, men under den tid stranden stod i 32 - 32,5 m.ö.h., dämde havet i kärrets avlopp, så att detta blev djupare. Möjligen växte här då *Phragmites* ⁿ ~~kommunis~~. Strån av denna växt ha nämligen anträffats djupt nere i boplatsens skallager. Nu växer ej *Phragmites* i kärret. Vid ett strandläge i 32 meters nivån ^{fanns} ~~funns~~ emellertid inga ^{i boplatsens närhet} ~~andra~~ växtplats för rörvassen än den nämnda. Ett högre vattenstånd i Roteckärret än nu var troligen också förutsättningen för uppkomsten av den källa i boplatsens ~~och~~ områdets södra kant, från vilken stenåldersmänniskorna troligen hämtat sitt dricksvatten. Denna källa var torr sommaren 1934, vilket delvis beror på, att den ^{här} ~~genom~~drages av ett dike.

Utgrävningen.

Före utgrävningen upprättades medels mätbort och distanstub en nivåkarta över boplatsen i skala 1:100, på vilken fyndområdet och skalhögen och det för undersökningen avsedda området inmättes.

Undersökningen började med utstekande av ett 11 m. långt och 1 meter brett schakt ~~sed~~ i öst- och västlig riktning,

lager om 10 till 20 cm. 6 bestående av askförande myllor
vilket skar skalhögens mitt samt sträckte sig upp till krönet
av den boplatsen övertvårande grusryggen. Schaktet avdelades i
rutor om 1 kvm. Varje ruta erhöill nummer och littra beteck-
ning. Inom det utstakade området genomsöktes så ruta efter
ruta med handspade, varefter det genomsökta materialet sällades.
Fynd, som anträffades in situ innöttes såväl till läge, som
djup. Kulturlagret genomgrävdes med till dess en ljus, fynd-
fri sand med klapper mötte. Denna sand saknade artefakter. Sen
Före undersökningen avvägdes hörnen i varje ruta. Sedan det
länga schaktet genomsökts, fotograferades och uppmättes i alla
dess norra vägg en profil. att klarlägga, huruvida så var för-
håll. Undersökningen utsträcktes vidare åt norr inom skalhögen,
där ytterligare 6 rutor genomgrävdes.

Inom den vret, som upptar boplatsens norra del, hittades
vid provgröparnas upptagande rikligt med flintavfall och ett
spetsredskap. Detta föranledde mig att här undersöka 6 1/4
kvm. Utanför boplatsen upptogs en serie provgröpar utmed den

Boplatsens södra område visade sig också hysa rikligt
med flinta, varför en undersökning påbörjades även där. På
grund av regn måste emellertid arbetet avbrytas, sedan 1 kvm.
genomgrävts, varefter undersökningen avslutades för året.
Trades undersöktes 21 km.

Lagerföljden på boplatsen.

Skalhögen med ben och flintavfall täcktes av grästorv
av 5 - 10 cm:s mäktighet. Den vilar direkt på en sandig klapp-
per. Under själva klappern möter mjäla och morän. enda regnig

Åt väster tunnare skalen ut mot strandhaket på östsidan
av den nämnda grusryggen, och här täckes skallagret närmast av
ett tunt, 5 - 8 cm. mäktigt flint- och askförande myllager. I
öster, inom rutan A2, kilar skallagret ut i ett ask- och
flintförande myllager, som både över- och underlagrar skalen.
I ruta A7 synes på profilen ett tunnt grusskikt i ytan av kul-
turlagret. Detta grusskikt har uppkommit vid ett tillfälligt
regnflöde. Skallagret mätte i centrum i genomsnitt 28 - 30 cm.
men uppgick på enstaka punkter till 40 å 50 cm. Åt kanterna
tunnade skalen hastigt ut. Utanför skalhögen i öster och vä-
ster vidtog under den 5 - 10 cm. mäktiga grästorven ett kultur-

lager om 10 till 20 cm., bestående av askblandad mylla med flintavfall.

I norra och södra områdena av boplatsen var grästorven dåligt utbildad. Här mätte kulturlagret 30 - 50 cm. I norr vilade det delvis på berggrund, för övrigt på den ljusa, sterila sanden.

Av lagerföljden framgick otvetydigt, att kulturlagret på boplatsens yta aldrig överskridits av havet. Det kunde emellertid tänkas, att i likhet med förhållandena på boplatsen på Sandarna inom Göteborg ett äldre, undre kulturlager kunde anträffas. Fyra till fem exemplar vidare var Litorina obtusata finnas under det övre, och skilt från detta av den sterila klapperförande sanden. För att klarlägga, huruvida så var förhållandet, upptogs inom en del rutor så väl på boplatsens centrum som i dess utkanter djupare schakt. Det visade sig därvid att den nämnda klapperförande sanden vilade på mjåla, under vilken mötte en hård morän. Spår av äldre, övertransgredierat kulturskikt anträffades ej.

Utanför boplatsen upptogs en serie provgröpar utmed den branta östslutningen samt på 23 meters terrassen nedanför denna. Närmast under grästorven anträffades här en lös sand, vilande på hård mjåla. Sanden innehöll en och annan flintskärva. Varje spår av aska eller förmultningsskikt saknades. Någon bebyggelse utanför boplatsen var ej i slutningen eller på terrassen har sålunda ej funnits. Sanden såväl som flintan ha vid regnväder spolats ned från boplatsen ovanför. Innan denna var grästäckt behövdes det blott en enda regnig höst sådan som t. ex. 1934 för att denna nedtransport skulle kunna försiggå.

*J. L. Joh. Petersen, Om Tidbestämmelser
af Gravföremål i den nordre Skånska
Öarna.
Det Kgl. Danske Videnskabsnæstelskab.
Biologiska Meddelelser II, 9 Kjöbenhavn 1922.*

F y n d e n.

Skallagret.

Skallagrets sammansättning.

Den fauna, som skalthögen representera var synnerligen enformig. *Ostrea edulis* dominerade helt och hållet, *Litorina littorea* förekom även ganska rikligt, men ej i så stor mängd, att den satte sin prägel på skalbanken. *Mytilus edulis* och *Cardium edule* förekomma endast i enstaka exemplar. Av *Nassa reticulata* anträffades fyra å fem exemplar vidare var *Litorina obtusata* företrädd med enstaka skal. *Ostrea edulis* liksom *Littorina littorea* i Danmark. 7-9 dm. i diam.

Skalthögen mäter nu omkring 20 kvm. Räkna vi med en medelmäktighet av 20 cm., så skulle högen innesluta 4000 liter skal. Nu har materialet emellertid under årens lopp packats och sjunkit samman betydligt. Ursprungligen torde skalen nog upptagit det dubbla utrymmet eller 8000 l. d.v.s. 8 kbm. eller 16 kärklass.

Jämförd med de danska kökkenmöddingarna, t. ex. de vid Ertebölle och Broholm, förefaller skallagret på Rotekärrslid rätt obetydligt. *Större än mättningsgren vid Møllehøjens 1. och 2. lag. 8-10 dm. i diam. 2000 kbm. skal, 1000 kbm. jord.*

Benfynd.

Ben av fisk, fågel och däggdjur anträffades i ^{låg}inmängda i skalen. Fiskbenen dominerade fullständigt, medan fågel- och däggdjursfaunan var mera sparsamt företrädd. ~~Semligna större däggdjursben voro kluvna och söndersplittade.~~ Djurben och redskap av ben voro med undantag för rutorna A0 och A1 där jorden var kalkhaltig, uteslutande knutna till skallagret.

J. G. G. Joh. Petersen: Om Tidbestemmelse
og Eeræringforhold i den ældre Stenalder i
Danmark.
Det Kongl. Danske Videnskabskabernes Selskab.
Biologiske Meddelelser III, 9 København 1922

Förteckning över beunn.

Fynd av människa.

Från skalhögen härrör två fragment av skalle av människa.

Fragmenten, som äro ovanligt tjocka, anträffades ganska djupt
nere i skallagret. Det ena hittades i mellan C 6

och det andra i mellan C 6. De lågo på samma
ett stycke från varandra. De tynde cirkulära
hänvisar från samma person. Eter den av människa
anträffades egendomligt nog icke. Möjligen har skellet
från vilket skadefragmenten häröra, legat utom
för skabanken och där i den stora jordens mull
bort. De båda hjärnfragmenten haas en
sinfällig och sammat bland skalen och
därifrå bevarats.

Artefakter i skallagret.

Följande redskap av ben anträffades i skallagret:
metkrokar, fragment 8 11
små bennålar 8 2

spets av benharpun 1

fågelpilar d.v.s. benspetsar med skåror för
flinteggar, fragment 3 11

benspets av samma typ som fågelpilarna men utan

skåror 1

förmodat fragment av större fågelpil 1

smärre benredskap 3 8

djursben med skåra 1

tänder med roten genomborrad för upphängning på

ett snöre 2

Följande redskap av sten och flinta härrör från
skallagret:

Kärnyxor 9

flintspetsar (borrar eller flintspetsar) 8

knivar 5

skrapor 1

knackstenar av flinta 2

knackstenar av rullstenar 13

små flinteggar till benspetsar 20

Redskap anträffade utanför skalhögen.

kärnyxor 8

trindyxor 4

handspets 1

små flintspetsar: borrar eller pilspetsar 14

knivar 3

skrapor 8

knackstenar av flinta 5

knackstenar av rullstenar 2

handtagskärnor 2

Utom ovanstående artefakter anträffades i rutorna A₀ och
A₁ en hel del andra artefakter. För metkrokan fästgjord är
tången fästgjord med en från krokan riktad klack. Vana fiskare

26. ~~Ä~~ således utanför skälhögen ett par små, ocornerade krukskär-
vor. Den ena av dessa anträffades 12 cm. under markytan, sålun-
da strax under grästorven.

Sammanfattning.

Något större antal föremål gav utgrävningen ej, men den
omfattade dock endast 26 kvm. ~~ett~~ eller något mer än 1/10 av
boplatsområdets flintförande parti, som utgör omkr. 300 kvm.

Det värdefullaste med boplatsen är, som nämnts, den om-
ständigheten, att en verklig avskrädeshög ^{den} har blivit bevarad,
vilken ger oss en inblick i stenåldersfolkets livsförsel vid
den tid, från vilken boplatsen härrör, på samma gång som den ger
oss värdefulla upplysningar om den djurvärld, som Bohuslän hyste
under dessa avlägsna tider.

Av synnerlig vikt är även den omständigheten, att skallag-
ret bevarat ett fåtal redskap av ben. Dylika redskap ha ej an-
träffats på de många med Rotekärrslid likåldriga boplatser,
som vi förövrigt känna från Bohuslän.

Den stora mängd fiskben, som anträffades i avskrädeshögen
visa att fisket spelat en stor roll för dess bebyggare. ^{De} En
^{stor del} mesta av de bevarade fiskbenen tillhöra stora fiskar och visat
att stenåldersfolket varit goda fiskare. Det är därför helt na-
turligt, att de lämnat efter sig ett och annat av sina fängst-
redskap. Dessa utgöres ^{av} metkrokar, 2 st. i frag-
ment. Metkrokarna föreligga i ^{fyra} tre typer, ~~varandra representerad~~
~~av tre exemplar~~. En typ är platt, och ganska bred i kröken fig. 8
A6, B4 och B5. Tyvärr saknas samtliga dithörande krokar spets,
varför man icke kan se om de varit försedda med hullingar eller
ej; även snörefästet saknas. ^{En} Den andra gruppen är representerad
av en krok med hulling, fig. 8 B6, samt två krokar med tånge och
snörefäste men med spetsen avbruten, fig. 8 A6 och B5. Dessa
sistnämnda skilja sig något ifrån B6 i det att de äro smäck-
rare i själva kröken. De äro ovanligt små men omsorgsfullt ar-
betade. Längden är blott 2 - 2,5 cm. Huruvida samtliga haft
hullingar eller ej kan icke med säkerhet avgöras, men det är
sannolikt att så varit fallet. För metrevens fastgörande är
tången försedd med en från kröken riktad klack. Vana fiskare

ha påpekat för mig, att klacken ^{i n} sättes bakvänt. Om fisken nappar på en sådan krok, ryckes kroken nedåt, och snöret glider över huvudet på tången, då ingenting finnes på dennes insida, som håller emot, detta givetsvis underförutsättning, att reven fastgjorts med en knut eller ögla. Det kan också tänkas, att själva reven lagts utmed krokens ^{för} tånge samt bundets till denna med ett snöre, som surrats just under den nämnda klacken. Att man fäst kroken vid reven på detta sätt under stenåldern ^{för} framgår av en del metkrokar med två eller flera skaror på tången från kroken vända sida. Dessa skaror ha med all sannolikhet varit avsedda till fäste för det snöre med vilken reven fastsurrats. 1) ^{Den tredje gruppen} utgöres av krokar ^{med} två hullingar, fig. 10. Av dessa finnas endast spetsen med hullingarna kvar. Den ena av dessa, A6, kan möjligen utgöra spetsen av en harpun, de båda andra åter äro o-tvetydigt fragment av metkrokar. Dessa krokar, som äro väl arbetade, ha tydligen varit ganska store och kraftiga. Själva spetsen mäter ovan kröken 4 cm. och att sluta därav måste kroken haft en längd av omkr. 8 cm. kanske ännu mer.

Slutligen vill jag påpeka, att de ^{den} första gruppen räknade platta krokarna ^{vilka vara primitiva} kunna tänkas vara ^{avsedda till} ämnade till krokar av typ två. ^{vilka komma från boplatserna på Rinkenäs, Närke,}

Metkrokar höra till det mera sparsamt förekommande inventariet på de nordiska boplatserna. De uppträda i Danmark under Maglemosetid och fortsätta i Ertebølletid. 2) ^{Från} Norge äro dessa redskap även kända från ^{tidsskede} samma tidsskede. Krokarna från Maglemose- och Ertebølletid sakna emellertid hullingar. De hullingförsedda krokarna åter ha tidigare anträffats endast på yngre boplatser samt i megalitgravar. 3) De med två hullingarförsedda krokarna äro, så vitt jag känner, ej tidigare funna i Norge.

1) Från Bräckemosse i Torsby s:n, Bohuslän föreligger en metkrok av ben med hulling. Den har hak för revens fäste på tångens insida. Sarauw-Alin: Götaälvområdets fornminnen, fig. 17 d, sid. 72.

2) G. Sarauw: En stenåldersboplats i Maglemose ved Mullerup. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, 18. Bd, Kjöbenhavn 1903. Sid. 259, fig. 32, sid. 260, fig. 33.

K. Friis Johansen: En boplats fra den ældste stenalder i Svaerdborg Mose. Aarbøger, 1919. 9 Bd, sid. 207, fig. 62.

H.G. Broholm: Nye fund fra den ældste Stenalder. Holmegaard- och Svaerdborg funden. Aarbøger 1924, sid. 130.

Nu är att märka, att boplatsen ej hyser ett enda redskap från gånggriftstid, och det vore därför egendomligt, om vi bland det andra materialet skulle ha metkrokar från en långt senare tid. Skulle det möjligen förhålla sig på det sättet, att krokarna härrörde från något tillfälligt besök på boplatsen, sedan denna länge lågat övergiven av sina första inbyggare? Vore så förhållandet, borde redskapen från senare tid hittats överst i skallagret. Så är dock ej förhållandet. Metkrokarna hittades på följande djup i skallagret., d.v.s. från grästorvens undersida räknat: Ruta A6, fig. 10, krok med dubbelhulling fig. 17 cm.

Ar homogen allt igenom. Icke ett enda spår icke ett enda
liten krok, fig. 8, A6 17 "
d:o , fig. 8, A6 7 "

Av de övriga
ruta B5, metkrok , fig. 8, A5 10 "
får flinteggar, " " " 8, A5 5 "
ruta B6, krok med två hullingar, i skal-
lagrets översta skikt, fig. 10, B6, 5 "

ruta B6, krok med ^{en}hulling, i bottnen av
skallagret, 35 cm. under markytan
fig. 8, B6

ruta C6, krok med två hullingar, i skal-
lagrets översta skikt, fig. 10, C6, 11 "

Av ovanstående framgår, att en av krokarna med två hullingar
små. De ha haft en längd av 8 cm., och största bredden är 9 mm.

Erik Westerby: Stenaldersboplatser ved Klampenborg. Kjøbenhavn 1927. Sid. 115, fig. 38.
H.G. Broholm: Langøfundet. Aarbøger 1928. Sid. 170.
A. P. Madsen - Sophus Müller m. fl.: Affaldsdynger fra Stenalder i Danmark, Kjøbenhavn 1900. Sid. 67-68 samt plansch VII.
Helge Gjessing: Rogalands stenalder. Utgitt av Stavanger Museum 1920. Sid. 19-21.
3/ Sophus Müller: Ordningen av Danmarks Oldsager. Stenalderen. Kjøbenhavn 1888. Fig. 188.
Montelius: Minnen från vår forntid: fig 614-626.
Nils Lithberg: Gotlands stenålder. Stockholm 1914. Fig. 90-95.
John Nihlén: Gotlands stenalders boplatser. Stockholm 1927. Sid. 86 och 87, fig. 60; sid. 123, fig. 10 och 11.

På ena sidan har den ett flertal tvärgående skaror, som möj-
ligen varit avsedda att hålla enöret vid spetsens fastsittande
i ett skaff.

Av bennälarna är den ena fig. 13, förberedd av en beakad
den andra fig. 14, av en smält fågelben på vilket man slipat
en spets.

J. Forsman. Bild: Stenåldersboplatser, sid 11, fig. 13

hittats i skallagrets undre hälft medan två av dessa krokarna an-
träffades i skallagrets översta skikt; ^{en} krokarna med en hulling
låg ända nere i skallagrets botten. ^{De} övriga krokarna härröra
två från skallagrets undre hälft och en är funnen 3 cm. ned i
skalen.

Beträffande kärnyxorna ^{från spälra kött} har en anträffats i skallagrets övre
hälft, en i gränsen mellan grästorven och skalen, samt en tredje
i skallagrets botten.

Fynden äro sålunda jämt fördelade inom avskrädeshögen och
och denna företer ingen uppdelning i äldre och yngre skikt utan
är homogen allt igenom. Icke ett enda spån icke ett enda före-
mål antydande att platsen varit bebodd under dö- eller gång-
griftstid har anträffats, materialet är allt igenom homogent.

Av de övriga föremålen av ben äro benspetsarna med rännor
för flinteggar, fågelpilar, de märkligaste. Av ^{denna} ~~här~~ förelig-
ger endast yttersta spetsen med en hulling, ^{sa} ~~att~~ man kan ej
bilda sig något bestämt ^{om} ~~om~~ typen.

Av de s.k. "fågelpilarna" anträffades en blott i sma frag-
ment, en var kluven längs efter rännorna, två saknade udd och
^{Ränge} bas, fig. 11. En dylik benspets av samma form som ~~för~~ de föregå-
ende saknade rännor för egg. ^{Den} var föröfrigt så tunn,
att den ej tillät insättande av dylika. Spetsarna äro ovanligt
små. De ha haft en längd av 8 cm., och största bredden är 9 mm.
Som jämförelse kan nämnas, att en fågelpil från Tjörn¹⁾ mäter över
14 cm. i längd och dylika redskap från Skåne ha en längd av 19 -
22 cm. samt äro betydligt grövre.

Flinteggspetsarna från ^{Dragsmark} hittades mitt i Skallag-
ret som här var 30 - 33 cm. tjockt. De tillhöra sålunda ej till
det allra äldsta materialet från boplatsen. Fig. 12, 13 är ett
fragment av ett benredskap, möjligen en större flinteggspets.
På ena sidan har den ett flertal tvärgående skårar, som möj-
ligen varit avsedda att hålla snöret vid spetsens fastsättande
i ett skaft.

Av bennålarna är den ena fig. 13 förfärdigad av en benflisa
den andra fig. 14 av en smalt fågelben på vilket man slipat
en spets.

1) Savarna. Rha: Gula älsomials forminar, sid 71, fig 16a

Det synes homogent ända igenom. Dess översta del är möjli-
gen yngre än kökkenmöddingen. Det flintförande myllägrat
skjutes nämligen i öster in över denna, men säkert är detta
ej, enär den icke skalförande delen av kökkenmöddingen del-
vis kan ha uppkommit genom förmultning av skal och ben.

Skulle man datera grönstensyxorna efter djupläget, så
bleve yxorna fig. 31 ⁷äldst och den utarbetade trindyxan yngst,
medan den breda yxan fig. 32 ⁸komma att till tiden intaga en mel-
lanställning. En dylik datering är emellertid osäker. Flera
omständigheter ha nämligen kunnat vara bestämmande för yxornas
läge i ett multnande skogbeväxt kulturlager. Den yta, som de
kommit att vila på, kan ha varit mycket jämn och om nu en yxa
kommit i en hålighet och sedan övertäckts av pålagrat material
kommer den till slut att ligga på större djup i kulturlagret,
än de ^{förut}som ursprungligen hamnat på en upphöjning. Trädrötter
och ojämn förmultning kunna också ha påverkat föremålens läge
i kulturlagret.

Beträffande materialets utbredning föröfrigt må nämnas,
att flintavfallet pr kvm. var rikligt ^{ast} utanför skallagret.
Det ser sålunda ut som om redskapstellverkningen varit mera
omfattande inom de mera lugna vrår, som finnas runt själva av-
skrädeshögen än på denna. Sannolikt ha hyddorna legat utmed
bergväggarna runt boplatsens öppna del.

Härdar.

Verkliga härdar anträffades ej i själva skallagret.
Eldar måste dock brunnit på detta, enär mellan skalen fanns
rikligt med sot och finfördelat kol. På sträckan mellan rutorna
A0 - A8 anträffades med vissa mellanrum större stenar. Huru-
vida dessa äro ditförda av människor eller utgöra delar av
gamla isskjutningsvallar från forna strandlägen, ^{de}kan ej av-
göras. Endast i ruta C6 anträffades inom ett begränsat område
en samling brända stenar, som tydligen bildat en härd.
Spår av bostäder eftersöktes förgäves.

Småredskapen, knivar, spetsar och skrapor förte ännu
sålunda ursprungligen avsedda till trindyxa. Trindyxa fig. 33
med sin näsliksa egg påminner om en dylik yxa ^{de}från
Sanderne (fig. 34), men den verkar yngre och mindre primitiv.
Yxorna fig. 35, 36 förefalla också yngre än Sanderne yxorna.
Såsom småredskap beträffar stora likheter med motva-
rande redskap från Sanderne. Däremot saknas en del från Sander-
ne karaktäristiska småredskap: eneggade pilspetsar, små spet-
sar av fina spån, näbbspetsar, små knivar, överhuvudsaget

Tidsbestämning.

För tidsbestämningen är det av vikt, att blott ett enda sammanhängande kulturlager förefanns. Detta kulturlager hade ej övertransgredierats och ej nåtts av havet ens i de lägre partierna. Något äldre, övertransgredierat kulturlager under det genomgrävda kulturlagret, förekom ej varken på boplatsen eller på 24 meters avsatsen nedanför denna. Arbetad flinta anträffades visserligen där men i sekundärt läge, inbäddad i svämsand. Ett par flintskärvor samt handspetsen fig. 8/7 förefalla nöta, som de svallade vid en strand, med då de ligga samman med övriga artefakter, som ej äro svallade, och i samma krets, så måste nötningen tillskrivas någon annan orsak. Skärvorna ha kunnat nöts av regnflödet, och handspetsen kan ha innan den inbäddats i kulturlagret, utsatt för vågsvällor eller regnflöden. Alltså ha vi vid en datering att räkna med ett enhetligt kulturlager, som avsatts under ett bestämt, avgränsat tidsskede.

Redskapsinventariet överensstämmer till sin sammansättning i vissa avseenden ganska bra med fynden från andra boplatsen på Sandarna vid Göteborg. Typiska skivxor saknas, kärnorna äro såväl till form som utförande av samma typ som yxorna från Sandarna och vissa av gröntensyxorna förete även likheter med Sandarna yxorna. Yxan fig. 3/7 är, som nämnts, sålunda bultad av en naturlig rullsten, och yxämnet eller knackstenen fig. 2/8 är även den en rullsten med nötning i den ena änden men med påbörjad eggtillslagning i den andra. Stenen är sålunda ursprungligen avsedd till trindyxa. Trindyxen fig. 3/1 med sin hålslipade egg påminner om en dylik yxa från andra Sandarna (fig.), men den verkar yngre och mindre primitiv.

Yxorna fig. G. 7 förefalla rockså yngre än Sandarna yxorna.

Småredskapen, knivar, spetsar och skrapor förete såväl vad form som arbetsteknik beträffar stora likheter med motsvarande redskap från Sandarna. Däremot saknas en del från Sandarna karaktäristiska småredskap: eneggade pilspetsar, små spetsar av fina spån, näbbspetsar, små knivar, överhuvudtaget

redskap med den fina mikrolitretuschen.

Att döma av materialet i flinta och sten synes bebyggelsen på boplatserna visserligen till tiden falla efter bosättningen på undre Sandarna men dock ej vara senare än tidig Ertebölletid.

Beträffande benredskap lämna sig metkrokarna knappast för tidsbestämning, enär som vi sett sådana med hullingar tidigare blott anträffats på sena boplatser. Här förekommer de dock så inblandade i kulturlagret, att det måste anses tvivelaktigt, att de varit samtida med kärn- och trindyxorna.

Benspetsarna med fåra för flinteggar lämna icke heller säkra data för en datering. De uppträda redan under tidig Maglemossetid, men de synas fortsätta ned i dös eller gånggriftstid.¹⁾ Några i Skånska mossar funna redskap av detta slag ha av von Post emellertid daterats till sen Maglemossetid.²⁾ Tre sådana redskap äro tidigare kända från Bohuslän, men möjlighet att få dessa daterade saknas.

På en boplatz vid Blåksberg invid Klampenborg i Danmark ha flinteggspetsar anträffats i sådant läge, att de av lagerföljden kunna dateras till tiden för *Litorina maximum*.³⁾

Rotekärrslidsspetsarna utgöra emellertid en säregen typ och hittills känner jag ingen fullständig parallell till dem. Det går därför ej att utan vidare datera dem efter tidigare gjorda fynd. De förekomma emellertid här i samband med artefakter, som utgöra ett karaktäristiskt inslag i fyndinventariet på de äldre danska boplatserna, där sådana spetsar anträffats. Man skulle därför vara böjd att ge dem en rätt hög ålder. Som skarpt daterande dokument lämna de sig dock ej.

Artefakterna ge sålunda ingen skarp tidsbestämning. De visa endast att bebyggelsen på Rotekärrslid till tiden faller efter bebyggelsen på undre Sandarna vid Göteborg och före

1) G. Sarauw: Fynd i Västra Sverige av Maglemossetidens redskapstyper. Rig. 1919 - 1920. Sid. 155 och 156.

1) Helge Gjessing: Rogslanda Stenalder. Stavanger 1920. Sid. 18.

2) Otto Rydbeck: Stenalderhavet, nivåförändringarna och Nordens äldsta bebyggelse. Lund 1928. Sid. 7.

3) E. Westerbergh: a. a. sid. 111.

1) G. Sarauw: Fynd i Västra Sverige av Maglemossetidens redskapstyper. Rig. 1919 - 1920. Sid. 155 och 156.

1) Helge Gjessing: Rogslanda Stenalder. Stavanger 1920. Sid. 18.

2) Otto Rydbeck: Stenalderhavet, nivåförändringarna och Nordens äldsta bebyggelse. Lund 1928. Sid. 7.

3) E. Westerbergh: a. a. sid. 111.

de yngre boplatsernas tid i Dragsmarkstrakten d.v.s. före tidig gånggriftstid. För en skarpare datering blir en geologisk hållpunkt nödvändig. En sådan är emellertid ej lätt att vinna. En pollenanalytisk utredning av boplatsens lagerföljd är knappast möjlig, enär boplatsen helt ligger på torrt land och någon torvbildning ej ägt rum på lokalen. Återstår endast att söka vinna en datering med utgångspunkt från boplatsens höjdläge.

Innehållet i kökkenmöddingen visar tydligt, att boplatsen under den tid, den var bebodd, låg nära havet, men hur nära, veta vi ej. Då boplatsen var bebodd kan havet emellertid ej ha stått högre än i 34 meters nivån, men väl lägre. I det föregående har jag antytt, att vissa omständigheter tala för, att stranden vid tiden för boplatsens bebyggelse stått i nivån 34 - 32 m. ö. h.

Till vilken tid hänför sig en strandlinje i denna nivå? Sannolikt har havsstranden i dessa trakter passerat denna nivå mer än en gång under de strandförskjutningar, som trakten undergått i sen-glacial och postglacial tid. Vissa forskare såsom Anders och Astrid Cleve - Euler ha sökt visa, att Bohuslän drabbats av ett stort antal strandförskjutningar;¹⁾ andra åter såsom Ramsay och Sandegren och Odhner²⁾ ande det mindre sannolikt, att trakten norr om Uddevalla haft kännning av de förändringar av havsstrandens läge, som konstaterats ha ägt rum i södra Sverige under postglacialtid.³⁾ Emellertid visa förekomsten av lågt liggande övertransgredierade stenåldersboplatser i Hunnebostrandstrakten, att landet här legat torrlagt till minst 24,5 m.ö.h., möjligen ända ned till nivån 16 - 18 m.ö.h., varefter en förnyad transgression ägt rum.³⁾

1) E. Antews: Senkvartära nivåförändringar i Norden. G.F.F. Bd 43. 1921.

E. Antews: Shell Beds on The Skagerack. Geol. För. i Stockh. Förh. Bd 50, 1928.

Astrid Cleve - Euler: Skalbänkar och nivåförändringar i Skageracksområdet. Geol. F. F. 1926. Bd 48.

2) W. Ramsay: Nivåförändringar och stenåldersbosättning i det baltiska området, sid. 58. Fenaria 1926.

R. Sandegren: Beskrivning till kartbladet Göteborg. S.G.U. Ser. Aa N:r 173. Sid. 131.

Nils Odhner: Några fakta till pålysning av skalbanksproblemet. G. F. i Stockh. Förh. 1927.

3) Johan Alin: Strandlinjens läge i Göteborgstrakten vid slutet av den sen-glaciala landhöjningen. Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets Samhälles handlingar. Femte

Ser. B. Band 4 No 2. Göteborg 1904. Sid. 42-45

vi ha således att för Dragsmarks trakten att räkna med minst en transgression av havet efter det den senglaciala landhöjningen brakt stranden ned i den nivå, som ovan nämnts. De övriga berörda strandförskjutningarna kunna vi i detta sammanhang tills vidare bortse i från.

Hur långt har då denna transgression brakt stranden, innan den förbyttes i en regression, och till vilket tidsskede kan den hänföras? För att besvara dessa frågor, vore det av vikt att kunna referera till en säkert daterad strandnivå från det tidskede, som det här gäller. En sådan anträffas emellertid först vid Göteborg, där vi ha en väl markerad fornstrandlinje belägen 25,5 m. ö. h. Denna strandlinje kan följas 4 mil söderut till Gottskär, där den återfinnes i nivån 19,4 m. ö. h. Troligen är det samma strandlinje, som, markerad av strandvallar och strandbrinkar, fortsätter norr om Göteborg till Sund strax sydväst om Uddevalla, där den anträffas 40 m. ö. h. Norr om Uddevalla återfinnes 40 meters strandlinjen innanför Svältekilen i Skredsviks s:n samt på spetsen av Tungenäset, som skjutes ut i Gullmaren mellan Färledskilen och Saltkälleffjorden. Strandlinjen ifråga har åt söder och sydväst fallande gradient, och det är därför ganska sannolikt, att den är samtida med en strandlinje markerad av ett väl utformat strandhak på norra sidan av Rörbäckskilen. Inom Bokenäs s:n, vilket strandhak av mig tubavvägts till 37,7 m. ö. h. Lokalen ligger 2,5 km. OSO om boplatsen på Rotekärrslid. En kilometer nordväst om boplatsen har jag barometeravvägt en markerad svallningshorisont till 36 m. ö. h. och vid torpet Häggelundästrax väster om Dragsmarks kyrka förekommer en strandvall, som enligt min barometeravvägning är belägen 36,1 - 36,6 m. ö. h. Lokalen ligger 2,5 km. söder om boplatsen i fråga. Tre km. åt sydväst ha vi den av Gerhard De Geer beskrivna skalbanken vid Evenås.¹⁾ Dennas krön ligger 37 m. ö. h. Här uppe har jag funnit skal av *Potella vulgata* och *Tapes ~~ansens~~ ^{decussatus}* överlagrade

1) Gerard De Geer: *Quaternary Sea - bottoms of Western Sweden*. Geol. För. i Stockh. Förh. Bd 32, 1910 Sid. 34.

den senglaciala banken. Detta tyder på att strandlinjen i Dragsmarkstrakten befunnit sig ^{något öfver} vid eller sannolikt vid 37 meters nivån, då Tapesfaunan ledde i havet utmed Västkusten. Är 37 meters strandlinjen i Dragsmark samtida med 25,5 meters stranden vid Göteborg, så blir det möjligt att få den förra ganska noggrant daterad.

Nämnda strandlinje vid Göteborg har tidigare ansetts vara liktidig med Litorina maximum i Östersjön och betecknats P. G. Emellertid har H. Thomasson genom en serie undersökningar av transgressioner och regressioner i Göteborgstrakten kunnat datera 25 meters strandlinjen på pollenanalytisk väg och han anser den utbildad något tidigare än Litorina maximum i Östersjön.¹⁾ Den strandnivå åter som motsvarar Litorina maximum i Östersjön är enl. Thomasson vid Göteborg att söka mellan 20 - 23 m. ö. h. Den synes här icke markera en tydlig transgression utan faller inom regressionen från 25 meters strandlinjen. Transgressionsmaximet vid 25 metersnivån benämner Thomasson Tapesmaximum och dithörande strandlinje Tapesgräns och perioden närmast före och efter det Tapesmaximum nåtts Tapeetid.

Skulle nu 37 meters strandlinjen i Dragsmarkstrakten, som ovan förmodats, motsvara Thomassons Tapesmaximum, så är det givet att bebyggelsen på boplatsen på Rotekärslid, som antages vara knuten till en strand i 32 - 34 meters nivån till tiden faller rätt långt efter Tapesmaximum.

Den i det föregående omnämnda strandbrink om 35,5 m. ö. h., till vilken boplatsens övre parti ansluter sig, måste även utbildats något efter Tapesmaximum. Antaga vi, Litorinamaximum vid Göteborg är att söka i 23 meters nivån, och att relationen mellan Tapesmaximum och Litorinamaximum är densamma längs hela västkusten, så borde Litorina maximum vid Dragsmark vara att finna i nivån 33 m. ö. h. På Rotekärslid skär 32 meters kurvan boplatsens mynning åt öster omkr. 4 á 5 m. utanför det egentliga boplatssområdets lägsta del. Boplatsen i fråga kan sålunda myc-

1) Alin-Niklasson-Thomasson: Stenåldersboplatsen på Sandarna vid Göteborg. Sid. 177.

regression ned till 33 meters nivå, en strandnivå, som vi visat sannolikt är samtidig med *Litorina maximum* söderut.

De hullingförsedda fiskekrokarna skulle kunna föranleda en förmodan, att bebyggelsen på Rotekärrslids boplatsen vore att förlägga så sent som till dös- eller gånggriftstid, en förmodan som ej är alldeles omotiverad, enär det av fyndens utbredning på vissa boplatser i Göteborgstrakten vill synas som om Ertebüllekulturen hållit sig kvar till inemot gånggrifts tidens äldsta skede.¹⁾

För att klarlägga hur härmed förhåller sig förefaller det mig lämpligt att göra en jämförande undersökning beträffande vissa i Dragsmarkstrakten förefintliga boplatser och stenåldersgravar särskilt med hänsyn till deras läge över havet.

Vid Kärrs forna kvarnbäck i Bokenäs s:n 2 km. öster om Rotekärrslid finnes en liten väl bevarad fyrsidig dös.²⁾ Graven tillhör den typ dösar som Sophus Müller för till de näst äldsta av denna gravform.³⁾ Enligt av min som Nils Alin sommaren 1934 utförd noggran tubavvägning med utgångspunkt från stranden ligger graven 228 m. ö. h. Vid Berg i Bokenäs s:n, finnes en gånggrift av typen med mangkantig kammare och relativt kort gång.⁴⁾ Denna grav har av mig noggrant avvägts med Paulin barometer. Resultatet blev 25,5 m. ö. h. Möjligen bör detta värde minskas med 1 m. Då dösen vid Kärr uppfördes, kan stranden i trakten på sin höjd ha befunnit sig 1 22 m:s nivå. Vid en strandlinje i denna nivå, skulle boplatsen på Rotekärrslid endast legat c:a 50 m. från stranden och således fortfarande haft karaktären av strandboplats. Emellertid kan den bebyggelse, som avkrädeshögen och boplatsens artefakter representera ^{at andra stället} ej vara samtida med en från tapesnivån tillbakaskridande strandlinje i 22 meters nivå.

1) G. Sarauw och Johan Alin: Götaälvsområdets fornminnen. Göteborg 1923. Sid. 224.

2) Emil Ekhoﬀ: Bohusläns fasta fornlämningar från hednatiden. Lane härad, sid. 17, fig. 5. Kartan A n:r 5. Bidr. till kännedom om Bohusläns fornminnen och hist. Göteborg 1888.

3) Sophus Müller: Sønderjyllands Stenalder. Aarbøger 1913. III Raekke, 3. Bd. Kjøbenhavn 1913. Sid. 182.

4) Ekhoﬀ a. a. Sid. 20, fig. 7. Kartan A, n:r 7.

Dragsmarkstrakten hyser en hel del boplatser belägna vid denna nivå och något längre, (se bifogade tabell) men samtliga ha utslutande lämnat tjocknackade yxor, trekantiga pilspetsar eller spånpilspetsar samt annat material från gånggrifts - eller hällkisttid. Härvid bortser jag från ett ⁿpar mycket låga boplatser, som är äldre än Tapesmaximum och övertransgredierats. Materialet på dessa är emellertid tydligt svallat samt överlagrat av marint skalgrus.

Boplatserna åter med äldre material skivyxor, kärnyxor och trindyxor o.s.v. ha, som synes av tabellen, en lägsta nivå belägen 30 - 34 m. ö. h.

Som vi sett ansluter sig också boplatserna på Rotekärrslid till denna nivå. Tvivelsutan är det ett forntida läge av stranden, som varit bestämmande för samtliga boplatsernas höjd över havet. Då redskapsmaterialet i stort sett även överensstämmer från dessa högre boplatser, så torde åtminstone de flesta av dem vara tämligen samtida.

Om Thomassons datering av 25 meters strandlinjen vid Ertebölle
Som förut påvisats finns det vissa skäl för att antaga en strandlinje i nivån 33 - 34 m. ö. h. i Dragsmarkstrakten skulle till tiden svara mot Litorina maximum i Östersjön. Är så förhållandet, så äro härmed åtminstone de flesta av de i tabellen upptagna, högt belägna boplatserna och således även boplatserna på Rotekärrslid att datera till ett skede av dansk Ertebölletid, vilket innebär att de skulle vara något äldre än den stora danska boplatserna vid Ertebölle, vilken givit kulturskedet sitt namn.

Emellertid har statsgeolog R. Sandegren framställt vissa anmärkningar mot Thomassons datering. Med utgångspunkt från Thomassons pollendiagram från Göteborgstrakten visar Sandegren, att det transgressionsmaximum, som vid Göteborg markeras av erosionshak och strandmärken 25,5 m. ö. h., och vilket Thomasson benämner Tapesmaximum, är samtida med Litorina maximum i Östersjön och sålunda motsvarar gamla postglaciala gränser. P.G. Olikheten i uppfattning av tiden för 25 meters strandlinjens utbildning beror på de båda forskarnas olika tolkning av pollendiagrammen.

Är Sandegrens uppfattning riktig så skulle sålunda

37 meters stranden vid Dragmark, under förutsättning, att

den utbildats samtidigt med stranden i 25 meters nivå vid Göteborg, motsvarar postglaciala gränsen P.G. För dateringen av boplatsen på Rotekärreliid innebär detta, att dess äldsta bebyggelse kommer att förskjutas framåt ett årtusende i tiden. Enligt gängse bruk dateras Littorinamaximum till omkr. 4500 f. Kr., och då bebyggelsen på Rotekärreliid ansluter till en strandlinje, som ligger 3 till 5 meter nedanför den antagne P.G. och sålunda kan ha ägt rum först efter en landhöjning på 3 till 5 meter från nämnda strandlinje, så måste under antagande av Sandegrens datering, bebyggelsen ifråga vara att datera till omkr. 4000 f. Kr. Enligt Thomassons datering åter skulle tidpunkten för bosättningen på Rotekärreliid vara att datera minst 500 år före Littorinamaximum. Mer exakt går det för närvarande ej att göra denna tidsbestämning.

Tabell över boplatser i Dragsmarkstrakten.

Socken	F y n d.	H.ö.h. för bopl. nedersta gräns.
Bokenäs 91	skivvyxor) kärnyxor)	32,5 <i>beom. arigen</i>
" 99	trindyxa) kärnyxor)	32,5 "
" 100	kärnyxor	20 "
" 101	kärnyxor	37 "
" 106	skivvyxor) kärnyxor)	51 "
" 116	trindyxor	57 "
" 117	(skivvyxor) (kärnyxor) (Lihultyxor) (trindyxor) (dubbeleggad yxa) (tunnackad yxa)	38,8 " 36,2 "
" 129	(kärnyxor) (Lihultyxor) (tjocknackad yxa)	centrum 34,6-29,7 "
" 158	(spånpilspetsar) (tresidiga pilspetsar) (såg, fragment) (dolk, fragment) (skiffer hänge, (bryne))	21,8 "
" 171 De- kolsvik, Giljan	trekantiga pilspetsar	20,9 "
Bokenäs 170	skivvyxor) trindyxor)	42,7 "
Bokenäs 175 Lia Kärr	tjocknackad yxa	22,1 "
Dragsmark 14	kärnyxor	34,9 "
" 15	trindyxor) kärnyxor)	44,4 "
" 22	kärnyxor	35,8 "
" 27	skivvyxor	42 "

(J. Almqvist)

Socken	F y n d.	H. ö. h. för bopl. nedersta gräns.
Dragsmärk 31	spånpilspetsar	24,2 <i>barometerv.</i>
Dösen vid Kärrs kvernar		22,76 tubavv.
Norra gånggriften vid Berg		25,5 barom. avv.
Skaftö 5	kärnyxor) skivyxor)	37 "
" 9	tjockn. flintmejsel) trekantig pilspets)	25,8 "
" 11	hålmejsel	18,5 "
" 21	(Lihultyxor (kärnyxor (tunnackad yxa	30 <i>tule avvägn.</i> 32 " 33 "
" 22	(yxa: ^t juländsk en-) (mansgravstyp) (spånpilspetsar)	21,6 tubavv.
" 30 <u>b</u>	kärnyxor	37 - 35 <i>barom. avv.</i>
" 34 <u>a</u>	trindyxor) skivyxor)	34,2 "
" 34 <u>b</u>	Lihultyxor) kärnyxor)	30,4 "
" 36	(tunnackad flintyxa om-) (slagen till smalmejsel) (tjockn. yxa) (trekantig pilspets)	17,3 - 15 "

Näringsförhållandena på boplatsen.

Innehållet i avskrädeshögen låter oss veta en del om hur Rotekärslidsfolket livnärte sig.

Området med boplatsen var, under det skede av stenåldern, det här är fråga om, en liten ö i den dåtida yttre skärgården. Några större däggdjur kunde ej här livnärte sig, men fågellivet var rikt, icke minst senhöst och vinter, då vår skärgård får påhållning av en del fåglar, som häckar på nordliga breddgrader. Uttern höll till härute, och gräsälven torde ingalunda varit sällsynt. Ben av dessa djur anträffades också i kökkenmöddingen. Av större däggdjur anträffades två genomborrade framtänder av kronhjort samt ^eett bearbetat fragment av kanonben av rådjur. Dessa djur ha jagats på fastlandet österut. Inga kvarlevor visa, att de förtärts på boplatsen. Så kan dock ha skett, men i så fall måste benresterna av dessa djur dölja sig i den ej utgrävda delen av avskrädeshögen eller ha helt försmutnats.

Hunden har väl varit Rotekärslidsfolkets husdjur, men, då han ej längre kunnat göra tjänst vid jakten, har han själv fått bli föda.

Av faunalistan framgår, att ett flertal av de i skärgården levande fåglarna fått lämna bidrag till boplatsfolkets måltider. Det har redan framhållits, att flera av de i kökkenmöddingen påträffade benen ha tillhört fåglar, som endast vintertiden uppehålla sig i Bohusläns skärgård. Dessa vinterbesökare äro elfågeln, (*Harelda hyemalis*), storskrarven (*Carbo carbo*), storlommen *Columbus articus* och tretaiga måsen. (Rissa tridactyla ¹⁾) Rotekärslidsboplatsen var tydligen inte uteslutande ett sommarviste utan man har bott kvar där även under den kallare årstiden. Särskilt då torde jakten på sjöfågel varit givande.

1) L. A. Jägerskiöld: Sveriges Djurvärld, Stockholm 1930.

Till de märkligaste fynden höra benen av garfågeln (*Alca impennis*). Denna fågel, som nu är utrotad över hela jorden, förekom fordom utmed kusterna av norra Atlanten.¹⁾ På 1600-talet levde den ännu i stort antal på öarna utmed New Foundland och var där föremål för massläkt. Den sista garfågeln dödades utanför Island 1844.²⁾ Till för kort tid sedan kände man från Sverige endast två fynd av denna fågel: ett äggskal, funnet i lera i Skåne samt ett ben, anträffat vid Grebbestad i Bohuslän på en järnåldersboplats från 400-talet e. Kr.

Då Sotekanalen grävdes, tillvaratogs emellertid där genom Knut Tinnberg och andra för Göteborgs Naturhistoriska Museums räkning ben av rätt många garfåglar. Bene^d ~~laga~~ ^{laga} rätt djupt ned i leravlagringarna tyda på, att de kunna härröra från fåglar, som levat vid Bohusläns kust under stenåldern.

Fågeln var rätt stor 7 - 8 dm. hög och ganska köttrik. Den kunde ej flyga och var därför stenåldersfolkets mest lättfångade byte.

Huvudmassan av ^dljurlämningarna i kökkenmöddingen utgöres av fiskben, särskilt talrikt förekomma ben av stora långor, upptil 1,3 m., ja kanske än större exemplar äro företrädde. Vidare förekommer ben av kolja och torsk rätt rikligt. Rätt stora exemplar äro representerade. Berggylten är företräd i två exemplar. Egendomligt nog saknas vitling. Den har säkerligen fångats av kökkenmöddingens folk, men troligen ha dess ben förmultnat.

Lången är en djupvattensfisk, och de stora exemplaren gå på 36 - 45 meters djup. Under det tidsskede det här är fråga om, har denna fisk säkerligen gått in i den boplatsen närheläga Gullmaren och fångats där. Koljan går sällan på grundare vatten än 20 meter. De större individerna av torsken hålla sig på avsevärt djup men gå under lektiden januari - april upp

1) L.A. Jägerskiöld: a. a. sid. 250.

2) Paul Henrici: Garfågeln. Naturens liv i ord och bild.

Ny följd, första delen. Stockholm 1930. Sid. 383.

16-17

på grundare vatten. Samtliga fiskar ha måst fångas med krok. De stora krokarna med två hullingar ha troligen varit avsedda för torsk och långa. Rotekärslidsfolket har med all säkerhet ägt mycket god kännedom om havets djurliv och stor skicklighet i att tillverka fiskredskap. Det är förvånande, att de kunnat åstadkomma linor tillräckligt långa och kraftiga att fånga de djupgående stora långorna. Fisket har otvivelaktigt ägt rum från båt. Troligen har djupvattenfisket ej sträckt sig utanför Gullmaren, men även här kan vid vissa vindar gå kraftig sjö, varför de farkoster, som använts, ej kunna ha varit allt för ranka.

Huvudmassan av kökkenmöddingen utgöres av ostronskal, som nämnts beräknas den i sin helhet utgöra omkring 4 kbm., en obetydlighet jämförd med de danska kökkenmöddingarna, av vilka den vid Meilgård, innesluter 2000 kbm. Enligt mätningar och beräkningar gjorda av C. G. Joh. Petersen innehåller 1 kbm. av nämnda "skaldynga" skal av 10.400 ostron eller 520 tjog. Nu förefaller "skaldyngen" vid Meilgård knappast vara så hård packad, som Rotekärslidkökkenmöddingen, varför den senare med all säkerhet innehåller minst lika många ostron pr kbm. som den förra. Vi ha alltså att räkna med, att avfallshögen på Rotekärslid innesluter omkr. 41.600 ostron eller i runt tal 2.080 tjog. De flesta skalen härröra från stora, väl utvecklade ostron, upptill 8 å 9 cm. i diam.

Med stenåldersfolkets primitiva fångsredskap har det tagit tid att få tag i så mycket ostron. De ha kunnats fångats med en lång, kluven käpp, vilket dock ej går fort, eller med en primitiv raka kombinerad med en kasse. Då Rotekärslidsfolket kunnat fånga de stora långorna, ha de säkerligen också varit i stånd att tillverka lämpliga redskap för ostronfångst.

Den ostronmängd, Rotekärslidsboplatsen innesluter, har emellertid ej räckt till att föda ens en enda familj någon längre tid. Ett tjog ostron motsvarar enligt C. G. Joh. Petersen i näringsvärde blott $1/6$ l. mjölk, och en fullvuxen man, som uteslutande skulle leva på ostron behövde för sitt uppehälle dagligen förtära 650 st. av dessa skaljur. Mer skulle han ej hinna med som dagsarbete, varför han behövde en person att fånga ostronen och bära dem fram till sig.

Räkna vi med ^{att} en familj på fem personer bott på Rotekärslid och dagligen ätit ett tjog ostron var, skulle de nämnda 2.080 tjogen räckt 410 dagar eller omkr. 14 månader.

Som redan antytts, har med all säkerhet under årtusendenas lopp en betydande del av det måltidsavfall, som hopat sig på Rotekärslid, multnat bort och endast det, som inbäddats i själva skalhögen, blivit kvar.

Av det som nu finnes av måltidsresterne, kunna vi sålunda ej bedöma antalet invånare på boplatsen och ej håller bebyggelsens längd.

Yxorne kunna kanske härvidlag ge oss en viss ledning. På den utgrävda området anträffades 16 kärnyxor, 1 skivya och fem grönstensyxor. Av de senare var blott en hel. Sannolikt omfattar det utgrävda området minst fjärdedelen av boplatsens artefaktförande parti. Om boplatsen utgrävts i sin helhet kunde den därför väntas att giva på sin höjd ett 80-tal yxor. I detta avseende kan sålunda Rotekärslid jämföras med de rikare stenåldersboplatserna i ^{när}Bohuslän. Så många yxor har givetsvis räckt till mer än en familj. Det har troligen varit en hel liten flock människor om kanske ett 10-tal män jämte kvinnor och barn, som hållit till på Rotekärslid.

Hur långtid bebyggelsen varit ^aär svårt att avgöra. Antalet artefakter tycks giva vid handen, att människor bott här några mansåldrar, men ej så länge, att redskapsformerna väsentligen förändrats.

De människor, som levat här, ha utelsutande livnärt sig med jakt och fiske. Jämfört t. ex. med förhållande på boplatsen vid Ertebölle i Jylland är Rotekärslids faunan relativt artfattig, särskilt när det gäller däggdjur. Men vi få härvid erinra oss, att Ertebölle ligger på fastlandet, som, under den period, då denna boplatz var befolkad, ända ut till stranden täcktes av en på vilt rik ekskog.

Rotekärslid åter var under Ertebölletid beläget på en kal klippa i den yttre skärgården, och faunan i avskrädeshögen avspeglar troget det djurliv, som ännu i dag är rådande härute. Det enda storvilt här fanns att tillgå var sälen. Lyc-

kades men fånga en sådan förslog det något att mätta familjens hungrande munnar, men en fågel, en långa eller några ostron räckte blott för stunden. Fanns garfågeln i någon större myckenhet, så utgjorde den ett lättfångat byte, men den var alltför lätt tillgänglig, och skattades därför ^{helt} så hårt, att den väl snart blev en sällsynthet.

Av redskapstyperna att döma, synes Rotekärslidsboplatsen övergivits redan under senare delen av Ertebölletid. Vad som föranlett detta, framgår ej av undersökningen. Den ~~för~~^{fort}gående landhöjningen har ju på ett eller annat århundrade ej förmått åstadkomma förändringar i djurlivet här ute av den betydelse, att de inverkat på försörjningen, men den har lyft nya områden av det utanför liggande Skafthölandet över havet, och därvid kan givande jaktplatser för fågel och säl kommit till, som föranlett en flyttning från Rotekärslid.

Täby 19 mars 1925
Johan Flin

Alin

Benfynd från boplatsen på Rotekärrslid i Dragsmark.

B. 5: distale delen av vänster humerus.

Canis familiaris L. (hund).

A. 1: stycke av vänstra sidans bäcken.

A. 3: stycke av höger ulna.

B. 6: stycke av höger underkäke.)

C. 6: stycke av höger underkäke.)

} Kan vara av samma djur.

Lutra lutra (L.) (utter).

A. 6: vänster underkäkshalva.

B. 3: (bottenlagret): stycke av båda underkäkshalvorna.

} 2 djur.

Halichoreus grypus FABR. (gråsäl).

A. 1: en ländkota, stycke av vänstra fibulan och stycke av
en falang.

Cervus elaphus L. (kronhjort).

X B. 4: högra underkäkshalvans framtandlika hörntad (genomborrad).

X C. 5: högra underkäkshalvans första framtand (genomborrad).

Capreolus capreolus L. (rädjur).

X A. 2: stycke av högra bakbenets kanonben (bearbetat).

Harelda hyemalis (L.) (alfågel).

X B. 3: höger coracoidben.

C. 5: vänster coracoidben och stycke av vänster humerus.

} 2 djur.

X C. 6: stycke av vänster humerus.

Carbo carbo (L.) (storskarv).

A. 6: vänster coracoidben, stycke av vänster tarso-
metatarsus och av höger underkäke samt en kota.

X B. 6: stycken av tvenne vänster underkäkar samt
stycke av höger ulna.

} 2 djur.

C. 5: höger och vänster tarso-metatarsus.

Larus marinus L. (havstrut).

C. 5: större delen av vänster coracoidben.

Larus fuscus L. (sillmås).

A. 4: höger coracoidben, stycken av höger ulna och höger
tarso-metatarsus.

Colymbus arcticus L. (storlom).

C. 5: stycke av vänster tarso-metatarsus.

Uria grylle (L.) (tobisgrissla eller teist).

B. 3: distala delen av vänster humerus.

Alca torda L. (tordmule).

- X A. 3: distala delen av höger radius samt stycke av
höger humerus. }
B. 3: distala delen av höger radius samt stycken av }
X B. 6: höger coracoidben, vänster metacarpus och vänster } 2 djur.
radius. }
X C. 6: höger och vänster coracoidben. }

Alca impennis (L.) (garfågel).

- A. 6: stycke av vänster humerus. }
A. 1: vänster ulna. }
A. 5: stycke av vänster humerus. } kan vara } 2 djur.
B. 6: stycke av vänster humerus. } av samma }
C. 6: vänster coracoidben. } humerus. }

Gadus aeglefinus L. (kolja).

C. 5: främre delen av höger cleitrum.

Molva molva L. (långa).

- X C. 5: stycke av vänster ectopterygoideum.

ulna = armbågsben.

fibula = vadben.

coracoidben = korpben.

humerus = överarm.

tarso-metatarsus = tars.

radius = strålben.

metacarpus = mellanhand.

cleitrum = det stora ben, på vilket bröstfenan är fäst.

ectopterygoideum = ett ben i fiskens kramium.

1. Molva molva L. (långa).

= betyder att benet ifråga är lika eller ungefär lika stort som motsvarande ben av en till jämförelse använd långa på 1.285 mm:s längd.

< betyder mindre än motsvarande ben på ovannämnda långa.

> " större " " " " " "

Utom en mängd kotkroppar äro funna följande ben.

A. 1: stycke av höger dentale =

" " os pharyngeum superius, vänstra >

" " vänster stylohyale =

" " " interoperculare =

A. 2: " " " praemaxillare =

" " höger maxillare <

" " " supracleitrurn =

" " vänster " <

A. 3: främsta och ett annat stycke av vänster dentale =
stycke av höger ectopterygoideum =

A. 5: stycke av höger praemaxillare =

" " " " >

" " " " =

" " vänster " =

" " höger " <

" " vänster maxillare >

" " höger " >

" " vänster " >

" " " " =

" " " " >

" " " " =

" " " " =

" " " " <

främsta och ett annat stycke av höger dentale =

1 främsta stycke av vänster dentale =

2 främsta stycken av höger " =

g.
1 främsta och två andra stycken av vänster dentale >
stycke av höger dentale =

stycke av vänster articulare >

" " höger " =

" " vänster " =

" " höger quadratum >

" " " " =

" " " interoperculum =

" " " supracleitrum <

" " vänster " <

A. 6: " " " praemaxillare <

" " " " >

" " " " >

" " höger " <

" " vänster maxillare =

" " höger " <

" " " " =

" " vänster " =

" " höger " <

1 främsta stycke av vänster dentale =

stycke av vänster dentale >

stycke av höger quadratum =

höger stylohyale >

A. 7: stycke av höger maxillare >

" " " " =

1 främsta stycke av vänster dentale >

1 " " höger " =

stycke av vänster ectopterygoideum =

B. 3: stycke av vänster maxillare >

1 främsta och 2 andra stycken av höger dentale =

1 " stycke av vänster dentale =

stycke av vänster ectopterygoideum =

" " " " =

vänster stylohyale =

B. 4: stycke av höger praemaxillare =

"	"	"	"	=
"	"	vänster	"	>
"	"	"	"	>
"	"	"	<u>maxillare</u>	>
"	"	"	"	>
"	"	"	"	=
"	"	höger	"	<
"	"	vänster	"	>
"	"	"	"	=
"	"	"	"	=

1 främsta och 1 annat stycke av vänster dentale >

1 " " 2 andra stycken av vänster dentale =

2 stycken av höger dentale =

stycken av höger artaulare =

" " " " >

" " vänster quadratum >

" " " " >

" " " " <

" " parasphenoideum =

" " vänster interoperculare =

vänster stylohyale >

" " <

" " <

stycke av höger supracleitrum >

" " vänster ectopterygoideum =

höger os pharyngeum superius =

B. 5: stycke av höger praemaxillare =

" " vänster " =

" " höger maxillare >

" " " " >

" " " " =

" " vänster " =

" " " " >

1 främsta och 1 andra stycke av vänster dentale >

1 " " 1 " " " " " " >

1 främste och 2 andra stycken av vänster dentale =

1 " stycke av höger dentale >

1 " och 1 andra stycke av vänster dentale >

stycke av höger dentale =

stycke av vänster articulare =

" " " " =

" " höger quadratum >

" " vänster " >

" " " " >

" " höger " <

höger stylohyale =

" ectopterygoideum <

B. 6: stycke av vänster praemaxillare >

" " " " < >

" " " " =

" " " " =

" " " " =

" " " " >

" " " " =

" " " " =

" " " " =

1 främsta stycke av vänster dentale >

1 " " " " " " =

1 " " " " " " <

1 " och 1 ^{dra} ~~andra~~ stycke av höger dentale =

stycke av vänster dental =

" " höger " =

stycke av parasphenoideum =

" " " " >

" " höger articulare >

" " vänster quadratum >

" " höger " =

" " vänster " >

" " höger ectopterygoideum >

" " vänster interopercularum >

höger stylohyale =

vänster " =

höger epihyale =

stycke av höger supracleitrum =

C. 5: stycke av höger praemaxillare <

" " vänster " >

" " " " <

" " höger maxillare >

" " " " =

" " vänster " >

" " " " <

C. främsta stycke av vänstra dentale >

stycke av vänster articulare =

stycke av höger quadratum =

" " vänster " >

" " " " =

" " " " <

" " " ectoperygoideum > (redan upptagen
i förra förteckningen)

" " " supracleitrum >

" " " " >

C. 6: stycke av vänster praemaxillare >

" " " " <

" " höger " <

" " " maxillare >

" " " " =

främsta stycke av höger dentale >

stycke av vänster dentale =

1 främsta och 1 annat stycke av vänstra dentale =

1 " " 1 " " " höger " =

stycke av parasphenoideum =

" " vänster articulare >

" " " ectopterygoideum >

" " höger " <

" " vänster interoperculare =

vänster stylohyale >

stycke av vänster supracleitrum >

" " " " >

" " höger " =

Gadus callarias L., torsk.

= betyder att benen ifråga äro lika eller ungefär lika stort
som ett till jämförelse använt exemplar av torsk på 970 mm.
längd.

< betyder att benen äro mindre än motsvarande ben på ovanmända
torsk.

> betyder att benen äro större än motsvarande ben på ovannämnda
torsk.

Utom kotkroppar äro funna följande ben:

A. 1: stycke av höger praemaxillare. <

" " " " <

" " vänster " <

" " " " <

" " " quadratum <

A. 2: stycke av vänster praemaxillare <

" " " maxillare <

" " höger articulare <

" " parasphenoideum <

A. 3: " " vänster praemaxillare <

" " " " <

" " höger " <

A. 5: " " vänster " <

" " " supracleithrum <

höger epihyale <

A. 6: stycke av höger praemaxillare <

" " " quadratum <

" " vänster supracleithrum <

A. 7: stycke av vänster praemaxillare <

A. 8: stycke av höger praemaxillare <

B. 4: stycke av vänster praemaxillare <

" " parasphenoideum >

B. 5: stycke av vänster praemaxillare =

" " " " <

" " höger " <

" " parasphenoideum <

" " os pharyngeum superius >

B. 6: stycke av höger praemaxillare <

" " " praemaxillare <

" " parasphenoideum <

C. 5: stycke av höger praemaxillare <

" " " quadratum <

" " vänster articulare <

C. 6: stycke av höger praemaxillare <

" " " " <

" " vänster " <

" " höger maxillare <

" " " " <

" " vänster dentale <

Gadus aeglefinus L., kolja.

=betyder att benet ifråga är lika eller ungefär lika stort
som motsvarande ben av ett till jämförelse använt exemplar
av kolja på 700 mm:s längd.

<betyder att benet ifråga är mindre än ovanstående

>betyder att benet ifråga är större än ovanstående

Utom kotkropper äro funna följande ben:

A. 1: stycke av höger praemaxillare <

A. 2: stycke av vänster cleitrum <

" " " " <

A. 5: stycke av vänster cleitrum =

" " " " =

" " " " <

A. 6: stycke av vänster cleitrum <

B. 3: stycke av vänster maxillare <

" " " cleitrum <

B. 4: stycke av höger cleitrum <

" " " " <

" " " " <

" " " parasphenoideum =

B. 5: stycke av höger cleitrum <

B. 6: stycke av höger cleitrum <

" " " parasphenoideum =

" " " höger cleitrum <

" " " vänster supracleitrum =

C. 5: stycke av höger cleitrum = (redan upptagen i förra förteckninge)

" " " supracleitrum <

C. 6: stycke av vänster cleitrum >

" " " höger " <

" " " vänster supracleitrum =

Labrus berggylta Asc., berggylta.

A. 0: stycke av de sammanväxta ossa pharyngea inferiora
något < än ett exemplar på 422 mm:s längd.

ossa pharyngea inferiora = ett exemplar på 313 mm:s längd.

premaxillare = mellankäksben.
 maxillare = överkäksben.
 dentale = underkäksben.
 articulare = det ben i underkäken, som leder mot
 quadratum = kvadratbenet.
 ectoperygoideum = ben i kraniet (i palato-quadratbågen).
 stylohyale = ben i tungbensbågen.
 epihyale = ben i tungbensbågen.
 parasphenoideum = ett oparigt, långt ben på överkraniets undersida.
 interoperculum = ben i gälloket.
 cleitrum = det största benet i skuldergördeln.
 supracleitrum = ben i skuldergördeln.
 os pharyngeum superius = övre svalgben.
 ossa pharyngea inferiora = nedre svalgben.

De bestämda fiskbenen från boplatserna i Dragsmark äro av
 långa, torsk, kolja och berggylta. Säkerligen ingå i fynden ä-
 ven ben av andra fiskar, vilka dock av tidens tand smulats sönder
 till oigenkännlighet. Vitligen exempelvis kan väl ej gärna ha
 saknats på matsedeln hos det folk, som här levt på jekt och
 fiske. Hur svart förstörelsen gått fram visa bäst de identifier-
 bara resterna av koljskeletten, vilka huvudsakligen utgöres av
 cleitrum's sterkt ansvällda och motståndskraftiga främre del, samt
 corpora delicti av de båda berggyltorna, nämligen de hårda, sam-
 manväxta undre svalgbenen med sina kännpaka, korta och trubbiga
 tänder. Även av långa och torsk äro utom kotkroppar (sådana fin-
 nas även av kolja) blott "styckade" delar av de större benen kvar.
 Helt är endast stylohyale, ett litet c:a centimeterlångt om en
 griffelstump erinrande ben.

Långa. 188 st. bestämbara ben från kranium och bröstfengördel
 finnas. Bland dem äro 24 främsta partier av vänster och 15 mot-
 svarande delar av höger maxillare. Av de förra härröra 2 st. från
 relativt små exemplar och av de senare 4. Minst 26 individ ingå
 sålunda i proven. Av dem ha 12 haft ben, vilka i grovlek ungefär-
 ligen mäta sig med motsvarande av en långa, som är 1.285 mm mellan

nospets och mellersta stjärnfenstrålar. 4 st. ha varit mindre än ovannämnda exemplar och 10 större. Bland de senare har en varit mycket och en annan betydligt större. Långans maximela längd uppgives i gängse faunor till 1.700 mm.

Torsk. 39 ben från kranium och bröstkfengördel finnas. 11 främsta stycken av höger och 11 d:o av vänster praemaxillare äro bland dem. Av de förra äro samtliga mindre än motsvarande ben av ett jämfört exemplar på 970 mm, av de senare är ett ungefär lika stort. Härtill kommer ett stycke parasphenoideum, som är betydligt större än samma ben på nämnda exemplar. Minst 13 torsker måste sålunda funnits med. Torsken kan nå en längd av 1.500 mm.

Kolja. 23 bestämbara ben från kranium och bröstfengördel utvisa, att minst 8 koljor ingå i proven. Av dem måste 5 exemplar varit mindre, 2 lika och 1 något större än 700 mm.

Vanligen uppges som koljans maximellängd 700 mm, men exemplar av ända till 900 mm lär vara känt.

Berggylta. 2 sammenväxte undre svalgben föreligga. Det ena härör från ett exemplar, som varit något mindre än 422 mm i längd. Det andra svalgbenet är i storlek jämförligt med ett från 313 mm lång berggylta.

Berggyltans längsta mått är 450 mm.

Långa.

"Stora individer gå ej gärna upp på grundare vatten än 20 - 25 famnars djup." A.W. Malm i Göteborgs och Bohusläns Fauna.

Torsk.

"De större individerna uppehålla sig på större djup med fast botten, ända till 40 famnar och därutöver. Under lektiden isynnerhet går han allmänt upp på grundare vatten, 3-6-8 famnar. Denna inträffar för olika åldrar och raser från medlet av janueri till slutet av april." A. W. Malm, ibid.

Kolja.

"Hon går ned till ett djup av minst 50 famnar och sällan högre upp än på 12 famnars djup". A.W. malm, ibid.

Berggylta.

"Få äro i allmänhet likväl de fiskare, som förstå sig på att taga denna fisk, vilket sker medelst dörj; samt säkrast på 12-18

famnars djup invid branta bergväggar med ty åtföljande stenrös.

Det går ej att hala in snöret så snart som fisken nappat; i så fall går man oftast miste om både fisk och krok, enär berggylten, då hon nappat, går in i sina smyghål i stenrös eller uti renner i berget. Endast genom att försiktigt då och då ta in något av snöret. utkastas fisken och följer slutligen med." A.W. Malm, ibid.

Göteborg den 9 mars 1935.

Paul Henrici.

32/35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

11

Dragsmark 41.
Inv. nr. 51319-51526.

praemaxillare = mellankäksben.

maxillare = överkäksben.

dentale = underkäksben.

articulare = det ben i underkäken, som leder mot

quadratum = kvadratbenet.

ectoperygoideum = ben i kraniet (i palato-quadratbågen).

stylohyale = ben i tungbensbågen.

epihyale = ben i tungbensbågen.

parasphenoideum = ett operigt, långt ben på överkraniets undersida.

interoperculum = ben i gälloket.

cleitrum = det största benet i skuldergördeln.

supracleitrum = ben i skuldergördeln.

os pharyngeum superius = övre svalgben.

ossa pharyngea inferiora = nedre svalgben.

1. Molva molva L. (långs).

= betyder att benet ifråga är lika eller ungefär lika stort
som motsvarande ben av en till jämförelse använd långs
på 1.285 mm:s längd.

< betyder mindre än motsvarande ben på ovannämnda långs.

> " större " " " " " " "

Utom en mängd kotkroppar äro funna följande ben.

A. 1: stycke av höger dentale =

" " os pharyngeum superius, vänstra >

" " vänster stylohyale =

" " " interoperculare =

A. 2: " " " praemaxillare =

" " höger maxillare <

" " " supracleitrum =

" " vänster " <

A. 3: främsta och ett annat stycke av vänster dentale =

stycke av höger ectopterygoideum =

A. 5: stycke av höger praemaxillare =

" " " " >

" " " " =

" " vänster " =

" " höger " <

" " vänster maxillare >

" " höger " >

" " vänster " >

" " " " =

" " " " >

" " " " =

" " " " =

" " " " <

främsta och ett annat stycke av höger dentale =

1 främsta stycke av vänster dentale =

2 främsta stycken av höger " =

Benfund från boplatsen på Rotekärrslid i Dragsmark.

Lutra lutra (L.) (utter):

- A. 6: vänster underkärshalva, }
B. 3: (bottenlagret): stycke av båda underkärshalvorna. } 2 djur.

Halichoreus grypus FABR. (gräsäl):

- A. 1: en ländkota, stycke av vänstra fibulan och stycke av en falang.

Cervus elaphus L. (kronhjort):

- B. 4: högre underkärshalvens framtandlike hörstad (genomborrad),
C. 5: högre underkärshalvens första framtand (genomborrad).

Capreolus capreolus L. (rådjur):

- A. 2: stycke av högra bakbenets kanonben (bearbetat).

Harlelda hyemalis (L.) (alfågel):

- B. 3: höger coracoidben, }
C. 5: vänster coracoidben och stycke av vänster humerus, } 2 djur.
C. 6: stycke av vänster humerus. }

Carbo carbo (L.) (storskarv):

- A. 6: vänster coracoidben, stycke av vänster tarso-
metatarsus och av höger underkäke samt en kota, }
B. 6: stycken av tvenne vänster underkäkar samt } 2 djur.
stycke av höger ulna, }
C. 3: höger och vänster tarso-metatarsus. }

Larus marinus L. (havstrut):

- C. 5: större delen av vänster coracoidben.

Larus fuscus L. (sillmås):

- A. 4: höger coracoidben, stycken av höger ulna och höger tarso-metatarsus.

Colymbus arcticus L. (storlom):

- C. 5: stycke av vänster tarso-metatarsus.

Uria grylle (L.) (tobisgrissla eller teist):

B. 3: distala delen av vänster humerus.

Alca torda L. (tordmule):

A. 3: ^{stycken av} distala delen av höger radius samt stycke av

höger humerus,

B. 3: distala delen av höger radius ~~samt stycken av~~ ^{höger humerus,}

B. 6: höger coracoidben, vänster metacarpus och vänster } 2 djur.

radius.

C. 6: höger och vänster coracoidben.

Alca impennis (L.) (garfågel).

A. 6: stycke av vänster humerus,

A. 1: vänster ulna,

A. 5: ^{stycken av} stycke av vänster humerus, ^{kusarna} kan vara

B. 6: stycke av vänster humerus, ^{av samma} humerus.

C. 6: vänster coracoidben.

2 djur.

Gadus aeglefinus L. (kolja).

C. 5: främre delen av höger cleitrum.

Molva molva L. (lång).

C. 5: stycke av vänster ectopterygoideum.

ulna = armbågsben.

fibula = vadbena.

coracoidben = korpben.

humerus = överarm.

tarsometatarsus = tars.

radius = strålben.

metacarpus = mellanhand.

anbringas som not
på föregående sida

cleitrum = det stora ben, på vilket bröstfenan är fästad.

ectopterygoideum = ett ben i fiskens kranium.

1 främsta och två andra stycken av vänster dentale >
stycke av höger dentale =

stycke av vänster articulare >

" " höger " =

" " vänster " =

" " höger quadratum >

" " " " =

" " " interoperculum =

" " " supracleitrum <

" " vänster " <

A. 6: " " " praemaxillare <

" " " " >

" " " " >

" " höger " <

" " vänster maxillare =

" " höger " <

" " " " =

" " vänster " =

" " höger " <

1 främsta stycke av vänster dentale =

stycke av vänster dentale >

stycke av höger quadratum =

höger stylöhvale >

A. 7: stycke av höger maxillare >

" " " " =

1 främsta stycke av vänster dentale >

1 " " " höger " =

stycke av vänster ectopterygoideum =

B. 3: stycke av vänster maxillare >

1 främsta och 2 andra stycken av höger dentale =

1 " stycke av vänster dentale =

stycke av vänster ectopterygoideum =

" " " " =

vänster stylöhvale =

B. 4: stycke av höger praemaxillare =

"	"	"	"	=
"	"	vänster	"	>
"	"	"	"	>
"	"	"	<u>maxillare</u>	>
"	"	"	"	>
"	"	"	"	=
"	"	höger	"	<
"	"	vänster	"	>
"	"	"	"	=
"	"	"	"	=

1 främsta och 1 annat stycke av vänster dentale >

1 " " 2 andra stycken av vänster dentale =

2 stycken av höger dentale =

stycken av höger artculare =

"	"	"	"	>
"	"	vänster	<u>quadratum</u>	>
"	"	"	"	>
"	"	"	"	<
"	"	<u>parasphencideum</u>		=
"	"	vänster	<u>interoperculare</u>	=

vänster stylohyale >

"	"	<
"	"	<

stycke av höger supracleitrum >

" " vänster ectopterygoideum =

höger os pharyngeum superius =

B. 5: stycke av höger praemaxillare =

"	"	vänster	"	=
"	"	höger	<u>maxillare</u>	>
"	"	"	"	>
"	"	"	"	=
"	"	vänster	"	=
"	"	"	"	>

1 främsta och 1 andra stycke av vänster dentale >

1 " " 1 " " " " " " " " >

6
1 främsta och 2 andra stycken av vänster dentale =

1 " stycke av höger dentale >

1 " och 1 andra stycke av vänster dentale >

stycke av höger dentale =

stycke av vänster articulare =

" " " " =

" " höger quadratum >

" " vänster " >

" " " " >

" " höger " <

höger stylohyale =

" ectopterygoideum <

B. 6: stycke av vänster praemaxillare >

" " " " >

" " " " =

" " " " =

" " " " =

" " " " >

" " " " =

" " " " =

" " " " =

1 främsta stycke av vänster dentale >

1 " " " " " =

1 " " " " " <

1 " och 1 ^{dra}anden stycke av höger dentale =

stycke av vänster dental =

" " höger " =

stycke av parasphenoideum =

" " " " >

" " höger articulare >

" " vänster quadratum >

" " höger " =

" " vänster " >

" " höger ectopterygoideum >

" " vänster interopercularum >

höger stylohyale =

vänster " =

höger epihyale =

stycke av höger supracleitrum =

C. 5: stycke av höger praemaxillare <

" " vänster " >

" " " " <

" " höger maxillare >

" " " " =

" " vänster " >

" " " " <

C. främsta stycke av vänstra dentale >

stycke av vänster articulare =

stycke av höger quadratum =

" " vänster " >

" " " " =

" " " " <

" " " ectoperygoideum > (redan upptagen
i förra förteckningen)

" " " supracleitrum >

" " " " >

C. 6: stycke av vänster praemaxillare >

" " " " <

" " höger " <

" " " maxillare >

" " " " =

främsta stycke av höger dentale >

stycke av vänster dentale =

1 främsta och 1 annat stycke av vänstra dentale =

1 " " 1 " " " höger " =

stycke av parasphenoideum =

" " vänster articulare >

" " " ectopterygoideum >

" " höger " <

" " vänster interoperculare =

vänster stylohyale >

stycke av vänster supracleitrum >

" " " " >

" " höger " =

Gadus callarias L., torsk.

= betyder att benen ifråga äro lika eller ungefär lika stort
som ett till jämförelse använt exemplar av torsk på 970 mm.
längd.

< betyder att benen äro mindre än motsvarande ben på ovannämnda
torsk.

> betyder att benen äro större än motsvarande ben på ovannämnda
torsk.

Utom kotkroppar äro funnas följande ben:

A.	1:	stycke av höger	<u>praemaxillare.</u>	<
		"	"	<
		"	vänster	<
		"	"	<
		"	<u>quadratum</u>	<

- 9
- A. 2: stycke av vänster praemaxillare <
 " " " maxillare <
 " " höger articulare <
 " " parasphenoideum <
- A. 3: " " vänster praemaxillare <
 " " " " <
 " " höger " <
- A. 5: " " vänster " <
 " " " supracleitrurn <
 höger epihyale <
- A. 6: stycke av höger praemaxillare <
 " " " quadratum <
 " " vänster supracleitrurn <
- A. 7: stycke av vänster praemaxillare <
- A. 8: stycke av höger praemaxillare <
- B. 4: stycke av vänster praemaxillare <
 " " parasphenoideum <
- B. 5: stycke av vänster praemaxillare =
 " " " " <
 " " höger " <
 " " parasphenoideum <
 " " os pharyngeum superius >
- B. 6: stycke av höger praemaxillare <
 " " " praemaxillare <
 " " parasphenoideum <
- C. 5: stycke av höger praemaxillare <
 " " " quadratum <
 " " vänster articulare <
- C. 6: stycke av höger praemaxillare <
 " " " " <
 " " vänster " <
 " " höger maxillare <
 " " " " <
 " " vänster dentale <

Gadus aeglefinus L., kolja.

= betyder att benet ifråga är lika eller ungefär lika stort
som motsvarande ben av ett till jämförelse använt exemplar
av kolja på 700 mm:s längd.

< betyder att benet ifråga är mindre än ovanstående

> betyder att benet ifråga är större än ovanstående

Utom kotkroppar äro funna följande ben:

A. 1: stycke av höger praemexillare <

A. 2: stycke av vänster cleitrum <

" " " " <

A. 5: stycke av vänster cleitrum =

" " " " =

" " " " <

A. 6: stycke av vänster cleitrum <

B. 3: stycke av vänster maxillare <

" " " cleitrum <

B. 4: stycke av höger cleitrum <

" " " " <

" " " " <

" " parasphenoideum =

B. 5: stycke av höger cleitrum <

B. 6: stycke av höger cleitrum <

" " parasphenoideum >

" " höger cleitrum <

" " vänster supracleitrum =

C. 5: stycke av höger cleitrum = (redan upptagen i förra förteckninge)

" " " supracleitrum <

C. 6: stycke av vänster cleitrum >

" " höger " <

" " vänster supracleitrum =

Labrus berggylte Asc., berggylta.

A. 0: stycke av de sammanväxta osse pharyngee inferiores

något < än ett exemplar på 422 mm:s längd.

osse pharyngee inferiores = ett exemplar på 313 mm:s längd.

32/35

Stenålders boplats.

Bohuslän.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

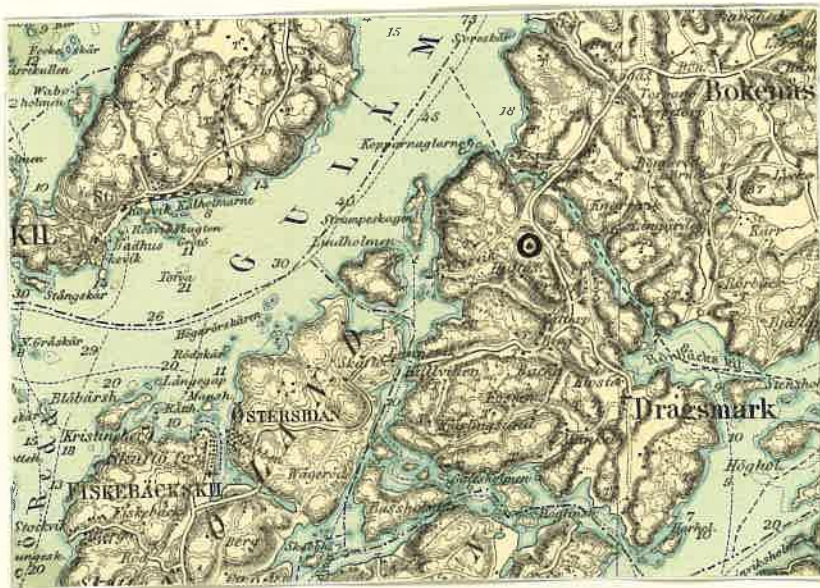
Rotekärslid.

D3450 Plåt n:r 1053.

Boplatsen vid Rotekärslid, Hultås, Dragsmark s:n.
Bilden tagen från öster. I förgrunden syns Rotekärs-
vattnet. Boplatsen markeras av kraftledningsstolpen.

Johan Ahlin foto 1934.

BOHUSLÄN

Lane hd
Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36
Hultås 3¹
Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Boplatsen på Rotekärrslid; från berget norr om boplatsen, i bakgrunden syns gården Östorp, Dragsmarks sn. /Höger halva av ett bildpar/. Neg nr D 2543. Undersökningen gjordes i skogspartiet bortom och till höger om telefonstolpen. Foto J. Alin 1934.

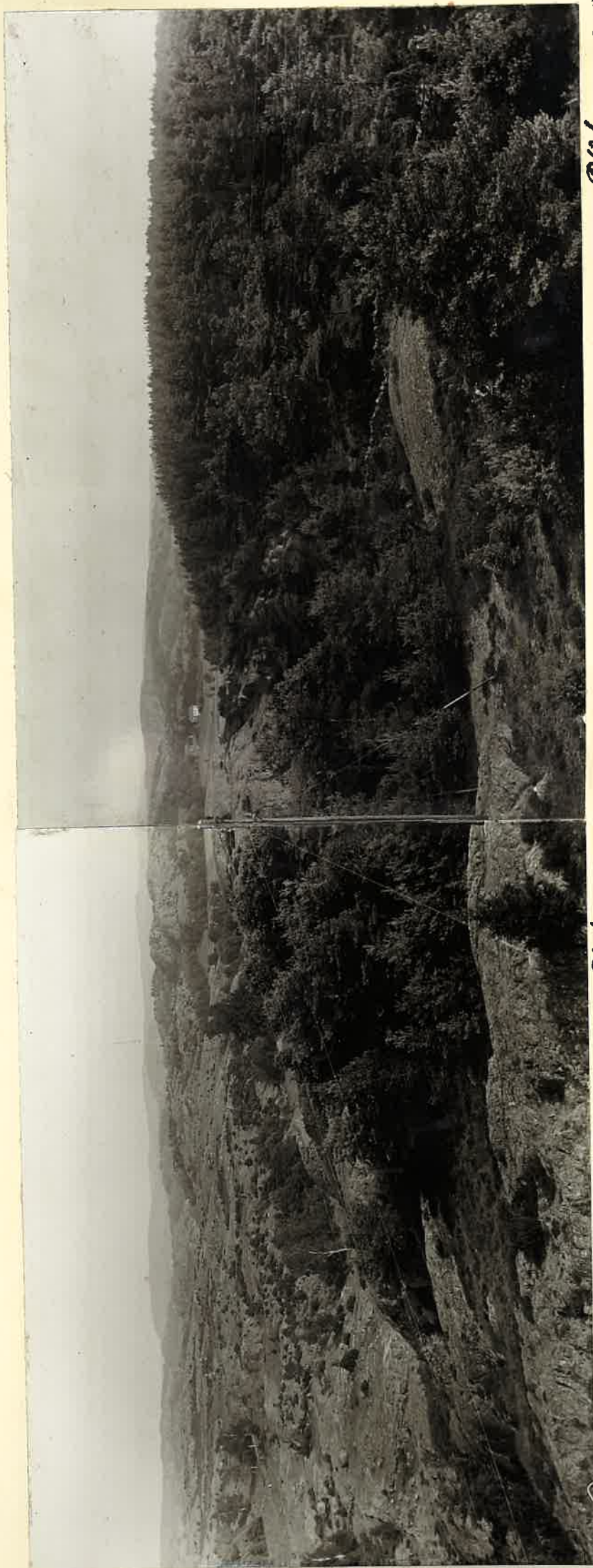

32/35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Bohuslän, Län h: d, Dragmark s: n, Hultas gård, Rotekärslid.

Dragmark n: n
41.
Hemåld. bopl.

Plat n: n 1057.

D 2543

Plat n: n 1056.

D 2542

Boplaken på Rotekärslid, Hultas gård, Dragmark, Bohuslän. Från berget norr om boplaken.
Bilden till höger visar själva boplaksområdet. I bakgrunden synes gården Östorp.

Johan Alin foto 1934.

Dragsmarks sockens fornminnen n:r 41.

Bohuslän.

Stenålders boplats.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärrslid.

Plat n:r 1084. D 2541
Plat n:r 1085.

Boplatsen i Rotekärrslid, Hultås, Dragsmark. Bilden tagen från hällen
med kraftledningsstolpen. Till höger syns den först grävda gropen i skallhögen.

Johan Ahlin foto 1934.

Plat n:o 1054

D 2541

Bopladsen, Rutekänstid, Bullin, Drogmark. Ruten ligger på en höllan med kragbudsningstolpar. Ruten ligger på en fint värdig gräsmatta i Skallhagen.

Plat n:o 1055

Lasse Hult 1934

32/
35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Dragsmark sockens fornminnen n:r 41.

Stenålders boplats.

Bohuslän.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärslid.

D2545 Plåt n:r 1059.

Boplatsen på Rotekärslid, Hultås,
Dragsmark s:n.
Huvudschaktet från öster.

Johan Alin, foto 1934.

32/35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Dragsmark sockens fornminnen n:r 41.

Stenålders boplats.

Bohuslän.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärslid.

D2544 Plåt n. n 1060.

Boplatsen på Rotekärslid, Hultås,
Dragsmark s:n. Huvudschaktet, västra delen.

Johan Alin foto 1934.

D2548

(Plat n:o 1064)

D2549

(Plat n:o 1065)

D2550

(Plat n:o 1063)

Profil genom stenålders boplatsen på Rotehärslid, Dragsmark s.m.
Norda väggen i schakt A.

Johan Ålin, foto 1934.

Bilderna färdiga även i lada 19 mappas under förhands

Dragsmark sockens fornminnen n:r 44.

Bohuslän.

Stenålders boplats.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärslid.

D2547 Plåt n:o 1064.

Profil genom stenålders boplatsen på Rotekärslid, Dragsmark s:n.
Norra väggen i schakt A.

Johan Alin foto 1934.

32/35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Dragsmarks sockens fornminnen n:r 41.

Bohuslän.

Stenålders boplats.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärslid.

D2546

Plat. n:r 1058.

Boplatsen, Rotekärslid, Hultås, Dragsmark s:n.
Utgärningsområdet. Från V.

Johan Alin foto 1934.

Bohuslän.
Län h. d.
Dragsmarks p. n.
Kultais.
Rotehärslid.

Dragsmarks p. n. fornt. 4.1.
Stenåldersboplats.

Plåsten på mark.

Plåsten på mark.

Dragsmark. Utgrävningen på
Rotehärslid sommaren 1934.
Fotning för hemfärd.

B. Haglund, foto.

BOHUSLÄN

Lane hd
Dragsmark sn, (Gbgslnv 41) RAÄ 36
Hultås 31
Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Arkeologerna vid Rottjärnslid 1934 "tar sig fem minuter". Stående sannolikt folkskollärare Axel Stene, sittande seminarielärare Anders Haglund; vid avvägningsinstrumentet Nils Alin (son till Johan A).
Foto Johan Alin 1934

Neg saknas.

För kännedom till Fru Märta Stene
Ämneslärare Ingrid
Sporsén, dotter till
Anders Haglund

Museichef Lili Kaelas

BOHUSLÄN
Lane hd
Dragsmark sn
Hultås / Rotekärrslid

Efter kontakter åt olika håll kan jag nu meddela följande:

"Mannen med hunden" är fortfarande okänd.

De tre arkeologerna på omslagets baksida är från vänster:

Seminarielärare Anders Haglund

Folkskollärare Axel Stene

Överlärare Johan Alin

Samtliga var alltså från början folkskollärare och intresserade av arkeologin. Haglund skrev en del skrifter, bl a om Bohuslän. Axel Stene var ofta med ute i fält och har i sina efterlämnade papper en mängd anteckningar från dessa excursioner. En systerson till honom är länsantikvarie i Östersund och kan tänkas gå igenom dessa handlingar.

Med vänlig hälsning!

Bertil Hansson
Bertil Hansson

Dragsmark, Bohuslän. Utgrävningen på
Stenålders begravningen Rotekärrslid.
Bild från arkivet.

Johan Alin, foto. -340

ORIGINALBILDEN SAKNAS! / JE.S 91.07.10

13

Dragsmarks pors fornsm. 41.
Stenåldersboplats.

Bohuslän.

Lane h:d.

Dragsmarks p:n.

Kultås.

Rotehärslid.

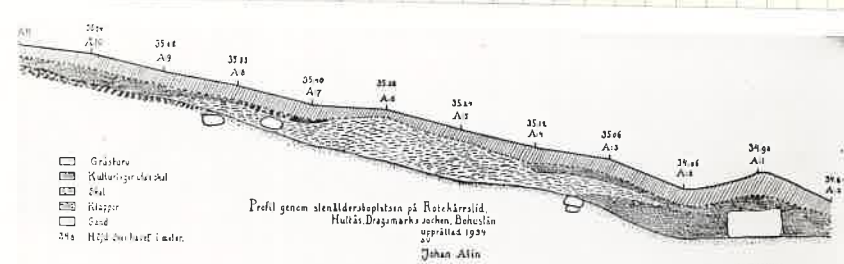

Fig. 6. Boplatsen på Rotehärslid. Profil genom kulturlagret (jfr fig. 7).

Plåsten faktiskt.
1064)
Profilen boplatsen från Rote
härslid. Styrningen pyres den
knygda kottum, medan denna
is markstenen med fröarna framträdde.
Oskonskalen.

D 9547

Dragsmarks s:ns fornminnen n:r 41
Stenåldersboplats

Bohuslän.
Lane h.d.
Dragsmarks s:n
Hultås gård.
Rottjärnslid.

Klische G 123.

*D2551 Plåt m:n A 571.
Halspyrknad av ben. Inv.n:n 68005.*

Klische G 122.

*D2552 Plåt m:n A 572.
Mettkrok av ben. Inv.n:n 51439.*

Bohuslän
Lane hd
Dragsmärk sn nr 41
Rötekärrelid
Boplåf stå

Inv.nr 51416 Djurtand med genomborrat hål.
Foto: Lars Noord 1976   Neg.nr B 7847-48

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Rat

Halichærus grappus Fabr.

Från vänster till höger:

Ländkotan, ej fullt naturlig storlek.

Stycke av vänster fibula, naturlig storlek.

" " en falang, " "

Fotr. P. Henriqi

Bohuslän.

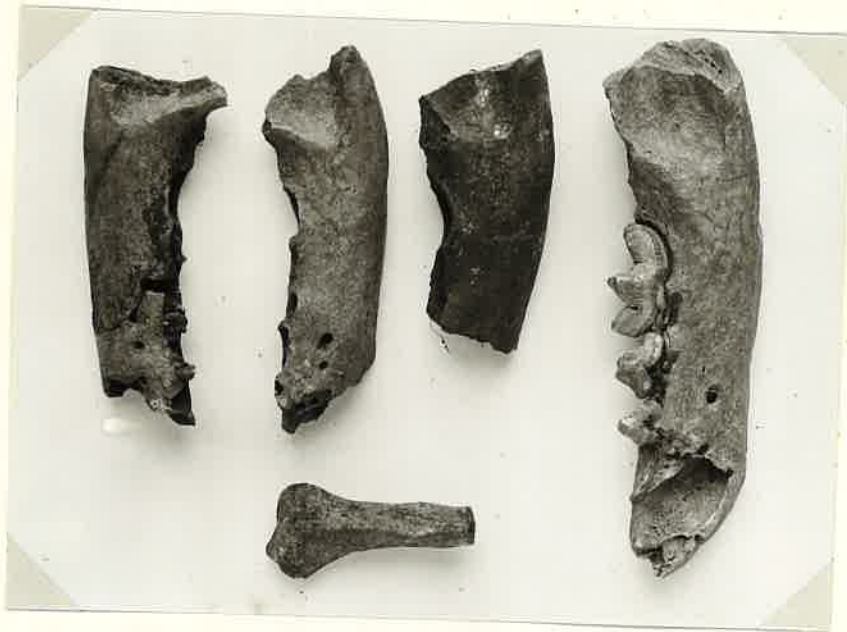
Stenålders boplats.

Lane h:d.

Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärrslid.

(Platan pahnas).

Lutra lutra (L.) naturlig storlek.Uttar.Från vänster: stycke av höjra underkäbshelax.

σ^2	σ^2	σ^2	σ^2	σ^2
σ^2	σ^2	σ^2	σ^2	σ^2
σ^2	σ^2	σ^2	σ^2	σ^2

Nederst: stycke av vänster radius.

Fotograf P. Hennrich.

32/35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Bohuslän.
Lane h:d.
Dragsmark s:n.
Hultås gård.
Rotekärrslid.

Dragsmark sockens fornminnen n:r 44.

Stenålders boplatz.

(Plåten påbörjas)

Canis familiaris L. naturhij storlek.

Hund.

Från vänster till höger:

2 ^{dra} molaren i vänstra underkäkshalvan.

Bakre roten av högra underkäkshalvens rotstump, dens sectorius.

Främre δ : δ : δ : δ : δ : δ : δ : δ : δ : δ :

Roten av högra övre hörnstumpen, dens caninus.

Foto P. Henriksen.

Hund.

(Plåten påbörjas)

Canis familiaris L. naturhij storlek.

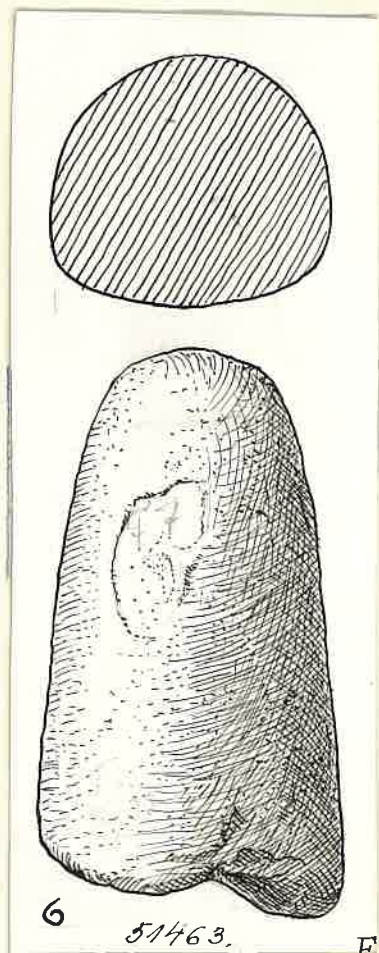
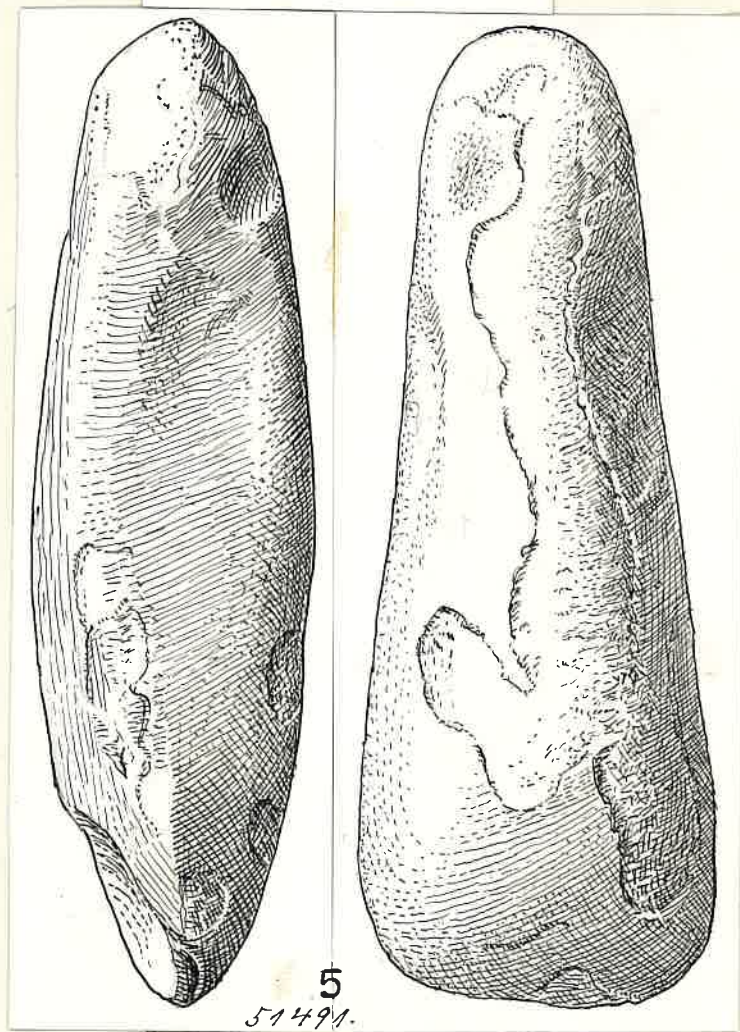
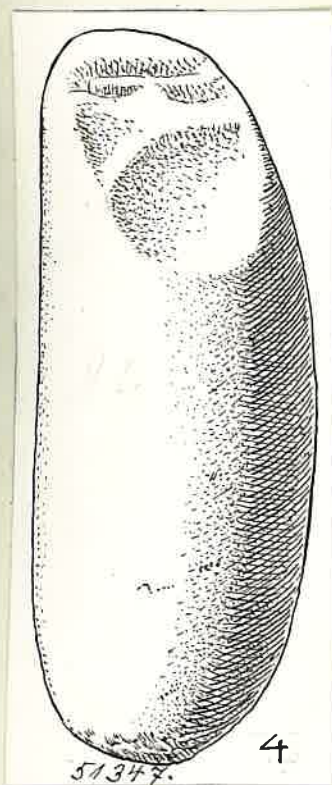
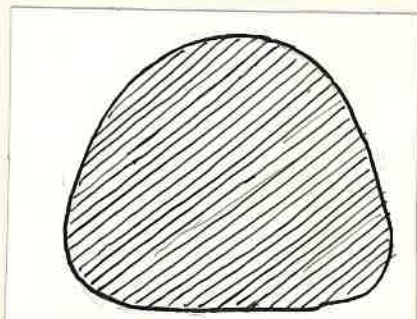
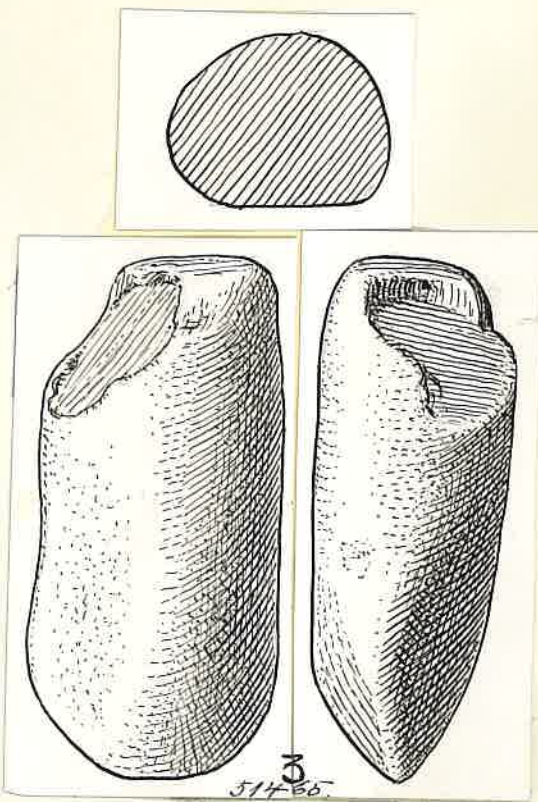
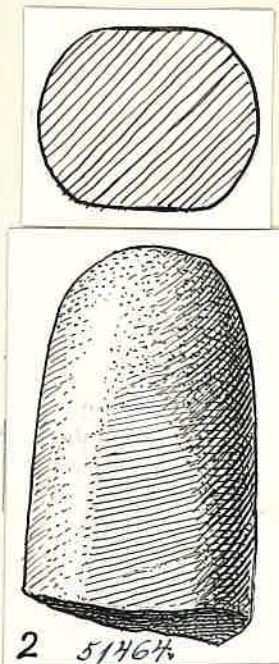
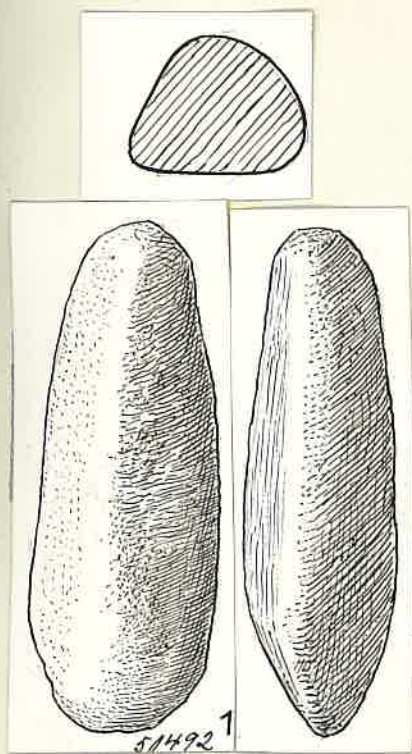
Överst.: stycke av höger ulna,

Ör under: δ : δ : vänstra sidans bäcken.

Nederst.: 2 stycken av höger underkäkshalva.

Foto P. Henriksen.

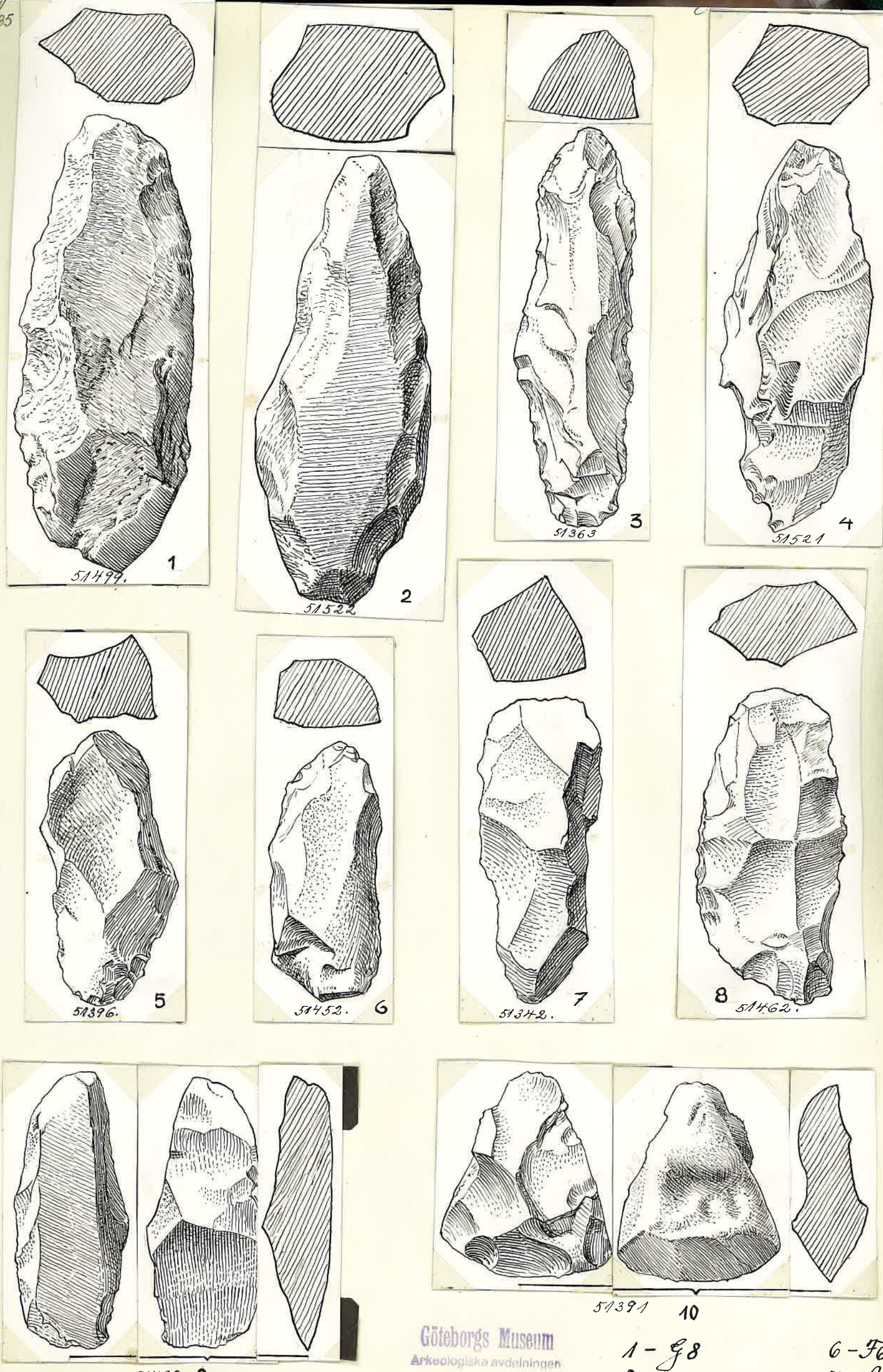

- 1- G7
- 2- F7a
- 3- F7b
- 4- A2
- 5- G7
- 6- F7

Trindyxor av sten.
Nat. storl.
Stenålders boplats vid Rotehärslid,
Dragsmark s.m. Lane h.d. Bohuslän.

Ritad av artisten Hjelm 1934.
Göteborgs och
Bohusläns
Fornminnesförening
GÖTEBORG

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

51402 9
Kärnyxor och skivxor av flinta.
Stenålders boplats vid Rotehärslid,
Kultås gård, Dragsmark s.m., Länse h.d.,
Bohuslän.
Nat. storl.

1 - G8	6 - F6
2 - provgröp	7 - A2
3 - A6	8 - F7
4 - provgröp	9 - B3
5 - A10	10 - A9

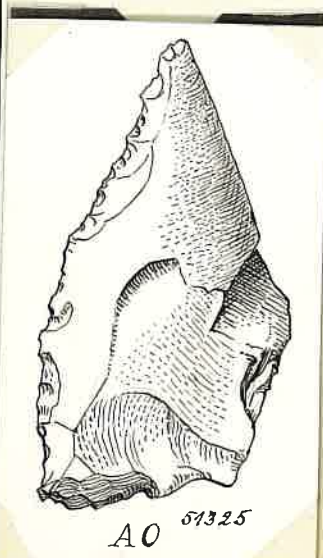
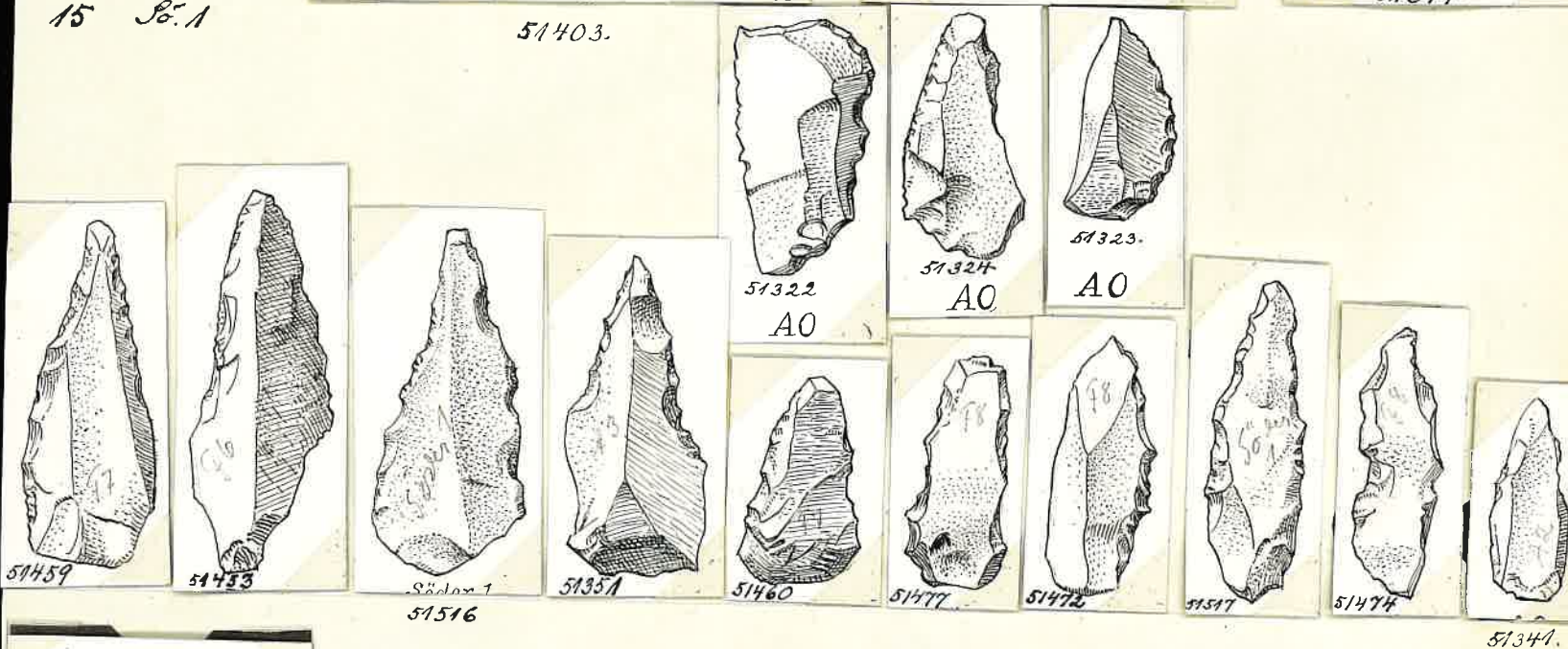
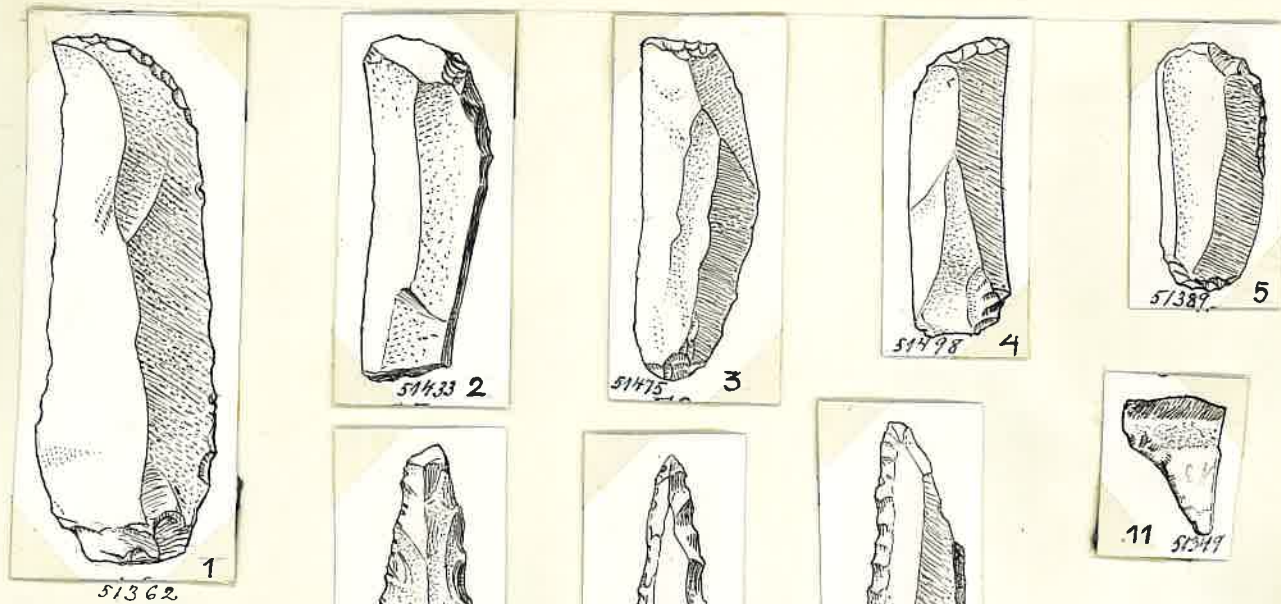
Ritad av artisten Hjelm 1934.

Bohuslän.
Lane h:d.
Dragsmark s:n.
Hultås gård.
Rotekärrslid.

Dragsmarks sockens fornminnen n:r 41.
Stenålders boplatz.

- 1 - A6
- 2 - C5
- 3 - F8
- 4 - G7
- 5 - A9
- 6 - G6
- 7 - F8
- 8 - A10
- 9 - F6
- 10 - B6
- 11 - A3
- 12 - F6
- 13 - B3
- 14 - A1
- 15 - S.1

Knivar, skrapor och spetsar av flinta.

Nat. storl.

Ritad av artisten Hjelm 1934.

Dragmarks sockens fornminnen n:r 41.

Bohuslän.

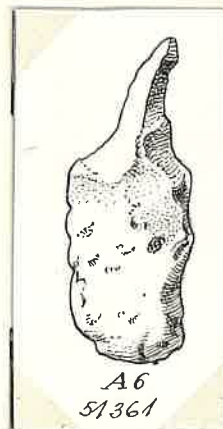
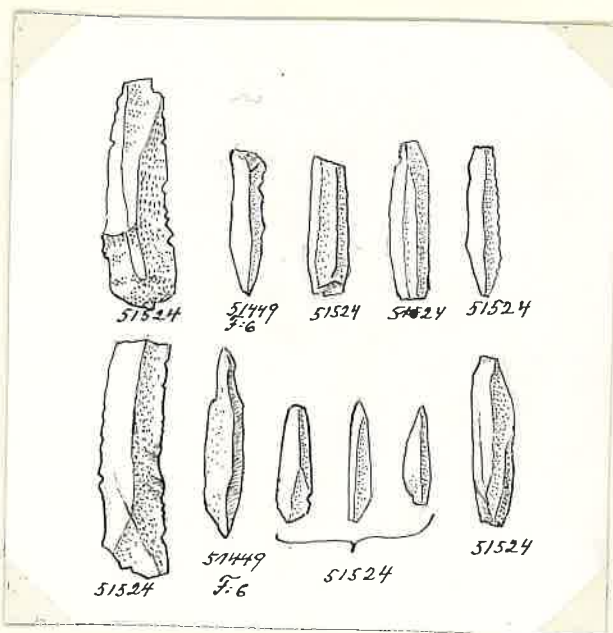
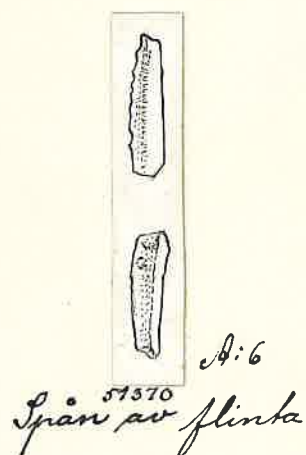
Stenålders boplats.

Lane h:d.

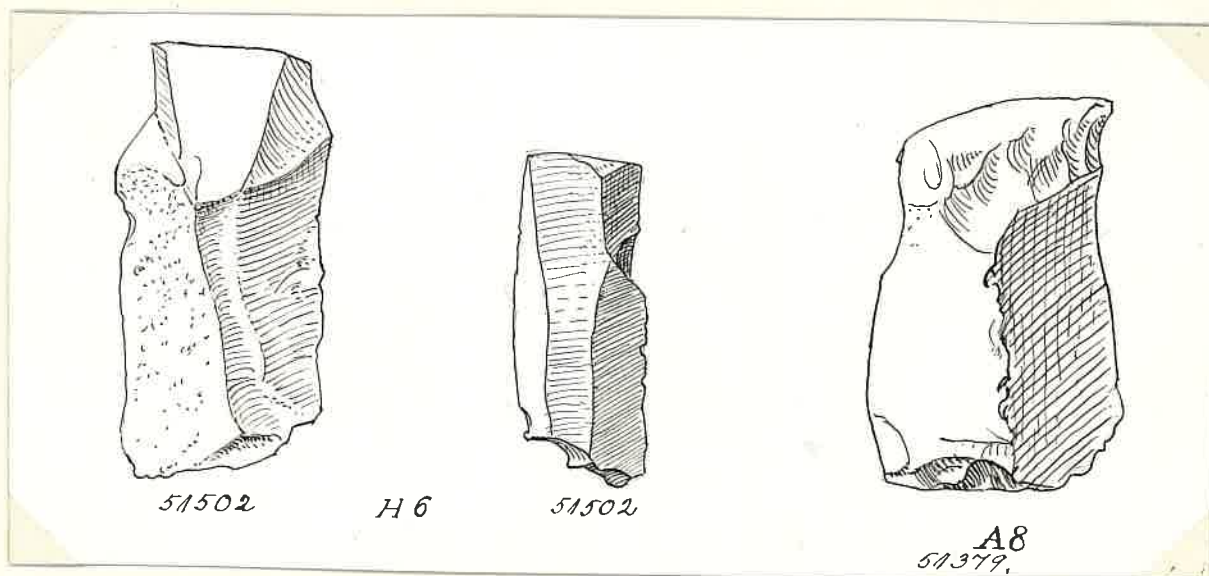
Dragmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärrslid.

Flintspån till flint-
egg i fågelpilar.

Spån av flinta.

Nat. storl.

Ritad av artisten Hjelm 1934.

Dragsmark sockens fornminnen n:r 44.

Bohuslän.

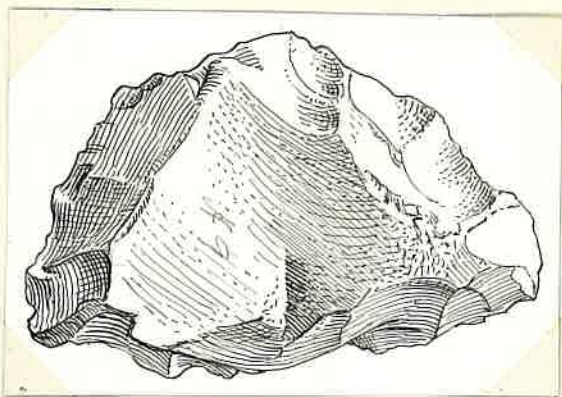
Stenålders boplats.

Lane h:d.

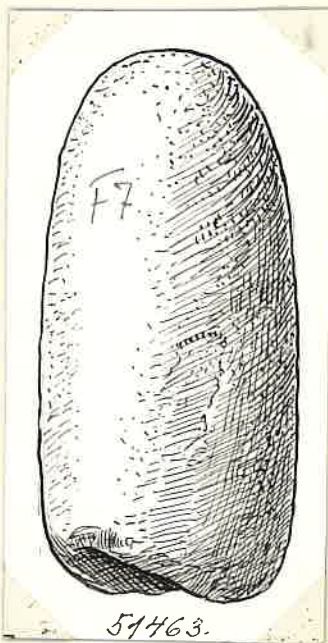
Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärrslid.

51388. A:9.

*Ikrapa av flinta.*G6
51479.*Kärna av flinta.*

51463.

F:7

Trindysa av sten.

51498

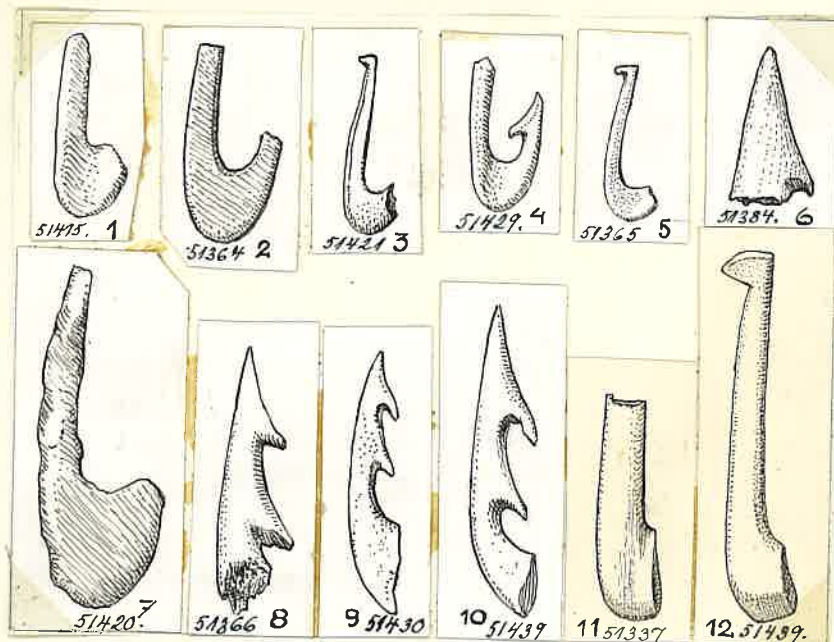
G:7

*Knacksten av flinta.**Nat. storl.**Ritad av artisten Hjelm 1934.*

Bohuslän.
Lane h:d.
Dragsmark s:n.
Hultås gård.
Rotekärrslid.

Dragsmarks sockens fornminnen n:r 41.
Stenålders boplats.

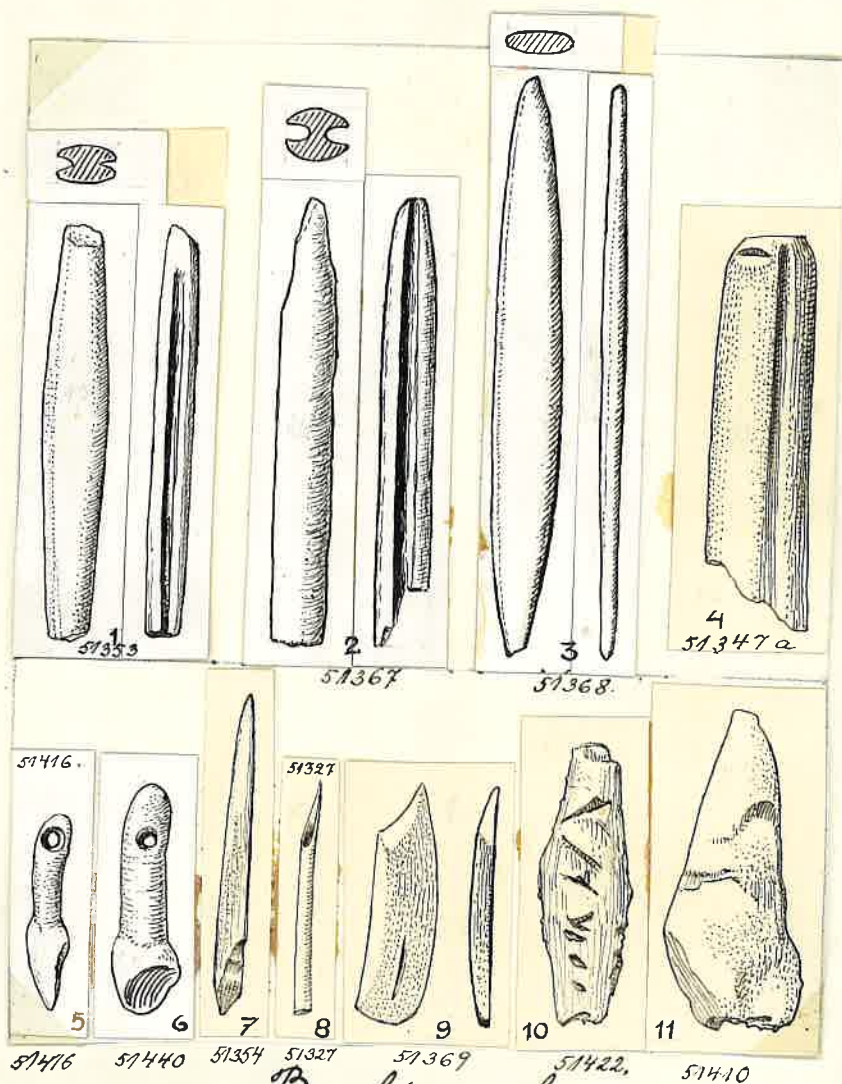
Klische' G 121.

Metkrokar av ben.

B4	A6	B5	B5	A6	B6
1	2	3	7	5	4
A8	A6	B6	E6	A1	E5
6	8	9	10	11	12

Nat. storl.

Ritad av artisten Gjelm 1934.

Klische' G 119.

Benföremål.

A3	A6	A6	A2
1	2	3	4
B4	A3	A0	B5
5	7	8	10
E5	A6	9	B3
6	9	11	11

Ritad av artisten Gjelm 1934. Nat. storl.

Dragsmarks sockens fornminnen n:r 44.

Bohuslän.

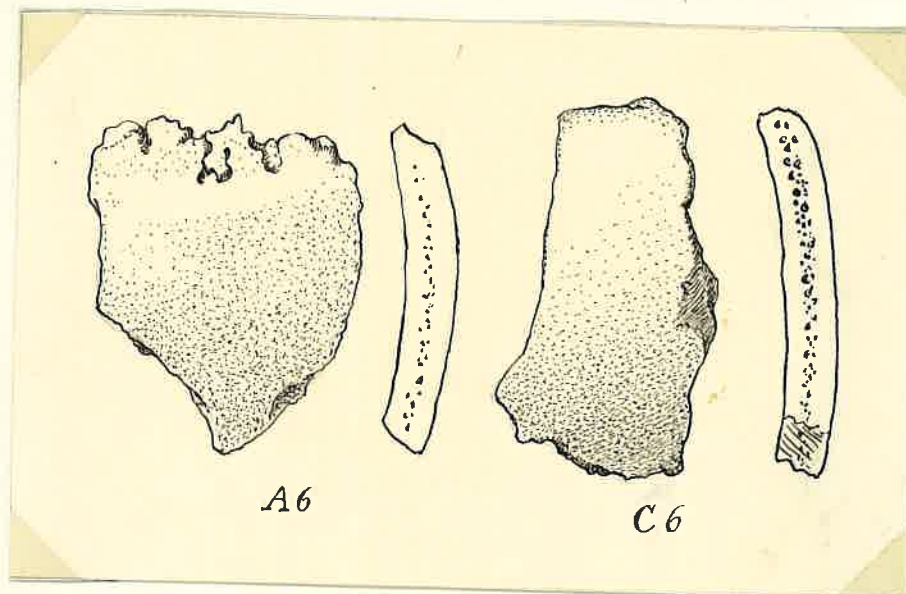
Stenålders boplats.

Lane h:d.

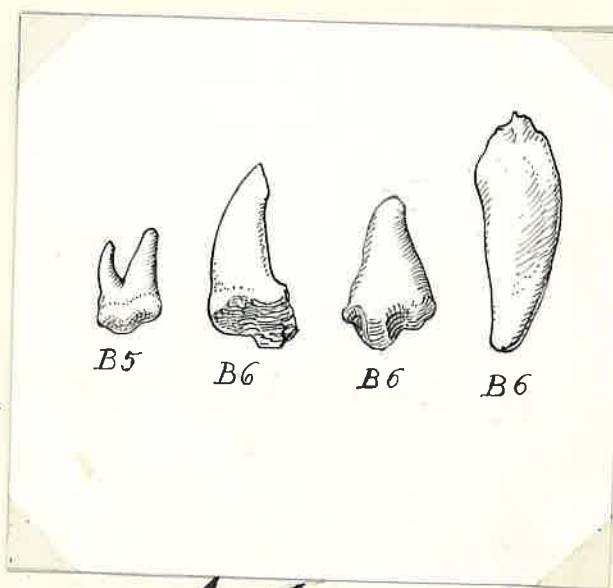
Dragsmark s:n.

Hultås gård.

Rotekärslid.

Fragment av skalle av människa.

Tänder av hund.

B5. 2 dra molaren i vänster underkäkshalva.

B6. främre och bakre roten av högra överkäkens rostand, dens sectorius.

B6. roten av högra överkäkens hörntand, dens caninus.

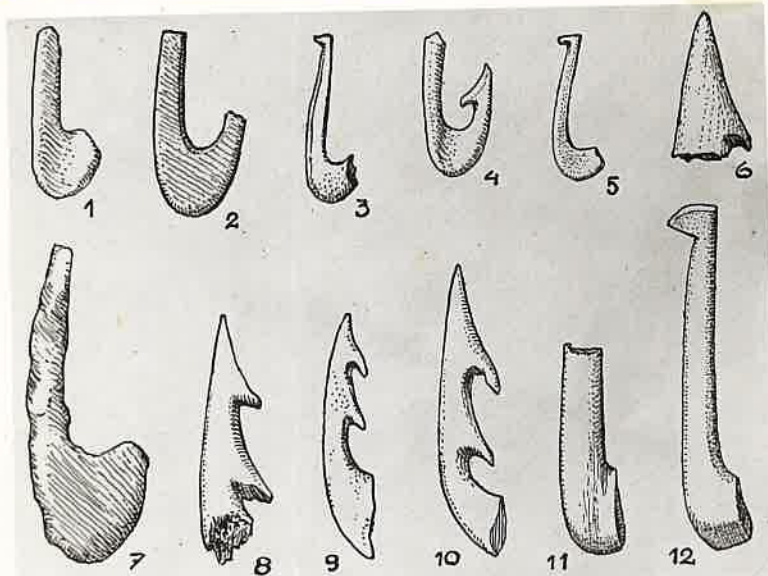
Nat. storl.

Ritad av artisten Hjelm 1934.

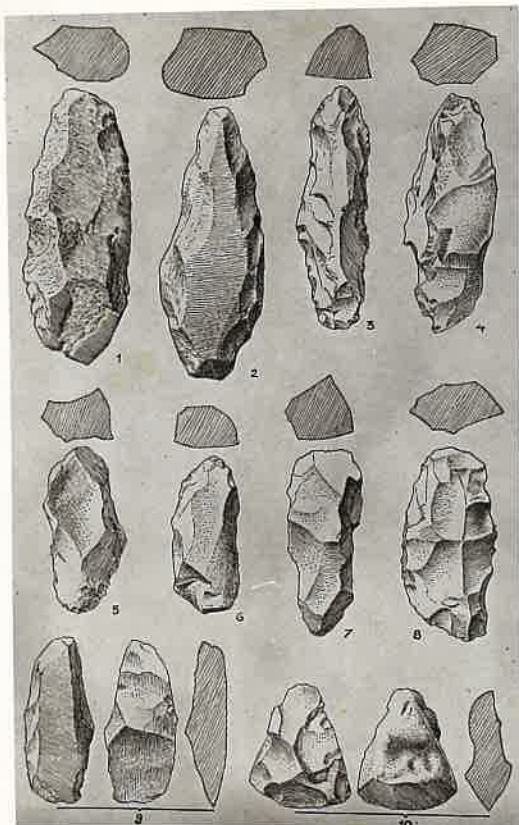
Bohuslän.
 Län L.d.
 Dragsmarks s.m.
 Hultåsa.
 Rotehärslid.

Dragsmarks s.m. fornam. H.
 Huvudstadsplats.

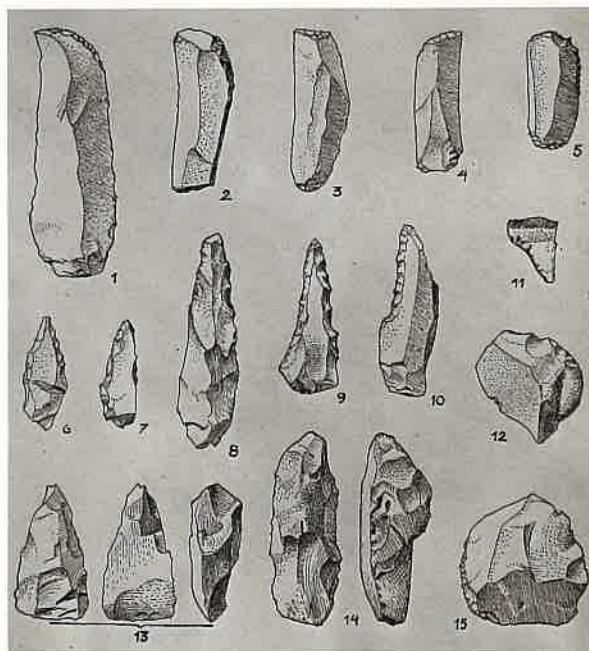
Plåsten saknas.

Firke brottas från Rotehärslid
 Mollarna som äro så lilla ha varit
 sämre. Jätte stora stöcker och
 längre länga. Huvudstadsplats
 & från Rotehärslid i förskott i huset.

Plåsten saknas.

Plin tycks från
 Rotehärslid

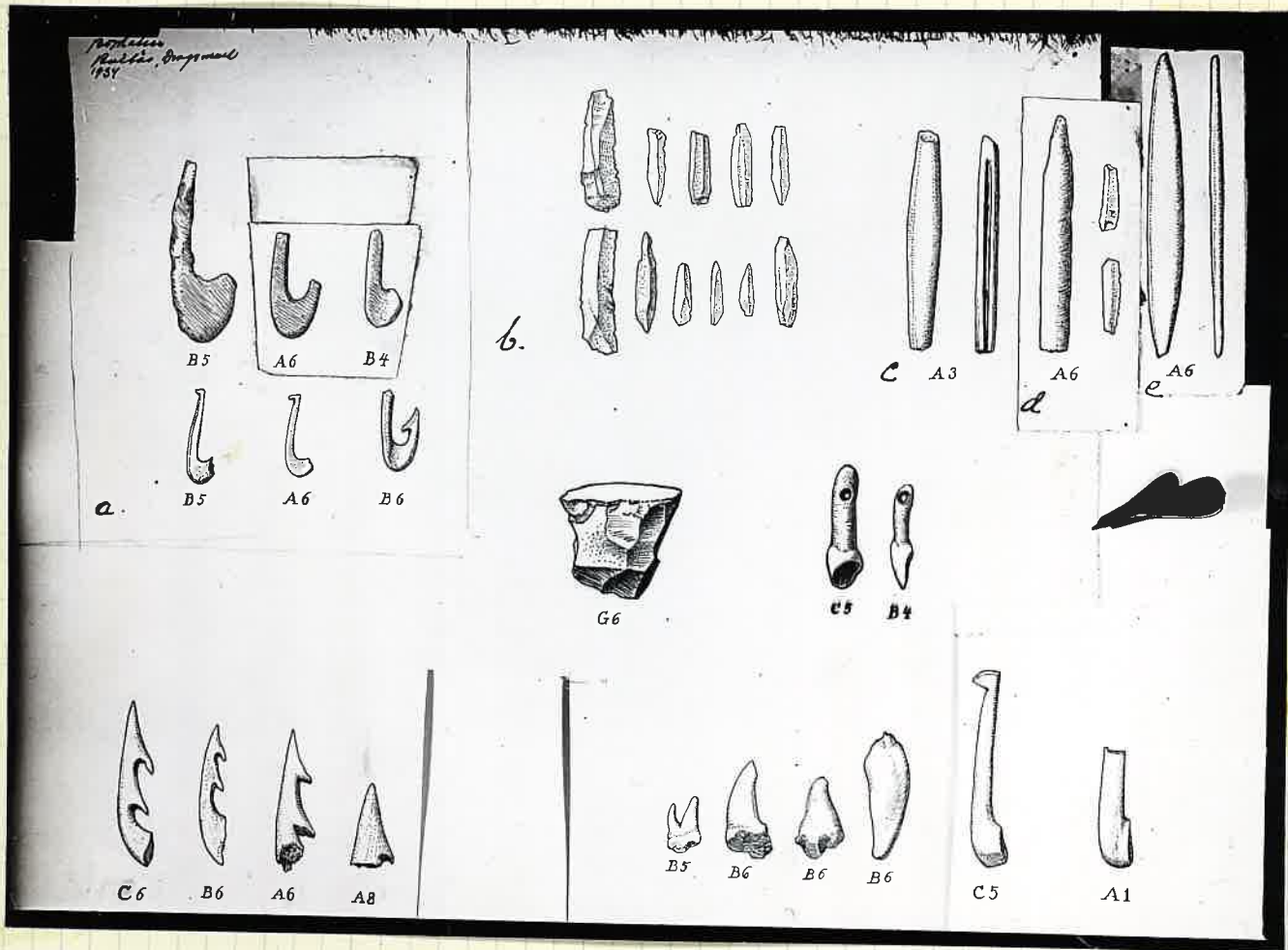
Plåsten saknas.

Knivar och spetsar från
 Rotehärslid.

Bohuslän.
Län L. d.
Dragmarks s.m.
Kultas.
Rotehärslid.

Dragmarks s.m. forum. H.
Stenåldersboplats.

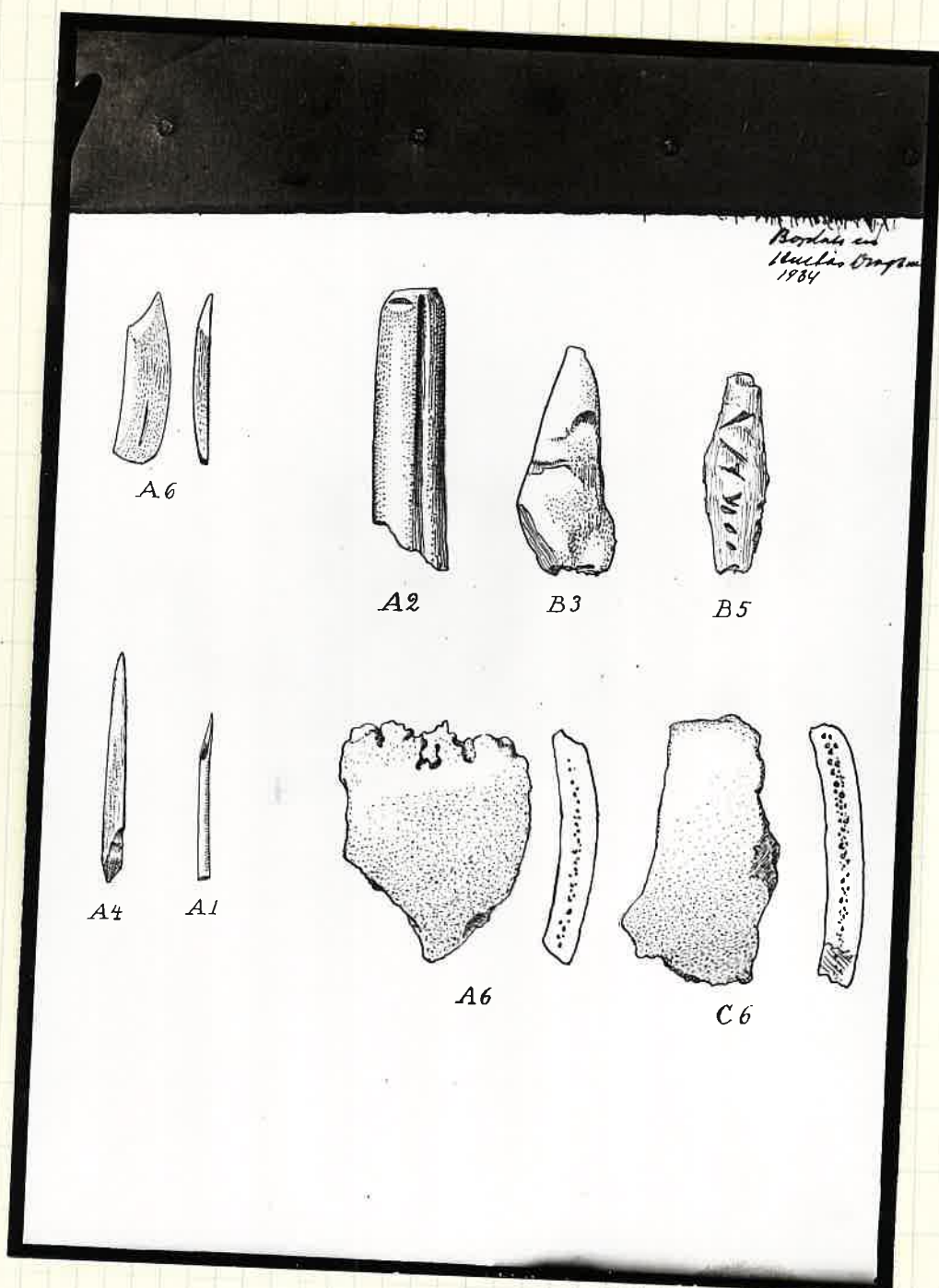

Plåten saknas.

Bohuslän
Län H. d.
Dragsmarks s.m.
Kullås.
Röskärslid.

Dragsmarks s.m.s forml. 41.
Stenåldersboplats.

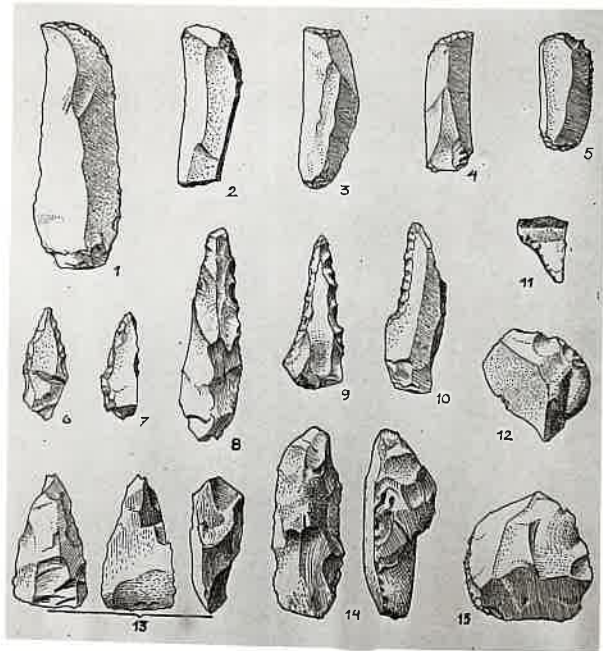

Plåten saknas.

Bohuslän.
Län H: d.
Dragsmark.
Kultås.
Rotehärredid.

Dragsmarkes p: ns fornm. 41
Stenåldersboplats.

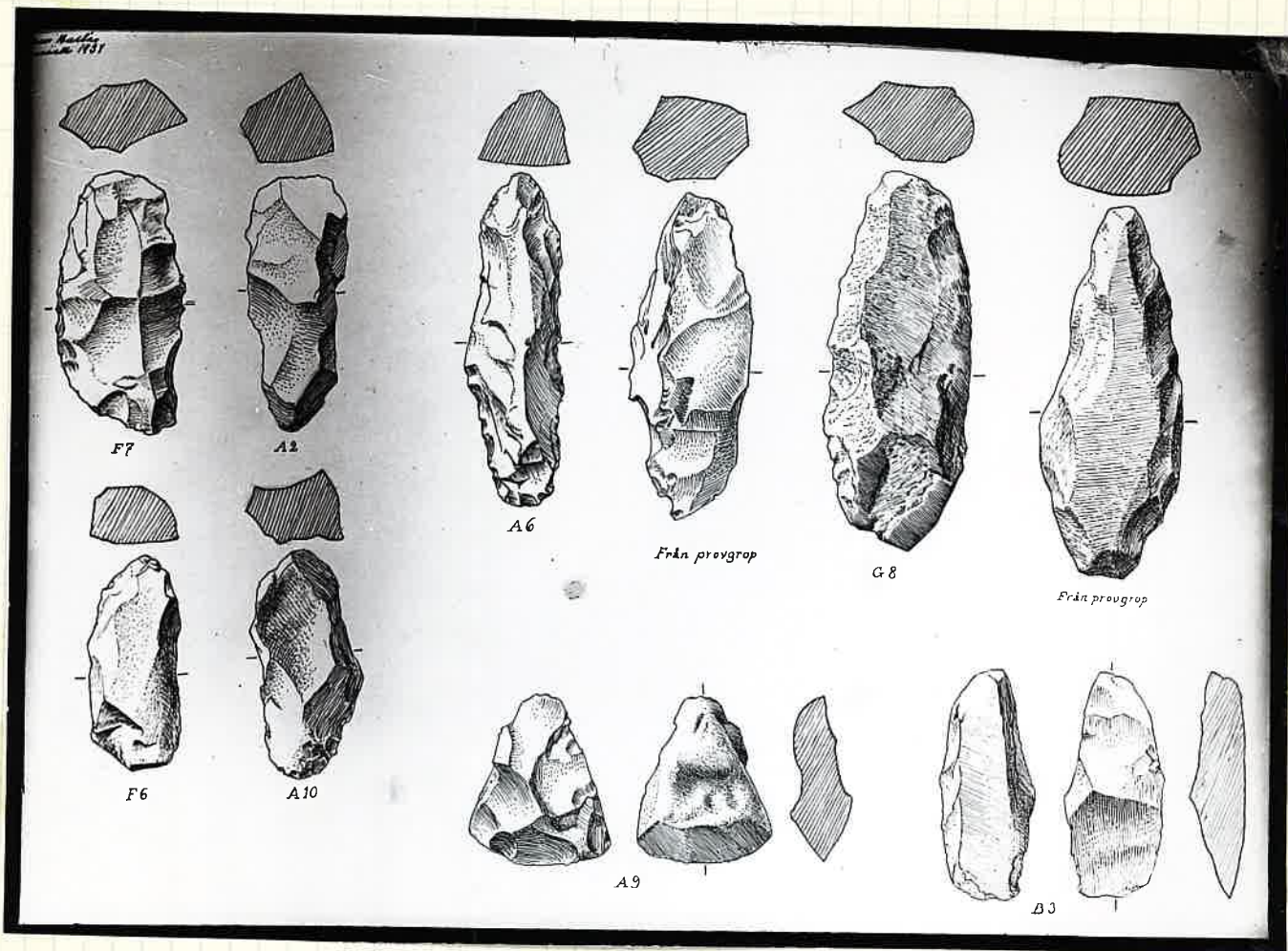

Plåsten saknas.
Rotehärredid. Län H: d. 41
as flinten.

Bohuslään.
 Långv. b. d.
 Dragsmarkens s. n.
 Hultåis.
 Rostekärrslid.

Dragsmarkens s. n. fornm. 44.
 Stenålders boplats.

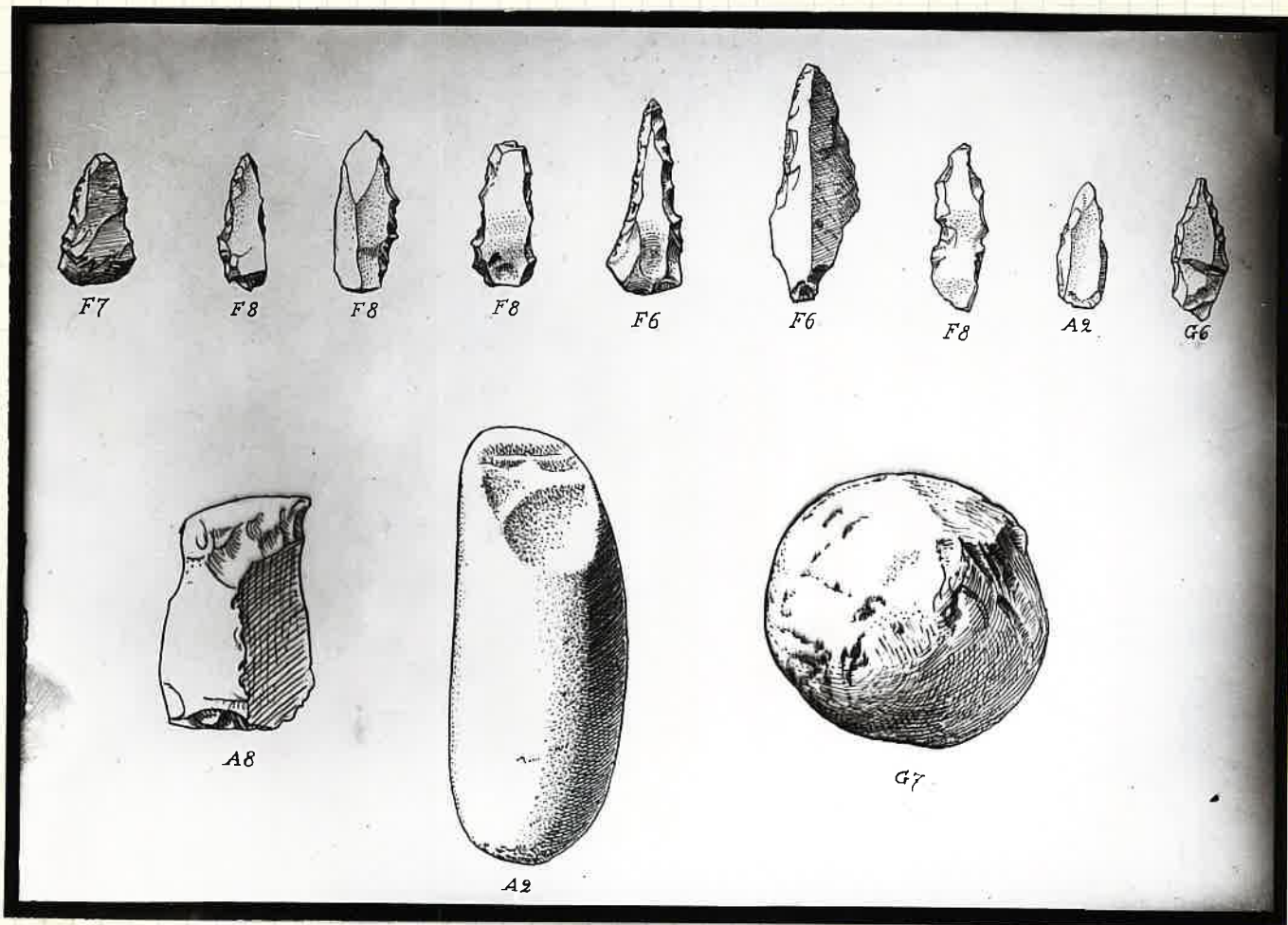
Plåten påsknas.

Bohuslän.
Lång L: d.

Dragsmarkes s: m.
Hultås.
Rostekärrslid.

Dragsmarkes s: m. fornum. 41.
Hemåldersboplats.

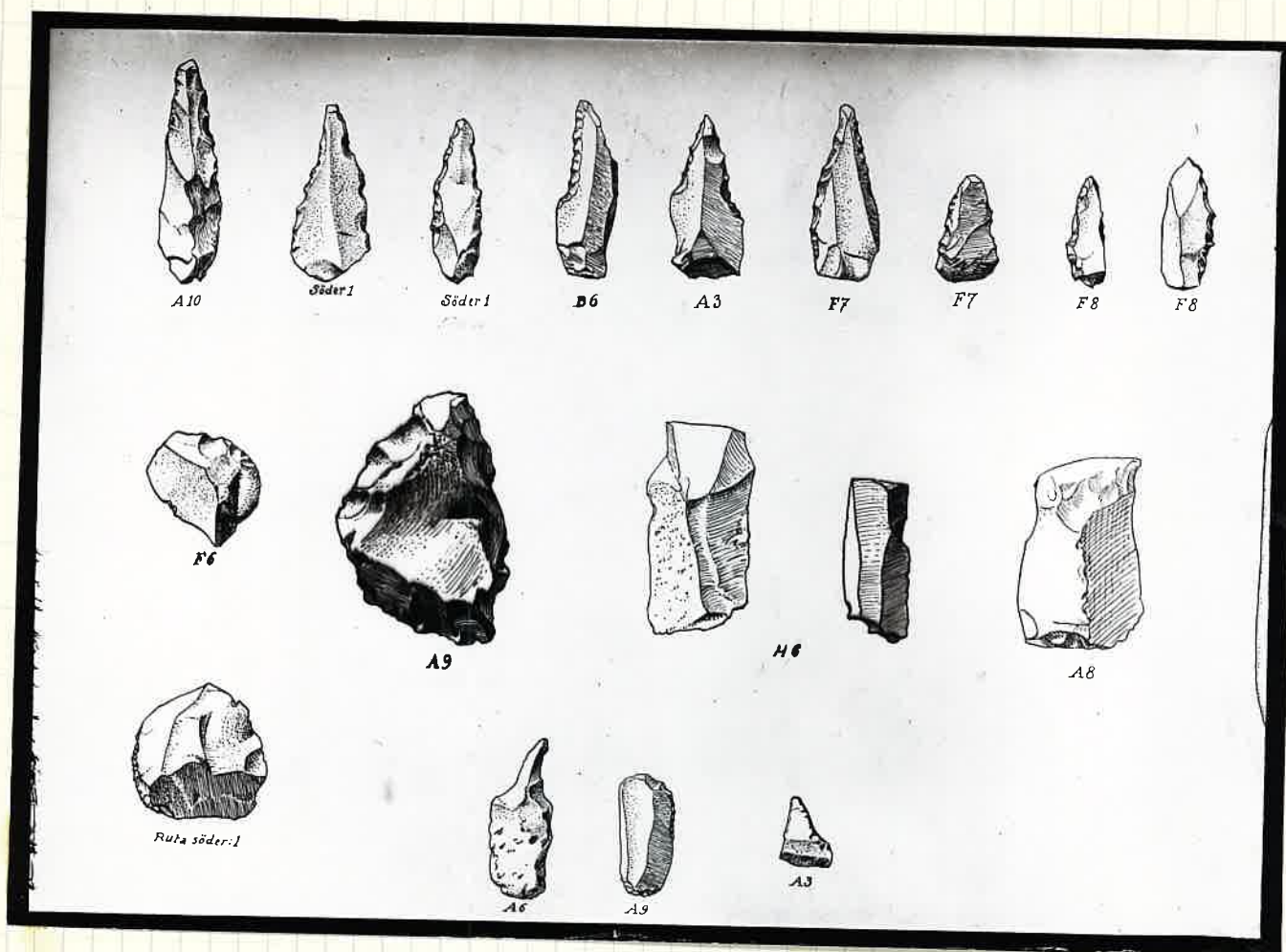

Plåten saknas.

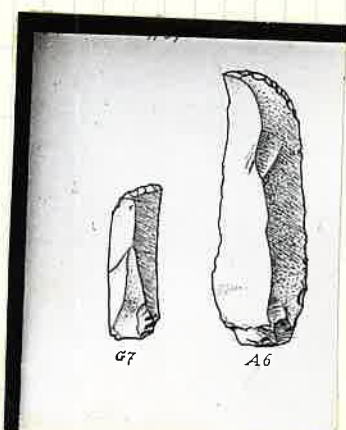

Bohuslän.
Lanc. br. d.
Dragmarks p.m.
Hullås.
Rotehärslid.

Dragmarks p.m. fornm. 41.
Hemäldersboplats.

Plåsen saknas.

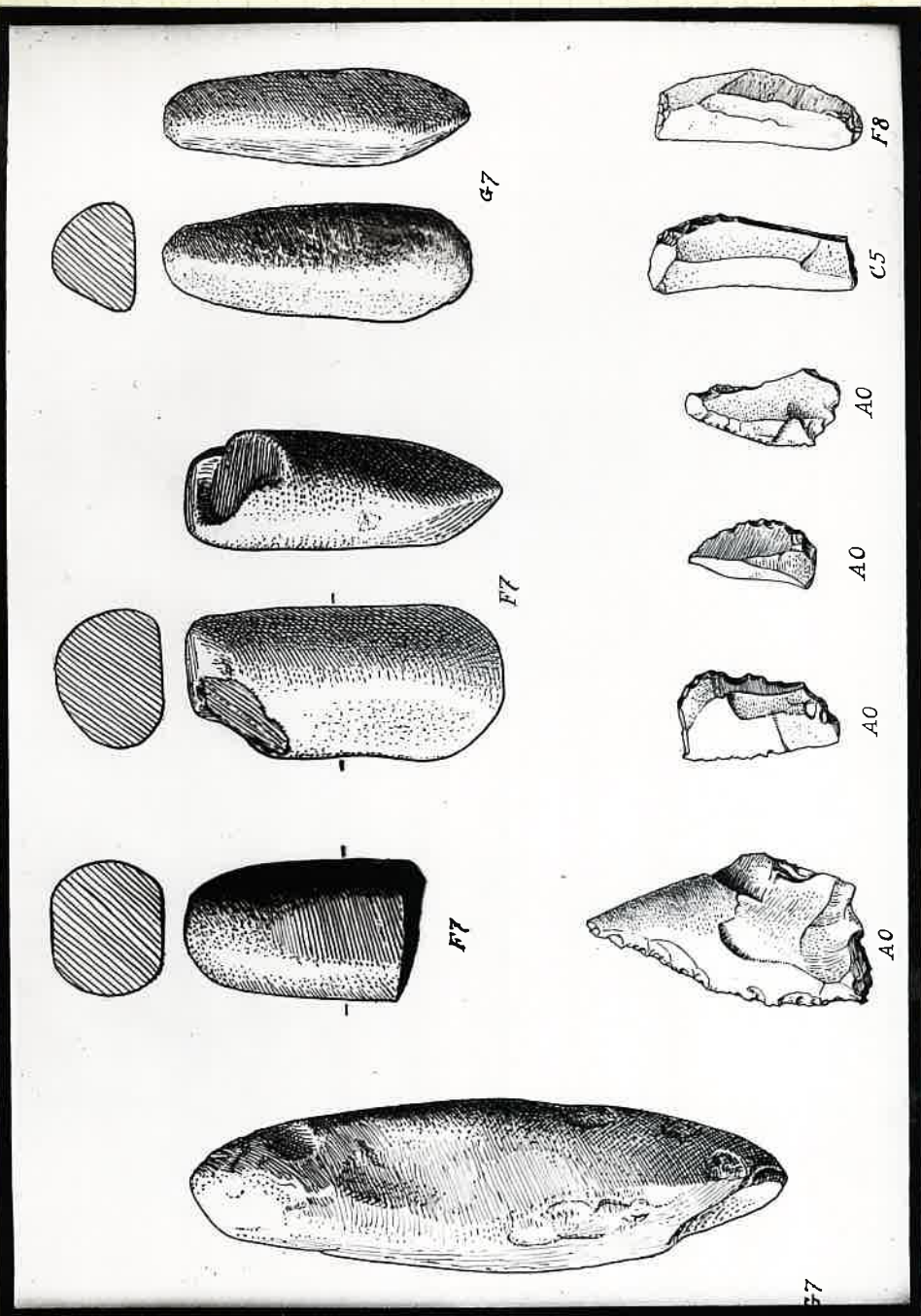
Plåsen saknas.

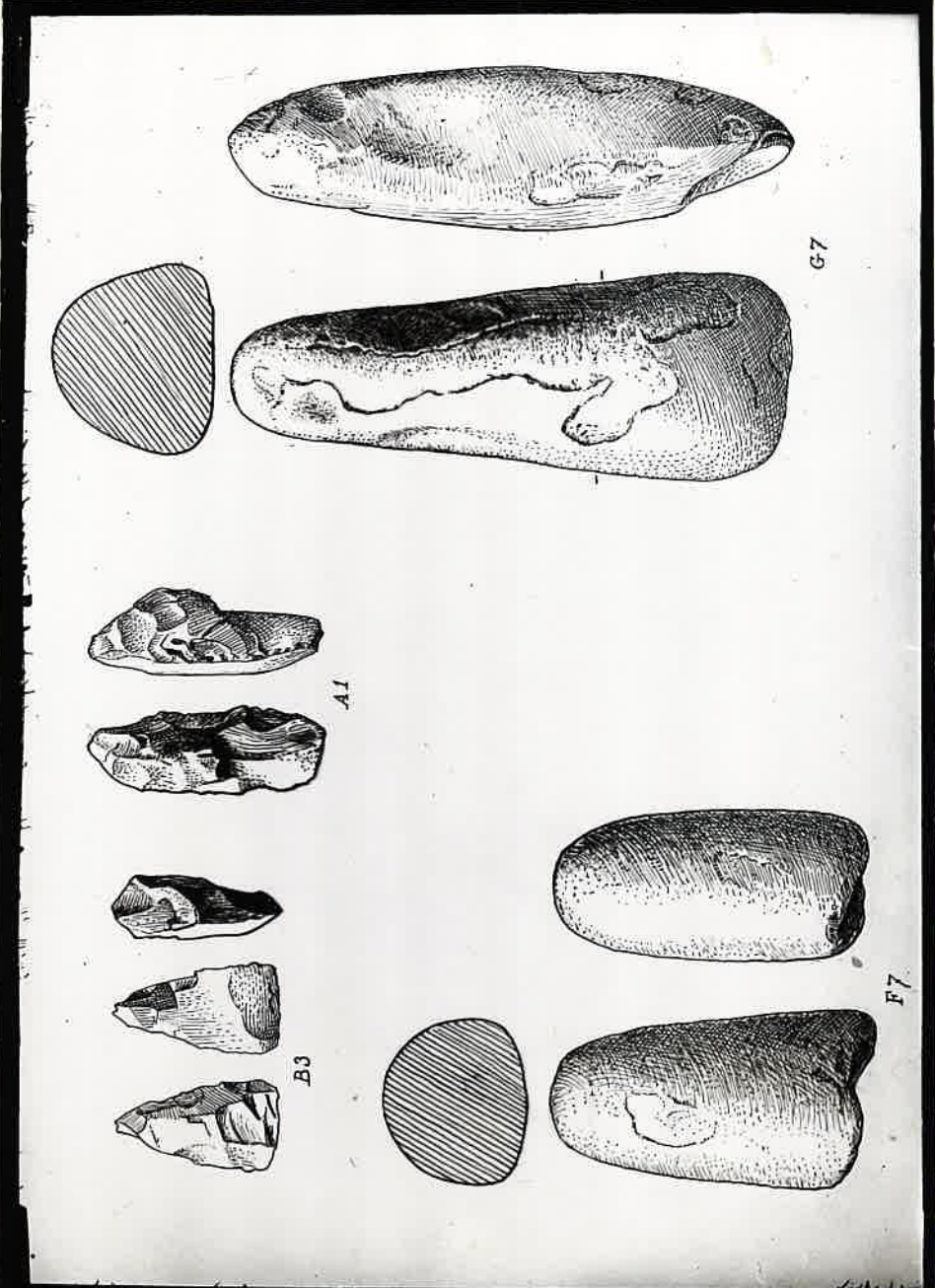
Dragmarks s.m. form
44
Hemålderstids

Bohuslän.
Lane s.d.
Dragmarks s.m.
Kultas.
Röskärslid.

Plåten saknas.

Plåten saknas.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

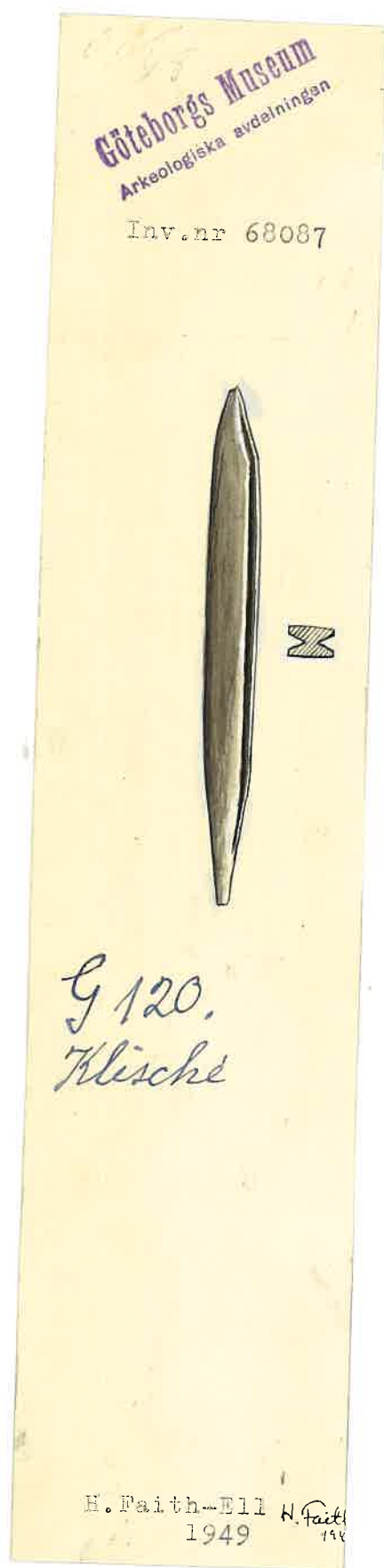
bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr CAM 51319-51526

48530

67940-68106

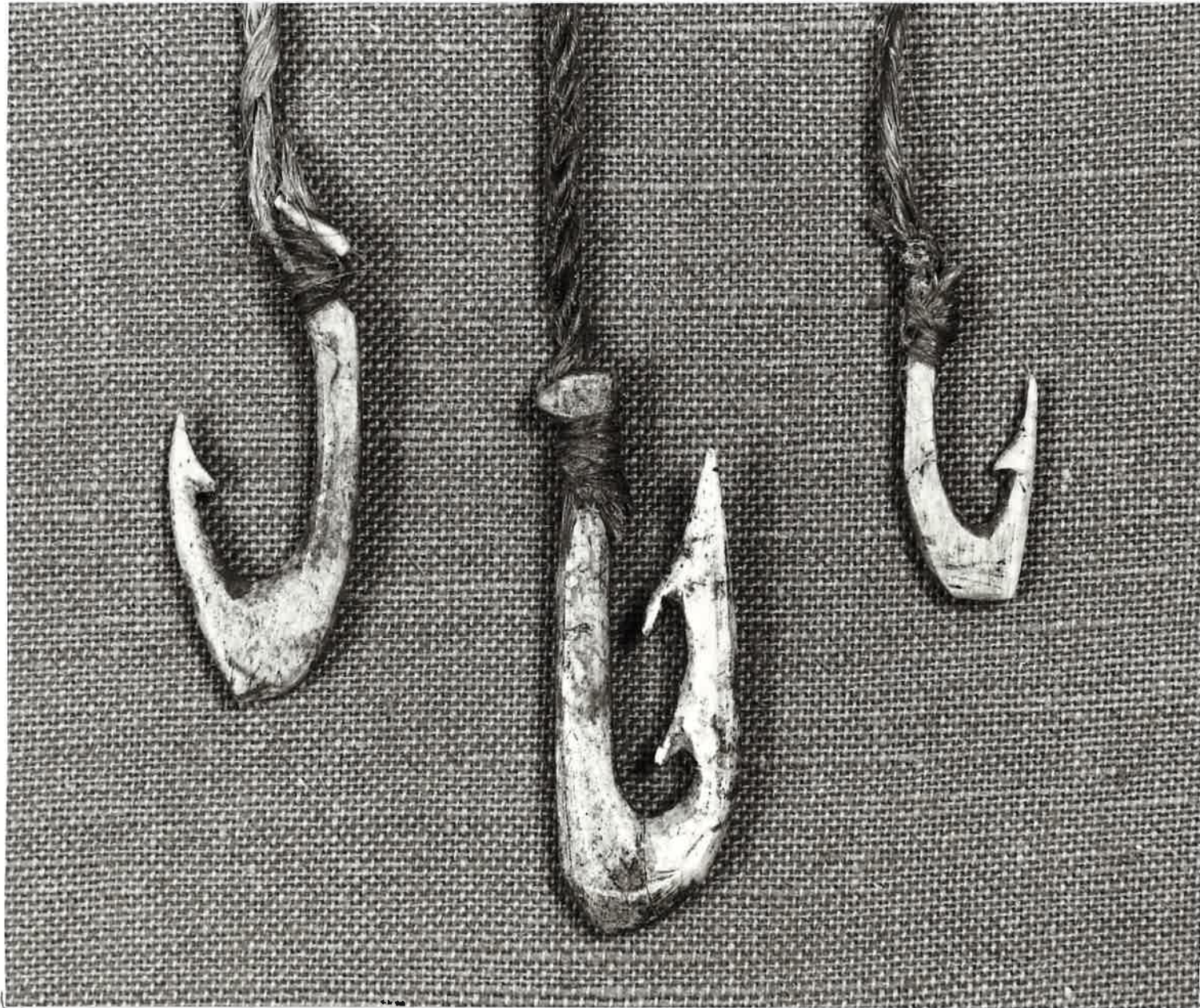
84152:61 (ben dep.i GNM)

Från undersökningen 1945: Fågelpil av ben. inv nr
CAM 68087. Från ruta X 6 (=NN:s ruta 15).

Lavering av H. Faith-Ell / SHM

B. 12196

Fisket har alltsedan den äldre stenåldern utgjort en av de viktigaste näringskällorna på västkusten.

Den mellersta kroken på bilden har använts av jägare och fiskare för 6000 år sedan som hade sin boplats vid Rottjärnslid i Dragsmark sn. Med sådana krokar drog man upp långa ute till havs. Säl och sjöfågel stod också på menyn.

De två andra krokarna, 4000 år gamla, användes av folket vid Rörvik i Kville sn, som redan börjat hålla husdjur som får och svin. Rörviksfolket fiskade mest torsk och kolja.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

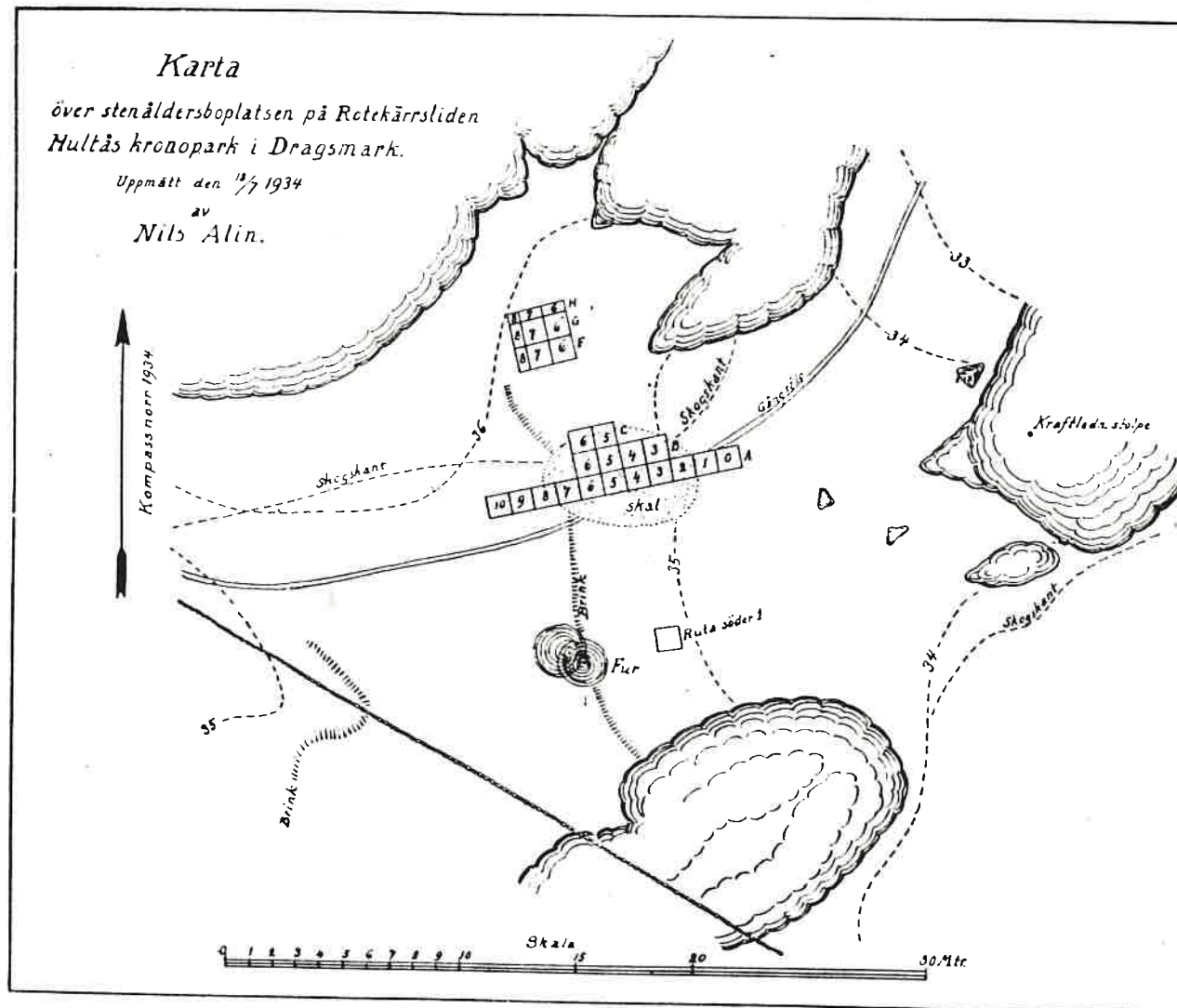
bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Fig. 4. Karta över boplatssområdet på Rotekärslid.

Plan över de av Johan Alin undersökta ytorna 1934. Efter GBFFT 1935.

BOHUSLÄN

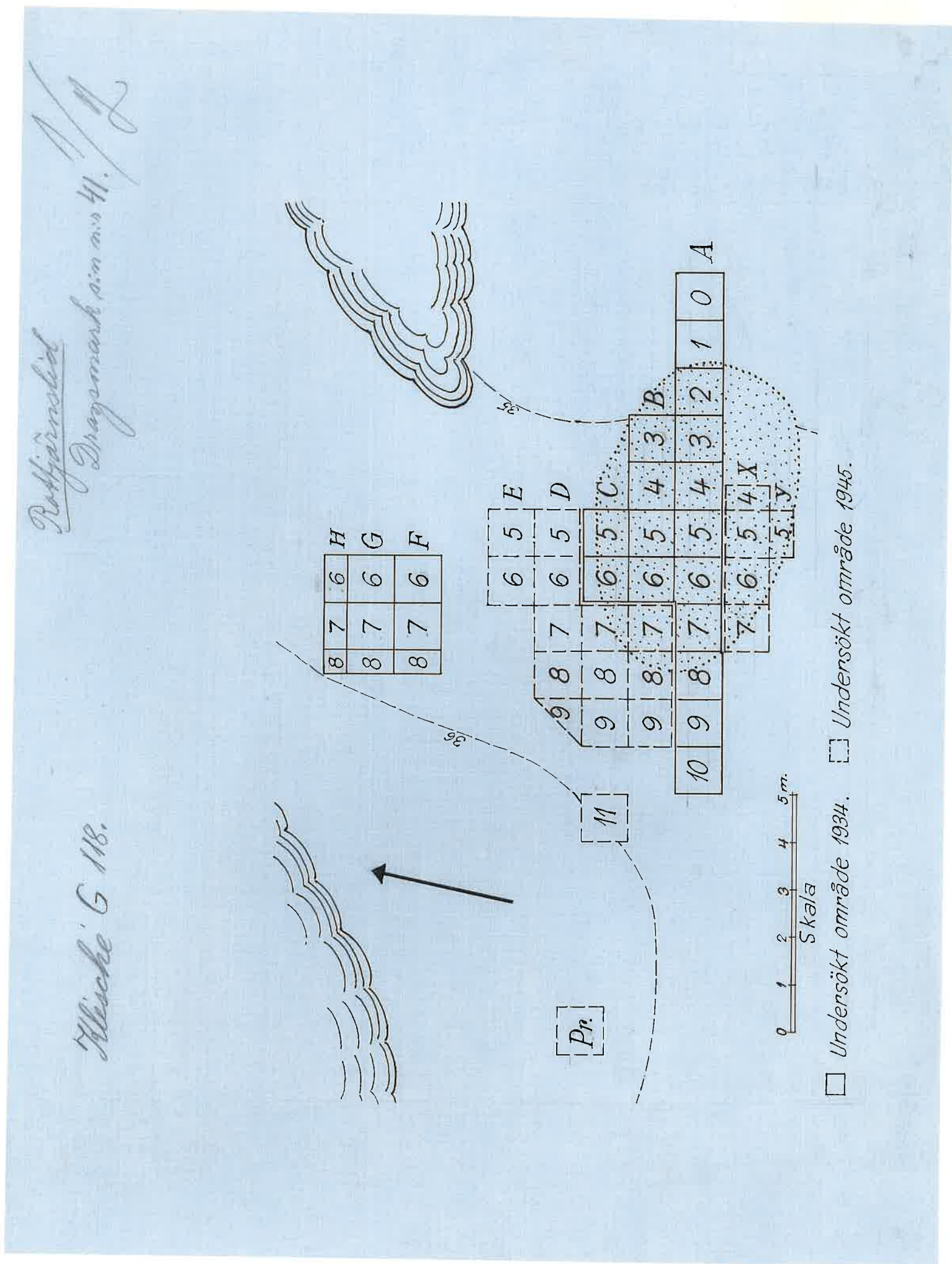
Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Plan över det undersökta området. Det prickade området skalanhopningen. Uppgjord 1934 av J. Alin, kompletterad 1945 av N. Niklasson.

Fig 110 ur J. Alin: Förteckning över stenåldersboplatser i norra Bohuslän. GBFF 1955.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (Gbgslnv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

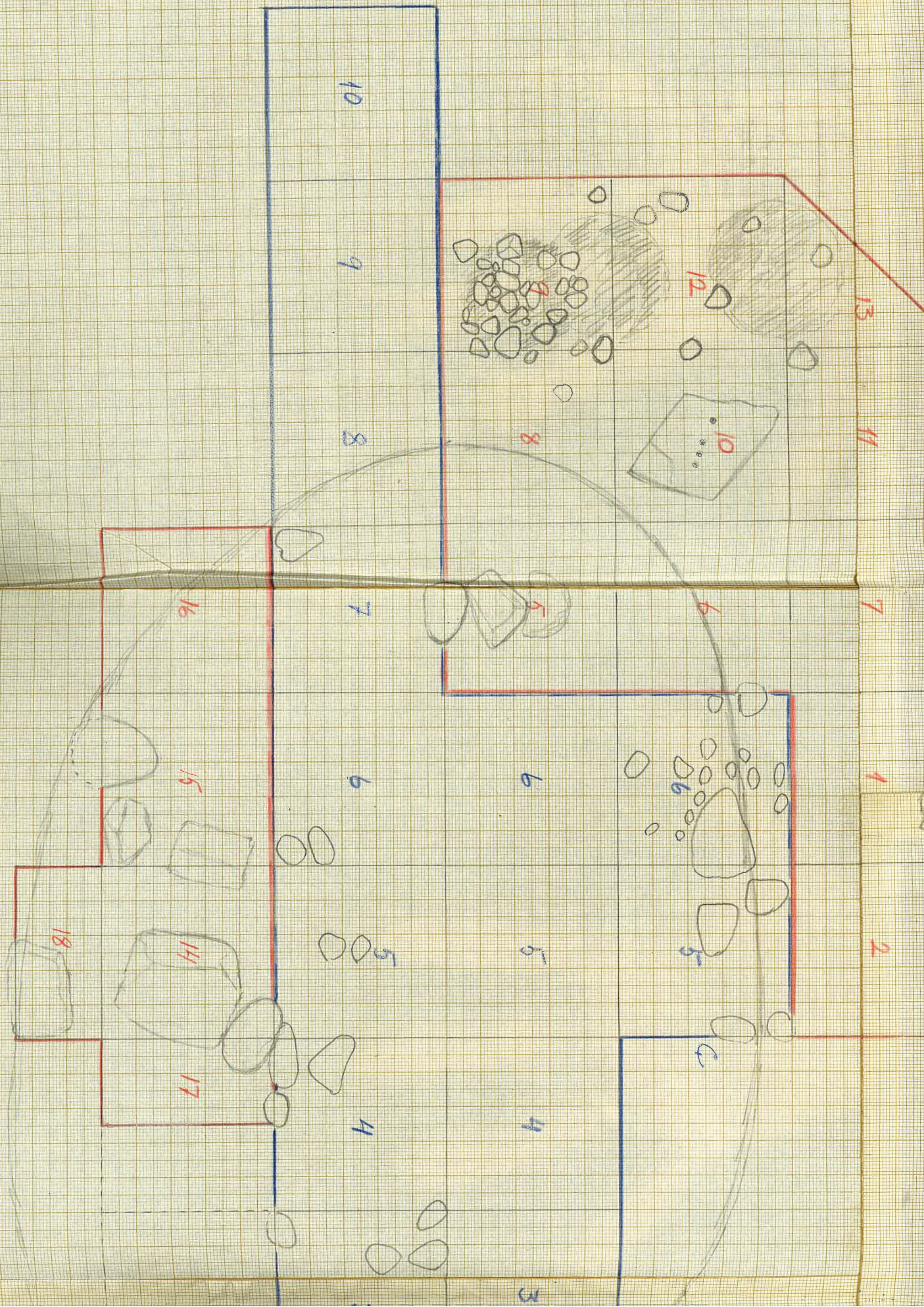
48530

67940-68106

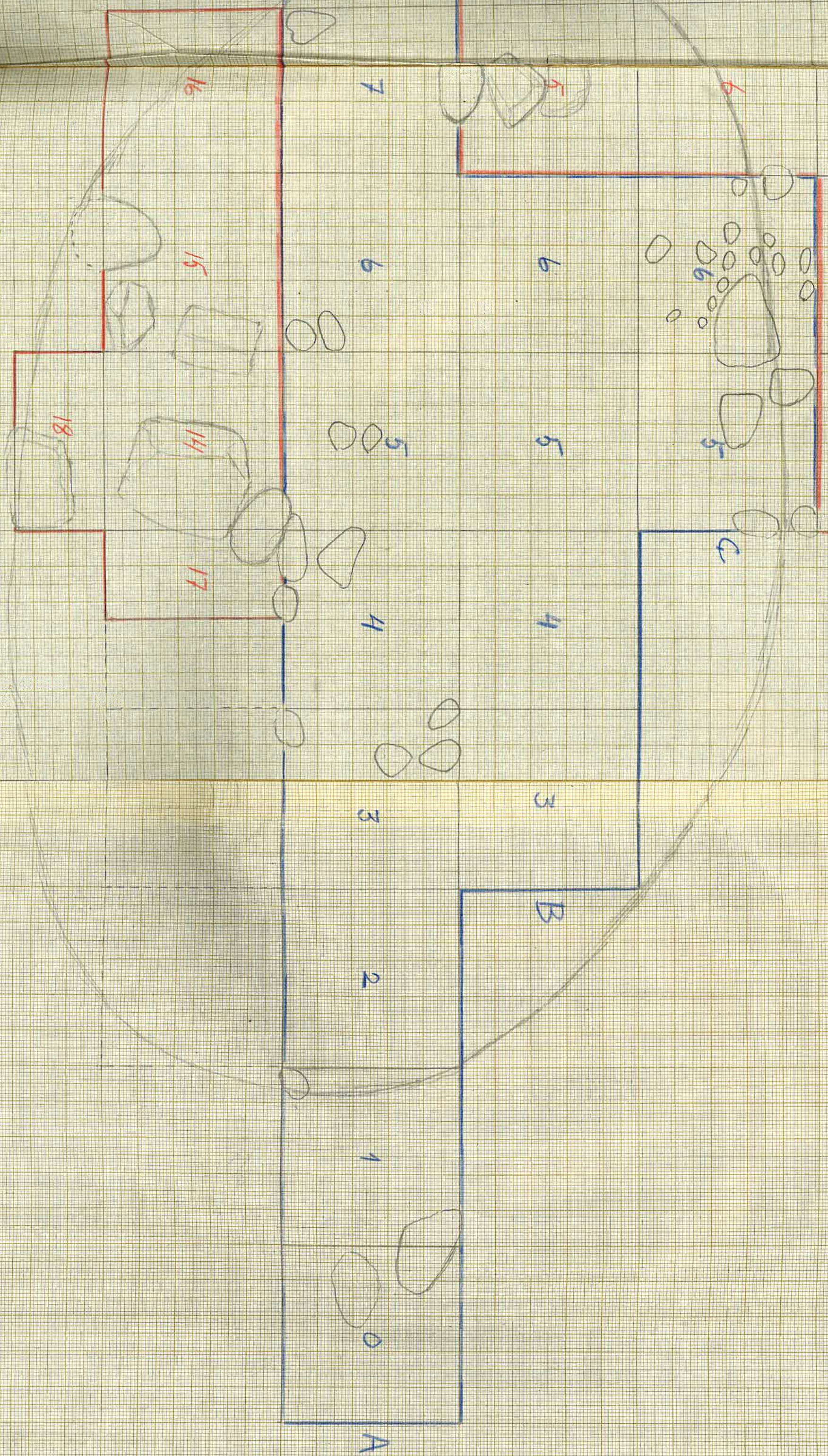
84152:61 (ben dep.i GNM)

Plan över av Alin
respektive Niklasson
undersökta ytor, 1934
resp 1945.

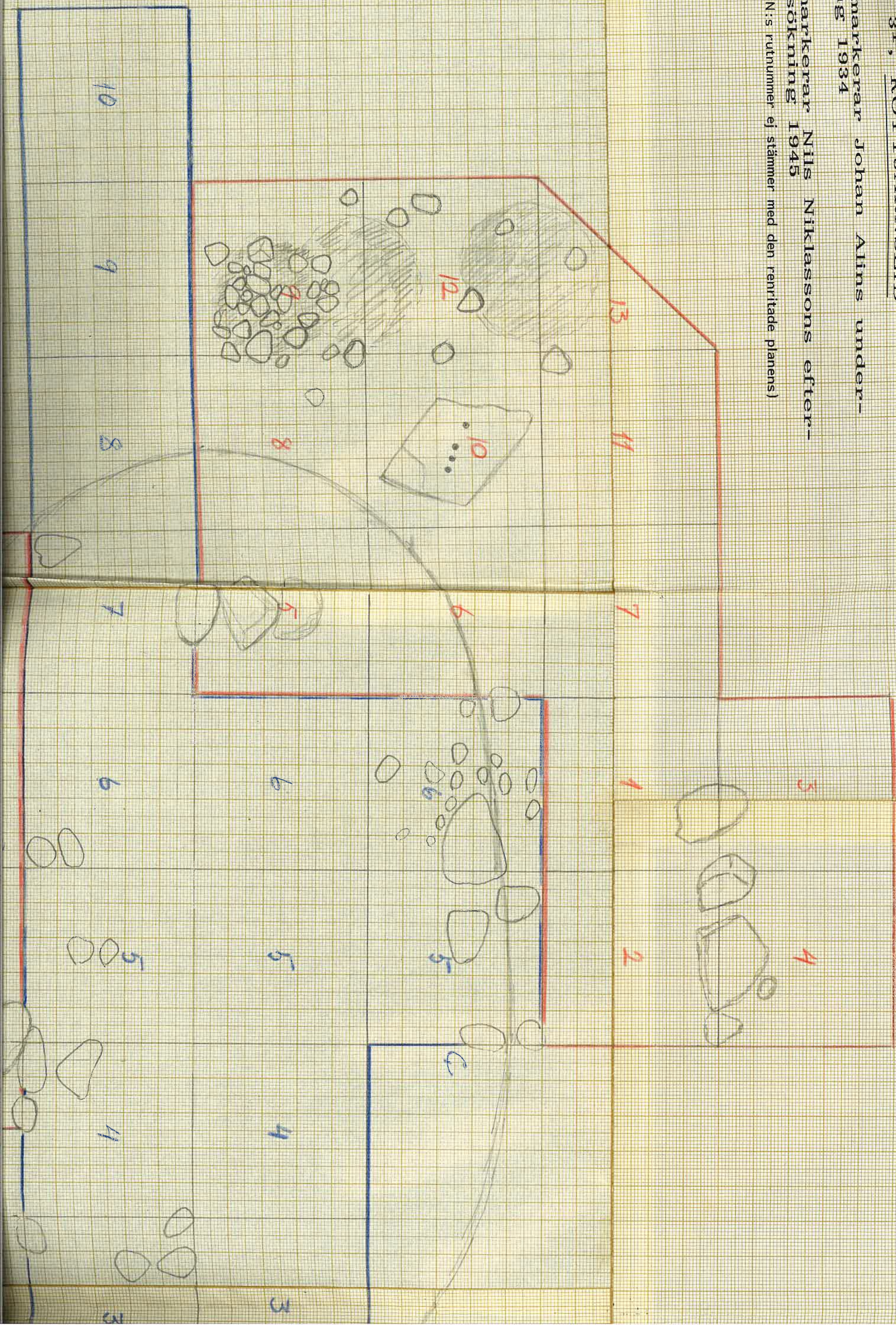

BOHUSLÄN, Låne hd, Dragsmark sn
Hultås 31, ROTTJÄRNSLID

Blått markerar Johan Alins under-
sökning 1934

Rött markerar Nils Niklassons efter-
undersökning 1945

(OBS! att NN:s rutnummer ej stämmer med den renritade planens)

Boplats från den äldre stenåldern vid Rotekärslid
i Dragsmarks socken.

Efterundersökning 1945.

Boplatsen undersöktes 1934 av fil. d:r Johan Alin.

En redogörelse över undersökningen publicerades i Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift 1935.

Det som ger boplatsen vid Rotekärslid ett speciellt vetenskapligt värde är att inom densamma fanns en skalanhopning - mindre "kökkenmödding" - och att innängda bland skalen påträffades redskap av ben, vilka blivit bevarade tack vare skalens kalkhalt. Boplatsen vid

Rotekärslid är den första och hittills enda i Bohuslän som innehållit föremål av ben. Då av Alins berättelse framgår, att icke hela skalanhopningen genomgrävdes

vid undersökningen 1934 och att sålunda ytterligare

benföremål
~~fynd av det slaget~~ kunde förmodas finnas kvar i den

återstående delen företogs sommaren 1945 en efterundersökning. Denna ägde rum den 7-11 augusti. I efterundersökningen deltog folkskolläraren Verner Börjesson i Bo-
 kenäs och dennes son.

Sedan med ledning av 1934 utsatta stenar gränserna för det av Alin undersökta området blivit faställt företogs årets grävning i direkt anslutning till detta.

De i år genomgrävda rutorna äro på Alins karta över

*Från äldre sten-
 åldern*

boplatsen omramade med röd linje. Gången av undersökningen framgår av de i rutorna insatta siffrorna. Under de sedan 1934 gångna åren hade en ej obetydlig vegetation, huvudsakligen granar kunnat växa upp till ganska betydande träd, vilket i någon mån hindrade rörelsefriheten. Skalanhopningen, vilkens utsträckning i huvudsak visade sig vara riktigt angiven på Alins karta genomgrävdes dock i sin helhet med undantag av ett parti söder om Alins rutor A:2-4, vilket redan före Alins grävning var omrört vid den skaltäkt, som gav anledningen till den första undersökningen. V om det sammanhängande grävningsområdet upptogs två provgropar 19 och 20. Den senare saknade såväl kulturlager som fynd med undantag av några mindre flintskärvor i ytan; härigenom konstaterades, att boplatsen ej sträckte sig nämnvärt utanför ruta 19. Lagerföljden i dessa rutor var:

19: 5 cm skogsmylla

20 " mörkbrun, fin sand

därunder ljus, gul fin sand

20: nästan omedelbart under ytan fin, gul, stenblandad sand; i ytan ett fåtal flintskärvor.

Lagerföljden i de övriga rutorna (1-18) anslöt sig i stort sett till den av Alin undersökta, d.v.s. c:a 10 cm grästorv, 20 cm brun sand (kulturlager), därunder fin ljus sand (klapper?).

Liksom i de 1934 undersökta rutorna påträffades

även vid årets grävning några större stenar, särskilt i rutorna 1-4, 5 och 14-18. Något samband emellan dem, som kunde tyda på en avsiktlig placering, finns dock icke. De ha säkerligen funnits där, innan stenåldersmänniskorna slog sig ned på platsen. En upptäckt av stort intresse var dock eldstaden i ruta 9 och kolfläckarna i rutorna 9, 12 och 13. Eldstaden, som låg på gränsen mellan det mörka kulturlagret och den ljusa sanden, utgjordes av knytnävsstora och något större stenar. Den hade en något oregelbunden, rund form, omkring 70 cm i diameter. Den omgivande sanden var hårt bränd. Sanden emellan stenarna var dessutom starkt kolblandad och till färgen nästan svart. N om och i anslutning till eldstaden, delvis nående in under denna framträdde i den ljusa sanden en nästan cirkelrund svart fläck av ungefär samma eller något större diameter än eldstaden. Den mörka färgen hos sanden kunde iakttagas ned till ett djup av omkring 10 cm under den yta, på vilken eldstaden låg. Omkring 20 cm N om denna kolfläck framträdde, ehuru något svagare, ytterligare en av ungefär samma slag och storleksordning som den förra. Den omständigheten, att den första kolfläcken delvis nådde in under eldstaden tyder på att den, liksom då sannolikt även den andra är något äldre än eldstaden. Möjligen hava även kolfläckarna varit eldstäder, som varit i bruk tidigare än den stenlagda

SE FOTO

eldstaden.

SE FOTO

I ruta 10, ett 40-tal cm Ö om kolfläcken gjordes ett rätt märkligt fynd. I nivå med eldstaden, alltså på samma gamla markyta som denna låg ett till formen rombiskt block av en lös skivig sandsten, 75 cm långt, 55 cm brett och 10-11 cm tjockt, med säkerhet avsiktligt ditlagt. Blockets kanter voro nämligen skarpa, vilket de icke skulle ha varit, om det legat i morän eller en längre tid varit utsatt för inverkan av vatten eller luft. Det märkligaste var emellertid att på överytan funnos 4 (3+1) grunt inknackade "skålgropar" 20-25 mm i diameter. Förekomsten av skålgroparna liksom sandstensblockets plats i närheten av eldstaden, resp. eldstäderna tyder på, att det haft ett kultiskt ändamål av något slag.

Nils Vibergsson

här.

nämna

var:

19:

20

därin

20: nästan

blandad

Lagerföljden i

tort sett till

grästov, 20 c

h ljus sand (kl

de 1934 undersökta rutorna påträffades

lager),

agda

Med röda siffror
är Niklassons ur-
sprungliga rut-
numrering på fält-
planen angivna.

BOHUSLÄN

Lane hd
Dragsmark sn, (Gbgslnv 41) RAÄ 36
Hultås 31
Rottjärnslid

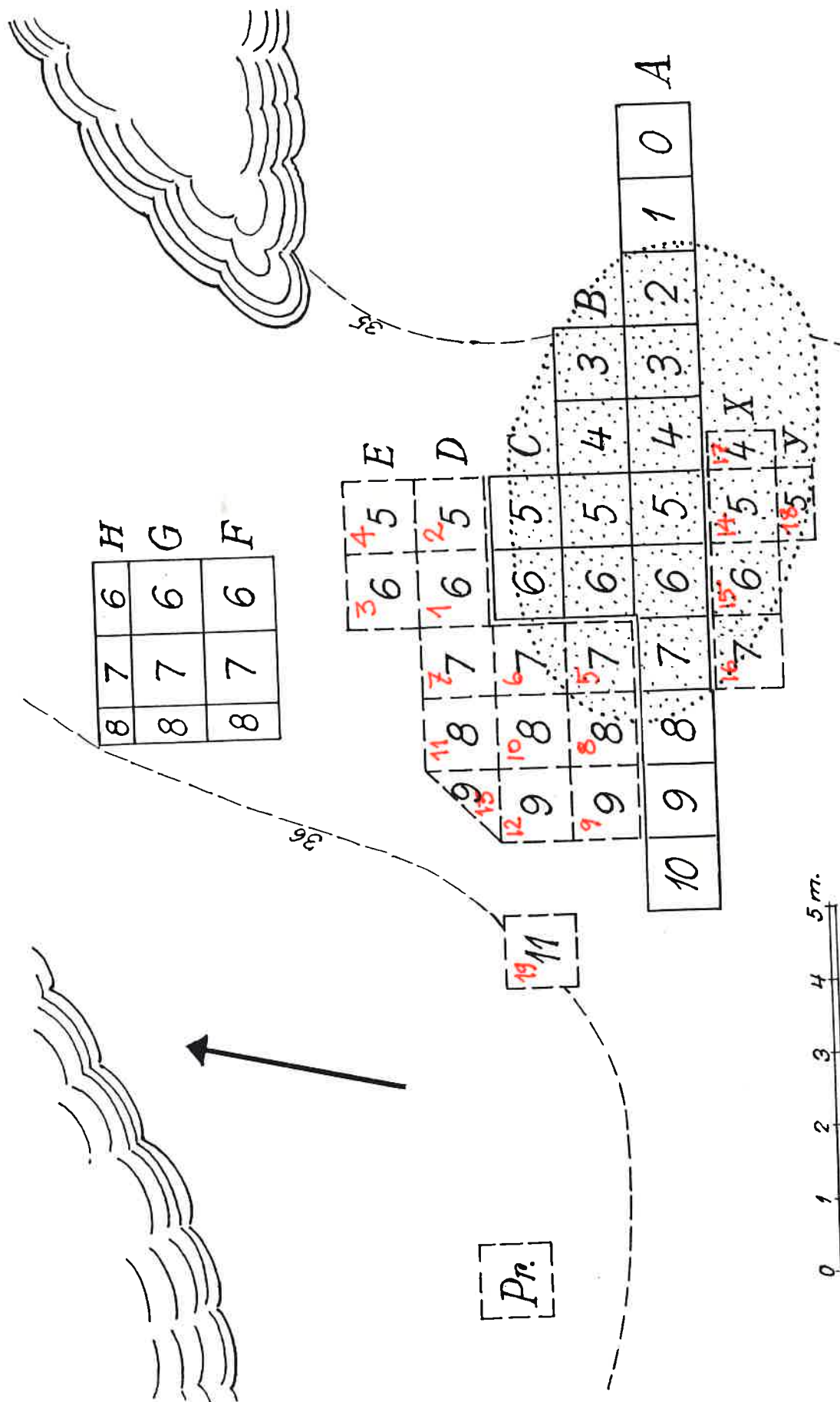
bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

☐ Undersökt område 1934. ☐ Undersökt område 1945.

74/45
6/45

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Bohuslän.
Lane h:d.
Dragsmärks s:n.
Hultås gård.
Rotekärrslid.

FYNDTABELL TILL NIKLASSONS EFTERUNDESÖKNING 1945.

OBS! Rutnumreringen hänvisar till fältplanens!
Rutorna omnummerade vid publiceringen.

Musei undersökning.

Ruta 1. 17 spån, - 1 skärva med bearbetning, - 4 skärvor av sten, - 3 skärvor
67940-67945 av flinta, - några benflisor, - 4 knutor, - 1 handtagskärna(?) -
4 litet borrh, - 1 knuta begagnad som knacksten, - 1 skärva av knack-
sten.

276 skärvor osignerade.

" 2. 1 borrh, - 1 liten knuta, - 7 spån, - 1 handtagskärna (fragment), -
67946-67952 1 kölskrapa, - 2 skärvor med tillknackad kant, - 3 skärvor därav
1 skörbränd, - 2 bitar av snäckskal, - 1 spån med tillknackning.

349 skärvor osignerade.

" 3. 1 liten spånskrapa, - 1 spånborrh, - 1 borrh, - 1 kölskrapa, - 1 li-
67953-67962 hultyxa, slipad, - 3 skärvor, - 3 knutor, - 3 kärnor, - 15 spån, -
1 skärva med tillknackning (?) - 1 knacksten av sten. -

800 skärvor osignerade.

" 4. 3 kärnor, - 1 kniv, - 1 spån med tillknackning, - 3 knutor, - 13 spån-
67963-67974 1 skärva med tillknackad kant (?) - 2 knackstenar (?) av sten, -
3 skärvor, - 1 borrh. 3 små borrh (kärnor), föras en i snäcksten på
900 skärvor osignerade. Här till några ben.

67975-67976.

" 1-4. upprepningen. 1 skärva med bearbetade kanter, - 12 skärvor, -
3 snäckskal.

67977-67988.

" 5. 1 lihultyxa av sten, skadad vid nacken, - 1 litet borrh, - 1 pryl av
ben, - 1 metkrok av ben med 2 hullingar, - 1 arbetet föremål av ben, -
6 benflisor, - 1 sten, - 1 knuta, - 11 spån, - 1 spån med tillknackad
kant, - 2 skärvor.

Ben och 149 skärvor av flinta och 4 stenar ej signerade.

9 i människotand

" 6. 8 spån, - 1 fågelpil, - 4 skärvor av kvarts, - 4 knutor, - 2 skärvor,
67989-67998 av sten, - 1 nötskal(?) - 1 hyvelskrapa, - 1 skärva med tillknackning,
4 skärvor av flinta, - 2 knackstenar (?) av sten, - 1 liten kärna
157 skärvor osignerade. Här till ben.

1 bearb. benflint *1 kölskrapa*

Ruta 7. *67999-68011.* 1 litet borrh, - 1 föremål av ben, - 1 ben, - 5 knutor, - 2 kärnor, - 1 spån med tillknackning på ena kanten, - 11 spån, - 8 skärvor, därav 1 skörbränd, - 1 skärva av sten, - 1 skärva av *skiffer*, - och 1 skärva av kvartsit. *Här till ben.*
500 skärvor av flinta och 4 stenar ej signerade.

" 8. *68012-68021.* 1 litet ben bearbetat, - 3 knutor, - 6 spån, - 1 kölskrapa, - 2 borrhspetsar, - 2 skärvor med tillknackning, - 3 skärvor, - 1 skärva av sten.
207 skärvor osignerade.

" 9. *68022-68030.* 2 kärnyxor av flinta med plan undersida, därav 1 med eggen avslagen, - 5 knutor, - 7 spån, - 1 spån med ena kanten tillknackad, - 1 skärva med tillknackning, - 3 skärvor, - 1 sten, - (3 bitar av kvartsit), - 1 snäckskal.
300 osignerade skärvor.

" 10. *68031-68040.* 1 spån med tillknackad spets, - 1 handtagskärna, - 1 spetsredskap, - 1 ämne till såg, - 1 ben bearbetat, - 1 lillhultyxor (?) av grönsten, - 5 knutor, - 7 spån, - 2 skärvor av flinta.
344 osignerade skärvor.

" 11. *68041-68050.* 1 spånborr, - 1 liten kärnyxa (egginsats), - 4 knutor, - 7 spån, - 1 spånkrapa, - 1 knacksten (?) av sten, - 4 skärvor av flinta, därav 1 svalad, - 2 stenar, - 1 bit kvartsit.
219 osignerade skärvor.

" 12. *68051-68065.* 1 kärnyxa av flinta, - 1 skärva med tillknackning, - 1 pryl, udden avbruten, - 1 ben, - 5 knutor, därav 2 begagnade som knackstenar, - 2 kärnor, - 21 spån, - 2 spånkrapor, - 4 skärvor av kärna, den ena med skräpkant, - 2 spån med tillknackning, - 1 liten kölskrapa (?) - 1 skärva med tillknackning, - 1 knacksten (?) av sten, - 3 skärnor av flinta, - 1 skärva av sten, - 1 snäckskal.
987 skärvor av flinta och 19 stenar ej signerade.

" 13. *68066-68074.* 2 spånborr, - 1 kärnyxa av flinta, - 1 spån, - 1 spån med tillknackning, - 1 knuta begagnad som knacksten, - 2 kärnor, - 1 skärva med bearbetning, - 1 skärva.
92 osignerade skärvor.

" 14. *68075-68081.* 1 kölskrapa, - 1 kniv, - 1 metkrok av ben, - 1 knuta, - 4 kärnor, - 4 spån, - 1 spån med tillknackning.
98 osignerade skärvor.

*Flinta ben.**x knäben 2 knä**Spåren av benen*

- Ruta 15. 1 metkrok, (skaftet), - 1 fågelpil, - 1 fragment av fågelpil, -
 1 tand, - 1 ben bearbetat, - 2 små ben, - 2 knutor, - 3 spån, -
x R-lsp 1 spån med tillknackning, - 1 litet borrh (?) - 1 svallad skärva, -
 68082-68094, 1 skärva av kvartsit, - 1 snäckskal. *Flärkill ben.*
 125 osignerade skärvor.

*1 knuta -**(vackert o. l.)*

- " 16. 2 grova spån, - 1 kniv, - 2 skärvor av flinta, därav 2 svallade och
 68095-68099, 1 skörbränd, - 1 skärva av grönsten. *Flärkill ben.*
 65 osignerade skärvor.

" 17.

12 osignerade skärvor. och ben.

68100 - "
68101,

18.

2 fragment av metkrokar av ben.

Flärkill ben.

40 osignerade skärvor.

" 19.

1 lihultyxa av sten, slipad vid eggen, - 4 knutor, - 4 spån, -

68102-68105.

1 skärva.

208 osignerade skärvor.

68106,

1 knacksten (rullsten) från Rotekärrslid.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

FYNDTABELL

till Nils Niklassons efterundersökning
1945

Rotationsplan

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
5 ✓ Fiskekrökar					✓ 1								✓ 12	✓ 12				✓ 13	
3 ✓ Fågelspisar					✓ 1									✓ 13					
4 ✓ Pajlar o. målar					✓ 1					1		✓ 1			✓ 1				
6 ✓ Andra föremål an den					✓ 1			✓ 1				✓ 1			✓ 1				
2 ✓ Tänder					✓ 1										✓ 16				
8 ✓ Kärvar	✓ 1			✓ 3						✓ 18	✓ 19	✓ 1	✓ 1						
4 ✓ Lärarviken			✓ 1		✓ 1				✓ 1										✓ 12
1 ✓ Handbrie (?)					✓ 1					✓ 1									
2. ~~Grav~~																			
13 ✓ Porspökar			✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1		✓ 1	✓ 1	✓ 2	✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1			
10 ✓ Kuvvar				✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1				✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1			
3 ✓ Skivarskrökar								✓ 1					✓ 1						
5 ✓ Spänkrökar			✓ 1	✓ 1															
6 ✓ Krackstavar fl. x 2																			
x 1 + 7 ✓ " flen			✓ 1	✓ 2				2											
140 ✓ Spän	✓ 16	8	✓ 15	✓ 11	✓ 11	✓ 6	10	✓ 6	✓ 7	✓ 7	✓ 7	✓ 2	✓ 1	✓ 4	✓ 3	✓ 2			✓ 4
10 ✓ Mikrostjärn	✓ 4			✓ 2	✓ 2	✓ 2	✓ 1					✓ 1							
6 ✓ a. Handkrökar o. b. Handkrökar	✓ 1	✓ 1				✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1	✓ 1									
6 ✓ Krackstavar			✓ 1	✓ 1					✓ 2										
63 ✓ Kärvar o. Krackstavar	✓ 4	✓ 1	✓ 6	✓ 6	✓ 2	✓ 4	7	✓ 3	✓ 5	✓ 5	✓ 1	✓ 5	✓ 2	✓ 5	✓ 2	✓ 1			✓ 4
9 ✓ Skärvar an kicken		2	✓ 1	✓ 2					✓ 1	✓ 18		✓ 1							
Skärvar fl.	✓ 280	✓ 352	804	902	150	161	508	210	303	346	223	✓ 92	✓ 92	✓ 98	✓ 126	✓ 67	12	✓ 40	209
" gränst						✓ 2	1	✓ 1		✓ 1	✓ 1	✓ 1				✓ 1			
Läraren						✓ 1													
Wälsboc						x													
311	28	14	27	28	20	18	23	15	18	17	13	39	10	13	13	4	2	9	

1 and 2 kullingar (endast 1 kull) 3 spän
 3 2 spänkrökar 4 spänkrökar
 5 1 kullspänkrökar 1 kullspänkrökar
 6 av kullspänkrökar
 7 spänkrökar (spänkrökar) 8 spänkrökar
 10 spänkrökar, spänkrökar med spänkrökar
 11 spänkrökar (spänkrökar) 12 spänkrökar
 13 spänkrökar, spänkrökar
 14 spänkrökar, spänkrökar
 15 spänkrökar
 16 spänkrökar
 17 spänkrökar, spänkrökar
 18 spänkrökar, spänkrökar
 19 spänkrökar, spänkrökar
 20 spänkrökar, spänkrökar
 21 spänkrökar, spänkrökar
 22 spänkrökar, spänkrökar
 23 spänkrökar, spänkrökar

Boekarrind 1945

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
skrokar					✓ 11									✓ 12	✓ 12			✓ 13		1 and 2 hullings (entart. spetsen) 2 spetsen av botten
explanar						✓ 1								✓ 13						3 2 små papper. 4 tjära klippa papper, 1 papper klippa
kar o. välar					✓ 1				1			✓ 1			✓ 1					5 1 kruspennad, 1 beakt. fästa
ra föremål an vett					✓ 1		✓ 1					✓ 1			✓ 1					6 av småmönstret?
der					✓ 1															7 1 fört. d. små (kärnan) 8 "fört. d. små" 9 "kärnan"
myrers	✓ 1			✓ 3					✓ 1	✓ 1		✓ 1	✓ 1							10 1 spets klippa, 1 spets klippa o. 1 spets klippa (kärnan av st. 2) av kärnan 11 "kärnan" 12 "kärnan" 13 "kärnan" 14 "kärnan" 15 "kärnan" 16 "kärnan" 17 "kärnan" 18 "kärnan" 19 "kärnan" 20 "kärnan" 21 "kärnan" 22 "kärnan" 23 "kärnan" 24 "kärnan" 25 "kärnan" 26 "kärnan" 27 "kärnan" 28 "kärnan" 29 "kärnan" 30 "kärnan" 31 "kärnan" 32 "kärnan" 33 "kärnan" 34 "kärnan" 35 "kärnan" 36 "kärnan" 37 "kärnan" 38 "kärnan" 39 "kärnan" 40 "kärnan" 41 "kärnan" 42 "kärnan" 43 "kärnan" 44 "kärnan" 45 "kärnan" 46 "kärnan" 47 "kärnan" 48 "kärnan" 49 "kärnan" 50 "kärnan" 51 "kärnan" 52 "kärnan" 53 "kärnan" 54 "kärnan" 55 "kärnan" 56 "kärnan" 57 "kärnan" 58 "kärnan" 59 "kärnan" 60 "kärnan" 61 "kärnan" 62 "kärnan" 63 "kärnan" 64 "kärnan" 65 "kärnan" 66 "kärnan" 67 "kärnan" 68 "kärnan" 69 "kärnan" 70 "kärnan" 71 "kärnan" 72 "kärnan" 73 "kärnan" 74 "kärnan" 75 "kärnan" 76 "kärnan" 77 "kärnan" 78 "kärnan" 79 "kärnan" 80 "kärnan" 81 "kärnan" 82 "kärnan" 83 "kärnan" 84 "kärnan" 85 "kärnan" 86 "kärnan" 87 "kärnan" 88 "kärnan" 89 "kärnan" 90 "kärnan" 91 "kärnan" 92 "kärnan" 93 "kärnan" 94 "kärnan" 95 "kärnan" 96 "kärnan" 97 "kärnan" 98 "kärnan" 99 "kärnan" 100 "kärnan" 101 "kärnan" 102 "kärnan" 103 "kärnan" 104 "kärnan" 105 "kärnan" 106 "kärnan" 107 "kärnan" 108 "kärnan" 109 "kärnan" 110 "kärnan" 111 "kärnan" 112 "kärnan" 113 "kärnan" 114 "kärnan" 115 "kärnan" 116 "kärnan" 117 "kärnan" 118 "kärnan" 119 "kärnan" 120 "kärnan" 121 "kärnan" 122 "kärnan" 123 "kärnan" 124 "kärnan" 125 "kärnan" 126 "kärnan" 127 "kärnan" 128 "kärnan" 129 "kärnan" 130 "kärnan" 131 "kärnan" 132 "kärnan" 133 "kärnan" 134 "kärnan" 135 "kärnan" 136 "kärnan" 137 "kärnan" 138 "kärnan" 139 "kärnan" 140 "kärnan" 141 "kärnan" 142 "kärnan" 143 "kärnan" 144 "kärnan" 145 "kärnan" 146 "kärnan" 147 "kärnan" 148 "kärnan" 149 "kärnan" 150 "kärnan" 151 "kärnan" 152 "kärnan" 153 "kärnan" 154 "kärnan" 155 "kärnan" 156 "kärnan" 157 "kärnan" 158 "kärnan" 159 "kärnan" 160 "kärnan" 161 "kärnan" 162 "kärnan" 163 "kärnan" 164 "kärnan" 165 "kärnan" 166 "kärnan" 167 "kärnan" 168 "kärnan" 169 "kärnan" 170 "kärnan" 171 "kärnan" 172 "kärnan" 173 "kärnan" 174 "kärnan" 175 "kärnan" 176 "kärnan" 177 "kärnan" 178 "kärnan" 179 "kärnan" 180 "kärnan" 181 "kärnan" 182 "kärnan" 183 "kärnan" 184 "kärnan" 185 "kärnan" 186 "kärnan" 187 "kärnan" 188 "kärnan" 189 "kärnan" 190 "kärnan" 191 "kärnan" 192 "kärnan" 193 "kärnan" 194 "kärnan" 195 "kärnan" 196 "kärnan" 197 "kärnan" 198 "kärnan" 199 "kärnan" 200 "kärnan" 201 "kärnan" 202 "kärnan" 203 "kärnan" 204 "kärnan" 205 "kärnan" 206 "kärnan" 207 "kärnan" 208 "kärnan" 209 "kärnan" 210 "kärnan" 211 "kärnan" 212 "kärnan" 213 "kärnan" 214 "kärnan" 215 "kärnan" 216 "kärnan" 217 "kärnan" 218 "kärnan" 219 "kärnan" 220 "kärnan" 221 "kärnan" 222 "kärnan" 223 "kärnan" 224 "kärnan" 225 "kärnan" 226 "kärnan" 227 "kärnan" 228 "kärnan" 229 "kärnan" 230 "kärnan" 231 "kärnan" 232 "kärnan" 233 "kärnan" 234 "kärnan" 235 "kärnan" 236 "kärnan" 237 "kärnan" 238 "kärnan" 239 "kärnan" 240 "kärnan" 241 "kärnan" 242 "kärnan" 243 "kärnan" 244 "kärnan" 245 "kärnan" 246 "kärnan" 247 "kärnan" 248 "kärnan" 249 "kärnan" 250 "kärnan" 251 "kärnan" 252 "kärnan" 253 "kärnan" 254 "kärnan" 255 "kärnan" 256 "kärnan" 257 "kärnan" 258 "kärnan" 259 "kärnan" 260 "kärnan" 261 "kärnan" 262 "kärnan" 263 "kärnan" 264 "kärnan" 265 "kärnan" 266 "kärnan" 267 "kärnan" 268 "kärnan" 269 "kärnan" 270 "kärnan" 271 "kärnan" 272 "kärnan" 273 "kärnan" 274 "kärnan" 275 "kärnan" 276 "kärnan" 277 "kärnan" 278 "kärnan" 279 "kärnan" 280 "kärnan" 281 "kärnan" 282 "kärnan" 283 "kärnan" 284 "kärnan" 285 "kärnan" 286 "kärnan" 287 "kärnan" 288 "kärnan" 289 "kärnan" 290 "kärnan" 291 "kärnan" 292 "kärnan" 293 "kärnan" 294 "kärnan" 295 "kärnan" 296 "kärnan" 297 "kärnan" 298 "kärnan" 299 "kärnan" 300 "kärnan" 301 "kärnan" 302 "kärnan" 303 "kärnan" 304 "kärnan" 305 "kärnan" 306 "kärnan" 307 "kärnan" 308 "kärnan" 309 "kärnan" 310 "kärnan" 311 "kärnan" 312 "kärnan" 313 "kärnan" 314 "kärnan" 315 "kärnan" 316 "kärnan" 317 "kärnan" 318 "kärnan" 319 "kärnan" 320 "kärnan" 321 "kärnan" 322 "kärnan" 323 "kärnan" 324 "kärnan" 325 "kärnan" 326 "kärnan" 327 "kärnan" 328 "kärnan" 329 "kärnan" 330 "kärnan" 331 "kärnan" 332 "kärnan" 333 "kärnan" 334 "kärnan" 335 "kärnan" 336 "kärnan" 337 "kärnan" 338 "kärnan" 339 "kärnan" 340 "kärnan" 341 "kärnan" 342 "kärnan" 343 "kärnan" 344 "kärnan" 345 "kärnan" 346 "kärnan" 347 "kärnan" 348 "kärnan" 349 "kärnan" 350 "kärnan" 351 "kärnan" 352 "kärnan" 353 "kärnan" 354 "kärnan" 355 "kärnan" 356 "kärnan" 357 "kärnan" 358 "kärnan" 359 "kärnan" 360 "kärnan" 361 "kärnan" 362 "kärnan" 363 "kärnan" 364 "kärnan" 365 "kärnan" 366 "kärnan" 367 "kärnan" 368 "kärnan" 369 "kärnan" 370

6	✓	Andra föremål	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
2	✓	Tändstift	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
8	✓	Kärnorna	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
11	✓	Litiumbatterier	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
1	✓	Handbiler (29)	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
13	✓	Portar	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
10	✓	Skärmar	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
3	✓	Spärrbrytare	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
5	✓	Spärrbrytare	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
6	✓	Kontaktknappar	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
14	✓	Spärr	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
10	✓	Skärmar	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
6	✓	Spärrbrytare	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
6	✓	Kontaktknappar	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
13	✓	Spärrbrytare	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
9	✓	Spärrbrytare	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1	✓1
31	-		28	14	27	28	20	18	23	15	18	17	13	39	10	13	13	4	9

X:1 Kärnorna, som kallas "logmärken" samt inbuds-
ning vid ena sidan. Trummor i den uppgifts förteckningen.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (CbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Rottjärnslid
1945

FYNDTABELL

till Nils Niklassons efterundersökning
1945

[illegible]

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Nils Niklasson

1945

Nils Niklasson:

FÄLTANTECKNINGAR / RUTINDELNING
efterundersökning 1945

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

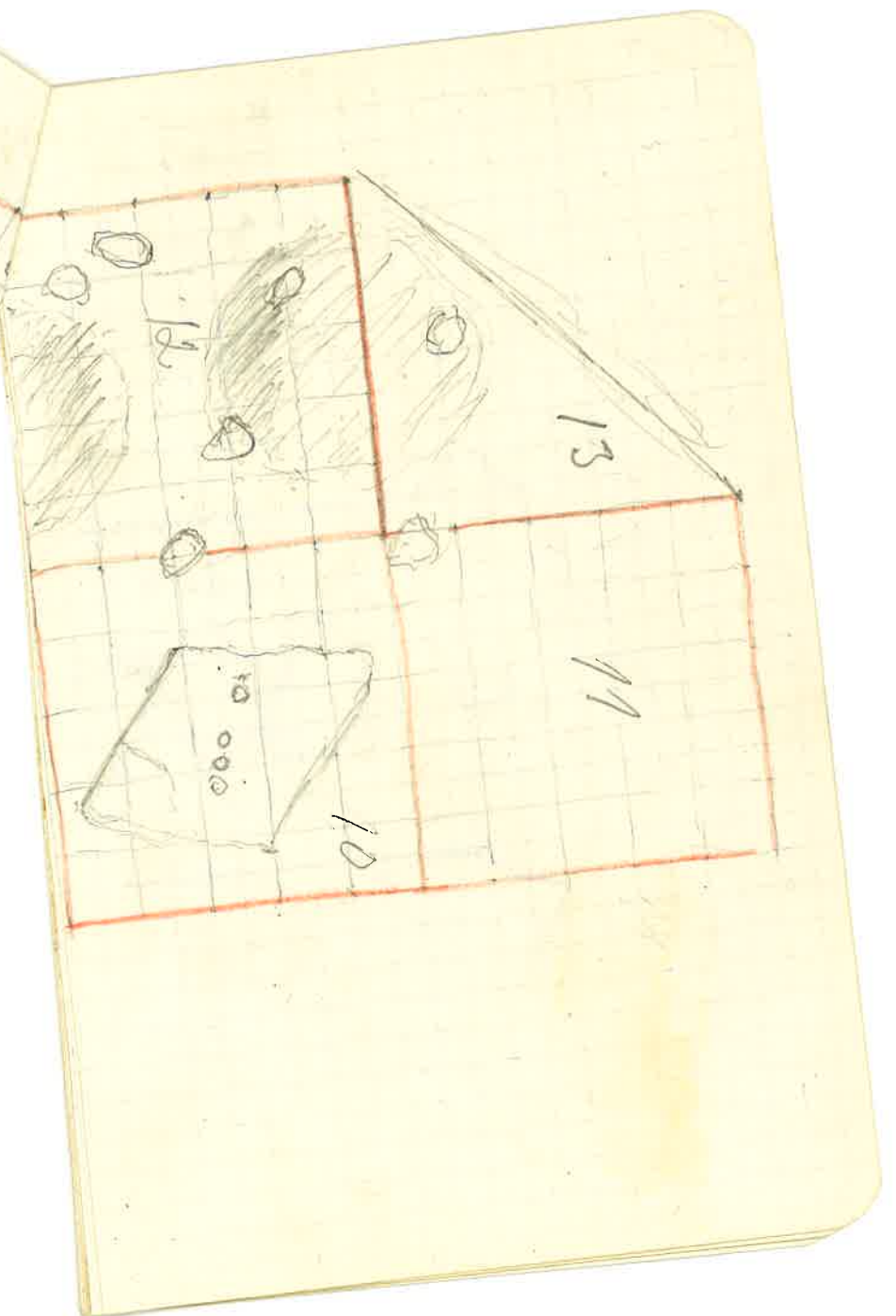
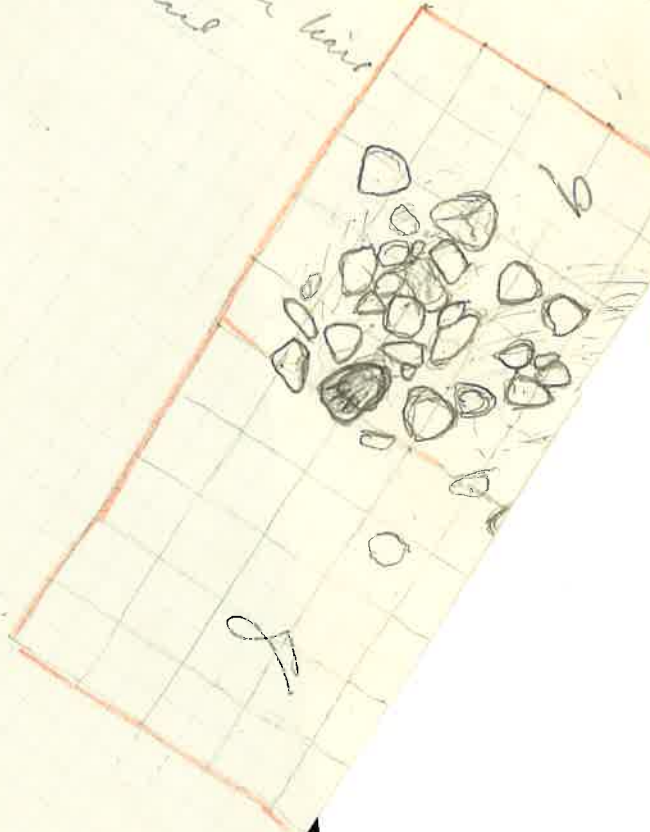
Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Sandsten här
bränd

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

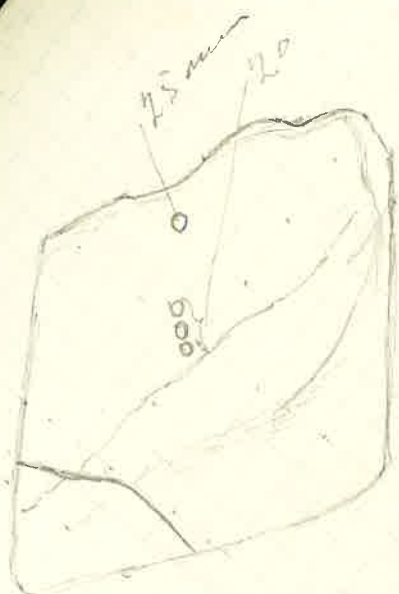
bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

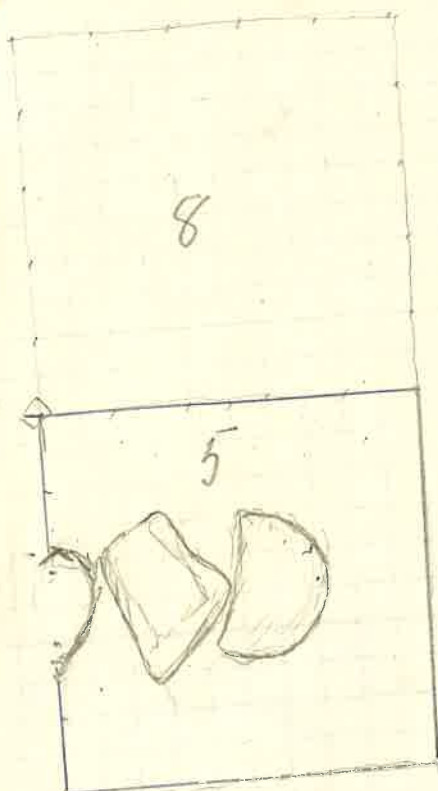
48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i CNM)

10-11 cm
Kvack

BOHUSLÄN

Lane hd
Dragsmark sn, (CbgsInv 41) RAÄ
Hultås 31
Rottjärnslid

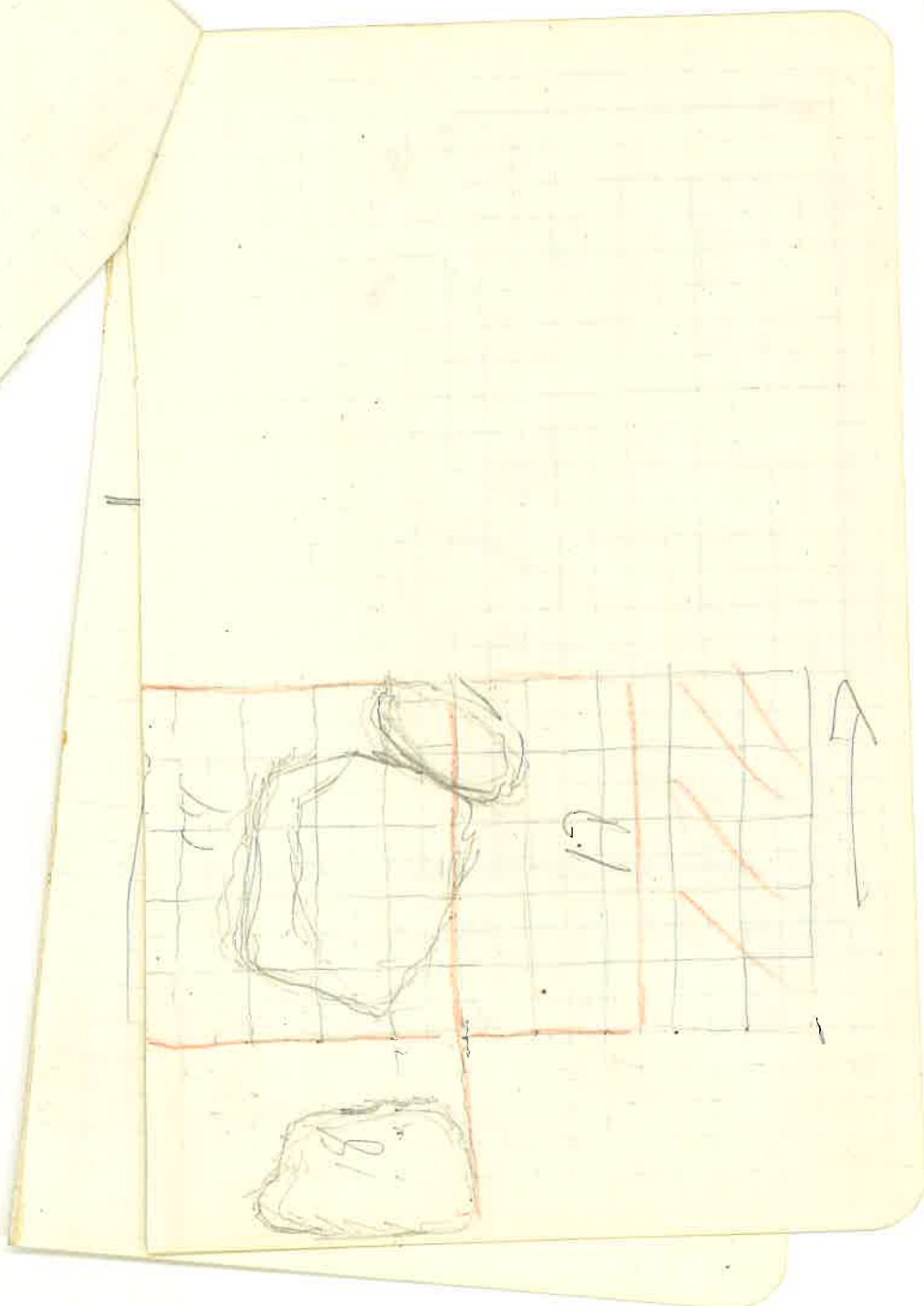
bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GN

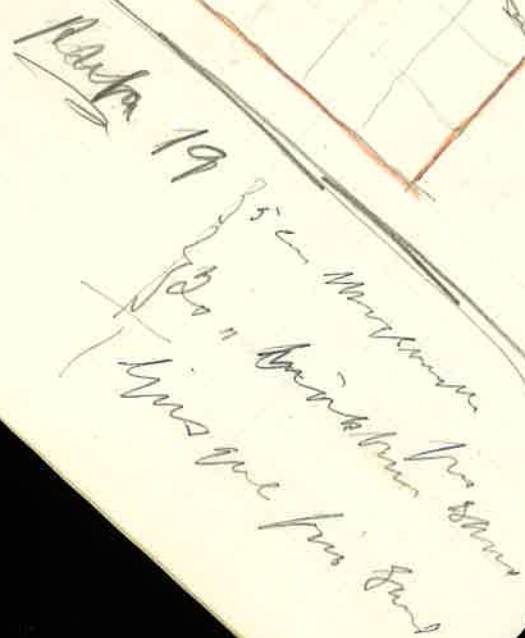

Lane hd
Dragsmark sn, (Gbgsln
Hultås 31
Rottjärnslid

Inv nr GAM 51319-51526
48526

67940-68106

84152:61 (b

τ	m	$-$	ΔG	
2.07	36.31	0.61	34.24	Es-
			35.70	
1.30	37.00	1.18	35.82	I x Hms Rute 10
		1.09	35.91	II x 1945 mm 19
		0.68	36.32	III x ... 20
				Se pleurite

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

Härden i ruta B 9 från Niklassons
undersökning 1945. Neg nr B 11791.

BOHUSLÄN

Lane hd
Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36
Hultås 31
Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526
48530
67940-68106
84152:61 (ben dep.i GNM)

^ B 11792

B 11793

^ B 11794

B 11795

Sandstensblocket med "skålgropar" från ruta C 8 (=NN:s ruta 10).
Från undersökningen 1945.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

OSTEOLOGISKA BESTÄMNINGAR AV OBEARBETAT
BENMATERIAL FRÅN UNDERSÖKNINGARNA 1935 & 1945

Benbestämningar av PAUL HENRICI / GNM från under-
sökningen 1935;

Benbestämningar av ORVAR NYBELIN / GNM från under-
sökningen 1945 (utförd 1949)

(J. Allén).

Benfynd från boplatset ⁿ i Dragsmark.

Canis familiaris L. (hund).

^{Hultås} Örtorp, Dragsmark. A. 1: stycke av vänstra sidans bäcken.

" " A. 3: stycke av höger ulna.

Hultås. B. 6: stycke av höger underkäke. } *kan vara av samma djur.*

C. 6: stycke av höger underkäke.

Lutra lutra (L.) (utter).

A. 6: vänster underkäkshalva. } *2 djur*

Hultås. B. 3: (bottenlagret): stycken av båda underkäkshalvorna.

Halichoerus grypus FABR. (gråsäl).

^{Hultås} Örtorp, Dragsmark. A. 1: en ländkota, stycke av vänstra fibulan och stycke av en falang.

Cervus elaphus L. (kronhjort).

Hultås. B. 4: högra underkäkshalvans framtandlika hörntand (genomborrad)

" C. 5: högra underkäkshalvans första framtand (genomborrad).

Capreolus capreolus L. (rådjur).

^{Hultås} Örtorp, Dragsmark. A. 2: stycke av högra bakbenets kanonben (bearbetat).

Harelda hyemalis (L.) (alfågel).

Hultås. B. 3: höger coracoidben. } *2 djur*

" C. 5: vänster coracoidben och stycke av vänster humerus.

" C. 6: stycke av vänster humerus.

Carbo carbo (L.) (storskarv).

A. 6: vänster coracoidben, stycke av vänster tarso-metatarsus och av höger underkäke samt en kota. } *2 djur*

Hultås. B. 6: stycken av tvenne vänster underkäkar samt stycke av höger

" C. 6: ulna.

" C. 5: höger och vänster tarso-metatarsus.

Larus marinus L. (havstrut).

Hultås. C. 5: större delen av vänster coracoidben.

Larus fuscus L. (sillmås).

A. 4: höger coracoidben, stycken av höger ulna och höger tarso-metatarsus.

Colymbus arcticus L. (storlom).

Hultås. C. 5: stycke av vänster tarso-metatarsus.

Uria grylle (L.) (tobisgrissla eller teist).

Hultås. B. 3: distala delen av vänster humerus.

Alca torda L. (tordmule).

A. 3: distala delen av höger humerus.

Hultås. B. 3: distala delen av höger radius samt stycke av höger humerus.

Hultås. B. 6: höger coracoidben, vänster metacarpus och vänster radius

C. 6: höger och vänster coracoidben.

Alca impennis (L.) (garfågel).

A. 6: stycke av vänster humerus.

Orterp, Dragsmark. A. 1: vänster ulna.

A. 5: stycke av vänster humerus.

Hultås. B. 6: stycke av vänster humerus.

C. 6: vänster coracoidben.

Gadus aeglefinus L. (kolja).

Hultås. C. 5: främre delen av höger cleitrum.

Molva molva L. (långa).

Hultås. C. 5: stycke av vänster ectopterygoideum.

2
djur

2
djur.

kan vara av
samma hu-
merus

NATURALHISTORISKA
MUSEET
SÖDERMÄN
NORRSTADEN

ulna = armbågsben.

fibula = vadben.

coracoidben = korpben.

humerus = överarm.

tarso-metatarsus = tars.

radius = strålben.

metacarpus = mellanhand.

cleitrum = det stora ben, på vilket bröstfenan är fästad.

ectopterygoideum = ett ben i fiskens kranium.

Göteborg den 26 jan. 1935.
Paul Henri

NATURHISTORISKA
MUSEET
SLOTTSSKOGEN
GÖTEBORG II

Långs

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen
J. Almqvist

Benfynd från boplatser i Dragsmark.

9/3 1935.

främsta och ett annat stycke av höger dentale =

2.

1 främsta (forts. å bestämningslista, av-
lämnad i jan. 1935).
3 främsta stycken av höger

stycken av vänster dentale >

lika eller ungefär lika stort som motsva-
nvänd länga på 1.285 mm:s längd.
de ben på ovannämnda länga.

" " " "

no funna följande kranialben.

te av höger dentale =

" os pharyngeum superius, vänstra >

" vänster stylohyale =

" " interoperculare =

A. 2: stycke av vänster praemaxillare =

" " höger maxillare <

" " " supracleitrum =

" " vänster " <

A. 3: främsta och ett annat stycke av vänster dentale =

stycke av höger ectopterygoideum =

A. 5: stycke av höger praemaxillare =

" " " " >

" " " " =

" " vänster " =

" " höger " >

" " vänster maxillare >

" " höger " >

" " vänster " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " =

9/3 1935.

- 2 -

(frits)
A. 5: stycke av vänster maxillare

främsta och ett annat stycke av höger dentale =

1 främsta stycke av vänster dentale =

2 främsta stycken av höger " =

1 främsta och två andra stycken av vänster dentale >

stycke av höger dentale =

stycke av vänster articulare >

" " höger " " =

" " vänster stylohyale =

" " höger quadratum >

" " " " =

" " " interoperculum =

" " " supraeleitrum >

" " vänster " >

A. 6: stycke av vänster praemaxillare >

" " " " " " >

" " " " höger " >

" " höger " vänster >

" " vänster maxillare =

" " höger " >

" " 1 främsta och 1 andra stycke av vänster dentale >

" " 1 vänster " 2 andra stycken av vänster dentale =

" " 2 höger " av höger dentale =

1 främsta stycke av vänster dentale =

stycke av vänster dentale >

stycke av höger quadratum =

höger stylohyale >

A. 7: stycke av höger maxillare >

" " " " =

(forts.)

A. 7: 1 främsta stycke av vänster dentale >

1 " " höger " =

stycke av vänster ectopterygoideum =

Hultås B. 3: stycke av vänster maxillare >

1 främsta och 2 andra stycken av höger dentale =

1 " stycke av vänster dentale =

stycke av vänster ectopterygoideum =

Hultås B. 5: stycke av höger praemaxillare =

vänster stylohyale =

Hultås B. 4: stycke av höger praemaxillare =

" " " " =

" " vänster " >

" " " " >

" " " maxillare >

" " " " >

" " " 1 " =

" " höger " >

" " vänster " >

" " " " =

" " " " =

Styckes- och delar-att. culus

1 främsta och 1 annat stycke av vänster dentale >

1 " " 2 andra stycken av vänster dentale =

2 stycken av höger dentale =

stycke av höger artculare =

" " " " >

" " vänster quadratum >

" " " " >

" " " " >

" " parasphenoideum =

9/3 1935.

- 4 -

(forts.)

Hultås B. 4: stycke av vänster interoperculare ==

vänster stylohyale >

" " " " <

" " " " <

stycke av höger supracleitrum >

" " vänster ectopterygium >

höger os pharyngæum superius ==

Hultås B.5: stycke av höger praemaxillare ==

" " vänster " ==

" " höger maxillare >

" " " " >

" " " " >

stycke av höger articulare >

" " vänster " >

stycke av vänster quadratum >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

" " " " >

(posts.)

Hultås B.6: stycke av vänster maxillare >

stycke av vänster articulär

" " " "
 stycke av hinger quadratum

" " " " "

1 främsta stycke av vänster dentale >

1   "   "   "   "   "   "   "

4. uttrycke av vänster och höger sida. (redan upptagen)

1 " och 1 annan stycke av höger dentale ==

stycke av vänster dentale ≡

" " höger "

stycke av parasphenoideum =

stycke av parasphenoideum ==

11 11 11

11 17 1967

stycke av höger articulare —

stycke av höger maxillare

stycke av vänster quadratum

" " höger " "

främsta stycke av höger dento.

" " vänster "

stycke av höger ectopterygoide

1 främsta och 1 annat stycke

stycke av vänster interoperculhöger stylonyale ==

stycke av paragrafen

vänster "

högskole

noget epinyale —

Hultås C. 5: stycke av höger praemaxillare

" " vänster "

_____

11 11 11 11

" " Kämpfer "

= betydelsen av termen stänga den lilla eller stora öppningen till den stora öppningen
(forts.) - 6 - *innehåller* *avsett exempelvis av botten i gommen*

Hultås C. 5: främsta stycke av vänster dentale >

Utag bakre *Marken* stycke av vänster articulare ==

Genom. Dragnings stycke av höger quadratum == maxillare <

" " vänster " >

" " " " vänster ==

" " " " " <

stycke av vänster ectopterygoideum > (redan upptagen i förra företckningen).

stycke av vänster supracleitrum >

" " " " maxillare <

" " " " höger articulare <

C. 6: stycke av vänster praemaxillare >

" " " " <

Fig. A. 3: stycke av vänster praemaxillare

" " höger " <

stycke av höger maxillare <

" " " " ==

Fig. A. 5: stycke av vänster praemaxillare

främsta stycke av höger dentale >

stycke av vänster dentale ==

Fig. A. 6: stycke av höger praemaxillare

1 främsta och 1 annat stycke av vänster dentale ==

1 " " 1 " " höger " ==

stycke av parasphenoidium ==

Fig. A. 7: stycke av vänster articulare

" " vänster articulare >

Fig. A. 8: stycke av höger articulare

" " ectopterygoideum >

Fig. B. 4: stycke av vänster interoperculare

" " höger " <

" " vänster interoperculare ==

Fig. B. 5: stycke av vänster stylohyale

vänster stylohyale >

stycke av vänster supracleitrum >

" " " " <

" " höger " <

" " parasphenoidium ==

" " pharyngeum superius >

Fig. B. 6: stycke av höger praemaxillare

Aldus callarias L., torsk.

0604
Muckas

~~Örter,~~

" " "

vinster " " vänster

Dis. C. 6: stycke av höger " " "

" " " < quadratum

D:o, A. 2: stycke av vänster praemaxillare

" " " " maxillare

" " höger articulare

" " parasphenoideum

D:o, A. 3: stycke av vänster praemaxillare

11 11 11 1

" höger "

D:o, A. 5: stycke av vänster praemaxillare

" " supracleitrum

höger epihyale

D:o, A. 6: stycke av höger praemaxillare

" " " quadratum

" vänster supracleitrum

D:o, A. 7: stycke av vänster praemaxillare

D:o, A. 8: stycke av höger praemaxillare

Kultås, B. 4: stycke av vänster praemaxillare

" " parasphenoidium

D:o, B. 5: stycke av vänster praemaxillare

11 11 11 11

" " höger "

" " parasphenoidium

" os pharyngæum superius

D:o, B. 6: stycke av höger præmaxillare

✓ (leden uppstigen i föra fö-)
Dickningens

4

—

1

 $\angle$

1

1871

—

Kyla

start from north.
" against example as Kalga f. 1000 h
" " " " " longd
" " " " "

Gadus aeglefinus L., kolja. stime

←

 $\angle$

7

17

二

1997

470

—

1

re

III

✓

—

<

10

—

—

2

itrum

" " van der

ultås, C. 5: stycke av höger cleitrum = (redan upptagen i förra figur-
teckningen)

törsk, kölja och "berggylta". supracleitrum <

D:o, C. 16: stycke av vänster cleitrum >

lighet. Vist "höger" <

hos det folk" "vänster supracleitrum =

rylln.
ooo

Labrus berggylta Asc., berggylta.

A. O.: stycke av de sammenväxta ossa pharyngea inferiora ^{ora/} något < än

ett exemplar på 422 mm längd.

ossa pharyngea inferiora ^{ora/} = ett exemplar på 313 mm längd.

1. praemaxillare = mellankäksben.
2. maxillare = överkäksben.
3. dentale = underkäksben.
4. articulare = det ben i underkäken, som ledar mot
5. quadratum = kvadratbenet.
6. ectopterygoideum = ben i kraniet (i palato-quadratbågen).
7. stylohyale = ben i tungbensbågen.
8. epihyale = ben i tungbensbågen.
9. parasphenoideum = ett oparigt, långt ben på överkraniets undersida.
10. interoperculum = ben i gällocket.
11. cleitrum = det största benet i skuldergördeln.
12. supracleitrum = ben i skuldergördeln.
13. os pharyngeum superius = övre svalgben.
14. ^{ora/} ossa pharyngea inferiora = medre svalgben.

De bestämda fiskbenen från boplatserna i Dragsmark äro av långa, torsk, kolja och berggylta. Säkerligen ingå i fynden även ben av andra fiskar, vilka dock av tidens tand smulats sönder till oigenkännlighet. Vitlingen exempelvis kan väl ej gärna ha saknats på matsedeln hos det folk, som här levt på jakt och fiske. Hur svårt förstörelsen gått fram visa bäst de identifierbara resterna av koljskeletten, vilka huvudsakligen utgöras av cleitrum starkt ansvällda och motståndskraftiga främre del, samt corpora delicti av de båda berggyltorna, ^(nämligen) de hårda, sammanväxta undre svalgbenen med sina kännspaka, korta och trubbiga tänder. Även av långa och torsk äro utom kotkroppar (sådana finnas även av kolja) blott "styckade" delar av de större benen kvar. Helt är endast stylohyale, ett litet c:a centimeterlångt om en griffelstump erinrande ben.

Långa. 188 st. bestämbara ben från kranium och bröstfengördel finnas. Bland dem äro 24 främsta partier av vänster och 15 motsvarande delar av höger maxillare. Av de förra härröra 2 st. från relativt små exemplar och av de senare 4. Minst 26 individ ingå sålunda i proven. Av dem ha 12 haft ben, vilka i grovlek ungefärligen mäta sig med motsvarande av en långa, som är 1.285 mm mellan nosspets och mellersta stjärtfensstrålar. 4 st. ha varit mindre än ovannämnda exemplar och 10 större. Bland de senare har en varit mycket och en annan betydligt större. Långans maximala längd uppgives i gängse faunor till 1.700 mm.

Torsk. 39 ben från kranium och bröstfengördel finnas. 11 främsta stycken av höger och 11 d:o av vänster praemaxillare äro bland dem. Av de förra äro samtliga mindre än motsvarande ben av ett jämfört exemplar på 970 mm, av de senare är ett ungefär lika stort. Härtill kommer ett stycke parasphenoideum, som är betydligt större än samma ben på nämnda exemplar. Minst 13 torskar måste sålunda funnits med. Torsken kan nå en längd av 1.500 mm.

Kolja. 23 bestämbara ben från kranium och bröstfengördel utvisa, att minst 8 koljor ingå i proven. Av dem måste 5 exemplar varit mindre, 2 lika och 1 något större än 700 mm.

Vanligen uppges som koljans maximallängd 700 mm, men exemplar av ända till 900 mm lär vara känt.

Berggylta. 2 sammanväxta undre svalgben föreligga. Det ena härrör från ett exemplar, som varit något mindre än 422 mm i längd. Det andra svalgbenet är i storlek jämförligt med ett från en 313 mm lång berggylta.

Berggyltans längsta mått är 450 mm.

Långa.

"Stora individer gå ej gärna upp på grundare vatten än 20-25 famnars djup." A.W.Malm i Göteborgs och Bohusläns Fauna.

Torsk.

"De större individerna uppehålla sig på större djup med fast botten, ända till 40 famnar och därutöver. Under lektiden isynnerhet går han allmänt upp på grundare vatten, 3-6-8 famnar. Denna inträffar för olika åldrar och rasar från medlet av januari till slutet av april." A.W.Malm, ibid.

Kolja.

"Hon går ned till ett djup av minst 50 famnar och sällan högre upp än på 12 famnars djup". A.W.Malm, ibid.

Berggylta.

"Få äro i allmänhet likväl de fiskare, som förstå sig på att taga denna fisk, vilket sker medelst dörj; samt säkrast på 12-13 famnars djup invid branta bergväggar med ty åtföljande stenrös. Det går ej att hala in snöret så snart som fisken nappat; i så fall går man oftast miste om både fisk och krok, enär berggyltan, då hon nappat, går in i sina smyghål i stenrös eller uti remmor i berget. Endast genom att

försiktigt då och då ta in något av snöret, utmattas fisken och följer slutligen med." A.W.Malm, ibid.

2/3 1935.

Göteborg d. 9 mars 1935.

Paul Henrii

lika eller ungefär lika stort som motsva-
svänd länga på 1.285 mm: a längd.
ben på ovanstående länga.

fy följande tecken.

av höger dentale =

och pharyngeum superius. >

vänster stylisale =

interparietale =

vänster premaxillare =

höger maxillare <

supraorbitale =

vänster <

vänster ett annat stycke av vänster dentale =

stycke av höger ectopterygoideum =

stycke av höger premaxillare =

" " " " =

" " " " =

" " vänster " =

" " höger " =

" " vänster maxillare =

" " höger " =

" " vänster " =

" " " " =

" " " " =

" " " " =

" " " " =

" " " " =

(J. Almqvist).

Benfynd från boplatsen i Drögemark.

Ben
Canis fa-
miliaris.

Homo sapiens L. (människa).

A. 6. stycke av hjärnskålen.

C. 6. " " "

Ben
"Lutra lutra"
Hutis B. 3.

Lutra lutra L. (utter).

A. 6. stycke av vänster underkäkshalva.

A. 6. " " " radius.

minst 3 individer.
(jmf. fingerringar
listor)

B. 4. Ben
"Alca impennis"
Hutis B. 6.
C. 5. Ben
"Alca impennis"
C. 6.

Alca impennis (L.) (garfågel).

B. 4. stycke av höger ulna.

C. 5. " " os sacrum.

minst 2 individer.

A. 2. Ben
"Alca torda"
C. 3.
Sätes
"Alca torda"
Hutis B. 6.

Alca torda L. (tordmule).

A. 2. stycke av vänster ulna.

B. 3. " " " humerus.

B. 4. " " höger "

B. 4. " " " "

minst 4 individer
(jmf. fingerringar).

Ben
"Alca torda"

Uria troile (L.) (sillgrissla).

B. 5. stycke av vänster ulna.

1 individ.

A. 5. Ben
"Carbo carbo"
C. 6.
Sätes
"Carbo carbo"
Hutis B. 6.

Carbo carbo (L.) (storskarv).

A. 5. stycke av vänster tarso-metatarsus.

A. 8. " " höger humerus.

minst 3 individer
(jmf. fingerringar)

Ben
"Cygnus cygnus"
Hutis B. 6.

Cygnus cygnus (L.) (sångsvan).

A. 2. stycke av höger coracoidben.

1 individ.

Ben
"Rissa tridactyla"
Hutis B. 6.

Rissa tridactyla (L.) (tretåig mås).

B. 3. stycke av vänster ulna.

C. 6. " " höger coracoid.

1 individ.

gbl. d. 4 april 1935.

Paul Henri.

167/
149

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

DN/ET

Dragsmark sn nr 41
Stenåldersboplats

Naturhistoriska Museet, Göteborg 11, den 19 dec. 1949.

Herr Intendent Nils Niklasson,
Arkeologiska Museet,
Göteborg.

Till
Naturhistoriska museet.
Göteborg.
Broder:

Härmed en lista över de sista benbestämningarna.
Härmed översändas enligt överenskommelse för benägen bestämning djurbensfragment från en stenålders boplats på Rottjärnslid i Dragmarks socken, Bohuslän, framkomna vid en efterundersökning 1945. Den första undersökningen utfördes av dr J. Alin 1934; de vid detta tillfälle funna benfragmenten, som finnas på Naturhistoriska museet, bestämdes på sin tid av amanuensen Henrici, som publicerat resultaten av sin bearbetning i Gbg o. Bohusläns fornminnesförenings tidskr. 1935, sid. 38 o.f.

Göteborg den 25 nov. 1949

Oscar Nybelin

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

ON/ET

Dragsmarks svin fömn. 41

Naturhistoriska Museet, Göteborg 11, den 19 dec. 1949.

Herr Intendent Nils Niklasson,
Arkeologiska Museet,
Göteborg.

Broder!

Härmed en lista över de sista benbestämningarna från
Rotekärrslid. Som Du ser, är det en ganska vacker uppsätt-
ning, och speciellt garfågeln och stormfågeln äro av stort in-
tresse. Håll tillgodo med listan, vi hålla tacksamt tillgodo
med benen.

Med de bästa hälsningar och önskan om en god helg!

Din tillgivne

Oscar Nybelin

Rotekärrslid, Dragmarks s:n., Bohuslän

Däggdjur:

1. Hund, *Canis familiaris*
2. Utter, *Lutra lutra*
3. Vattensäck, *Arvicola terrestris*
4. Älg, *Alces alces*

Fåglar:

1. Älfågel, *Clangula clangula*
2. Knipa, *Bucephala clangula*
3. Havstrut, *Larus marinus*
4. Tre-tåig mäs, *Pissa tridactyla*
5. Tordmåk, *Alca torda*
6. Gårdfågel, *Pinguinus impennis*
7. Sillgrissa, *Uria aalge*
8. Storskarv, *Phalacrocorax carbo*
9. Stormfågel, *Puffinus sp.*
(*puffinus*?)
10. Storlom, *Colymbus arcticus*

Fiskar

1. Torsk, *Gadus morhua*
2. Kolja, *Gadus aeglefinus*
3. Långa, *Molva molva*

	4	5	6	7	10	11	12	14	15	16	17	18
1. Hund, <i>Canis familiaris</i>							x					
2. Utter, <i>Lutra lutra</i>		x										
3. Vattensäck, <i>Arvicola terrestris</i>			x									
4. Älg, <i>Alces alces</i>		x										
1. Älfågel, <i>Clangula clangula</i>	x			x				x	x			
2. Knipa, <i>Bucephala clangula</i>								x				x
3. Havstrut, <i>Larus marinus</i>								x				
4. Tre-tåig mäs, <i>Pissa tridactyla</i>	x	x						x				
5. Tordmåk, <i>Alca torda</i>	x		x				x	x	x			x
6. Gårdfågel, <i>Pinguinus impennis</i>	x	x	x					x	x			
7. Sillgrissa, <i>Uria aalge</i>								x	x			
8. Storskarv, <i>Phalacrocorax carbo</i>	x						x	x				x
9. Stormfågel, <i>Puffinus sp.</i> (<i>puffinus</i> ?)								x				
10. Storlom, <i>Colymbus arcticus</i>			x									
1. Torsk, <i>Gadus morhua</i>	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	
2. Kolja, <i>Gadus aeglefinus</i>	x	x					x	x		x	x	
3. Långa, <i>Molva molva</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	

med-
stor

9
pugn.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

"ROTTJÄRNSLID; HULTÅS; DRAGSMARK SN. BOPL. NR 895"

Sammanfattning av Nils Niklasson i J.ALIN: Förteckning över
stenåldersboplatser i norra Bohuslän.
Manuskript.

44. Hultås, Rottjärnslid. Boplatsen utgöres av en skog-beväxt östsluttning på höjdsträckningen utmed västra sidan av landsvägen till Dragsmark, ovanför och väster om en liten sjö, kallad Rottjärn.¹⁾ Den undersöktes

blåmusslan (*Mytilus edulis*) och hjärtmusslan (*Cardium*

1) En överensstämmelse med det knyaste kartverket över Bohuslän - den ekonomiska kartan i skalan 1:10000 - användes här benämningarna Rottjärn och Rottjärnslid, vilka även äro mera i överensstämmelse med ortens språkbruk än Rote-kärrsvatten och Rotekärrslid.

1) Se Gbg. or. Bohusl. forn. fören. tidskr. 1935, sid. 38. Drav Johan Alins 1934 och av Nils Niklasson 1945. En utförlig berättelse över 1934 års undersökning är publicerad i Göteborgs och Bohusläns Fornminnesförenings tidskrift 1935. Följande redogörelse utgör en sammanfattning av resultaten från båda årens grävningar.

1) Det flintförande området upptager enligt Alins uppskattning en yta av omkr. 250 kvm. Dess lägsta punkt ligger 34 m ö.h., dess högsta punkt något över 36 m ö.h. I mitten av området, mellan 35 och 36 m, finnes en oval, grund avskrädesgrop 6-7 m lång och 4-5 m bred, bestående av svart, starkt kolhaltig jord, rikligt uppblandad med snäck- och musselskal samt djurben. Avskrädesgropen, som hade ett djup av 25-30 cm på enstaka ställen ända till 40-50 cm, var täckt av ett tunt 5-10 cm tjockt jordlager och vilade direkt på sandig klapper, som i sin tur underlagrades av fin, gulaktig sand. I den översta rutan (se planritning), vars kant uppmättes till 36,3 m, nådde den gula sanden upp till markytan. Omkr. en halv m utanför avskrädesgropens västra ände påträffades en stenlagd eldstad och två grunda kolgropar; eldstaden mätte 80 cm tvärsöver. Emellan den ena kolgroppen och avskrädesgropens sand låg en 70 cm lång och 50 cm bred sandstensplatta, försedd med fyra små skålgropar på överytan.

Vid uppteckningen äro även två fragment av kon-Såväl Alins som Niklassons undersökning koncentrerades i huvudsak till avskrädesgropen, men utsträcktes delvis utanför denna (se planritning).

Sammanlagt genomgrävdes under båda åren 43 kvm.

Huvudsumman av skalen i avskrädesgropen utgjordes av ostron (*Ostrea edulis*), men även litorina-snäckan (*Litorina litorea*) förekom ganska talrikt; blåmusslan (*Mytilis edulis*) och hjärtmusslan (*Cardium edule*) företrädde av enstaka exemplar, liksom *Litorina obtusata* och *Nassa reticulata*.

Bland djurbenen ha följande arter identifierats:¹⁾

- 1) Se Gbgs o. Bohusl. forn. fören. tidskr. 1935, sid. 38 o. 42. De 1945 tillvaratagna djurbenen ha ännu icke bestämts.

Däggdjur: hund (*Canis familiaris* L.), utter (*Lutra lutra* L.), gräsäl (*Halichoerus grypus* FABR.), kronhjort (*Cervus elaphus* L.), rådjur (*Capreolus capreolus* L.) och vildsvin (*Sus scrofa ferus*).

- 2) 1945 påträffades en till något slags prydnad bearbetad vildsvinsbete.

Fåglar: alfågel (*Harelda hyemalis* L.), storskarv (*Carbo carbo* L.), havstrut (*Larus marinus* L.), stormlom (*Colymbus arcticus* L.), tobisgrissla eller teist (*Uria grylle* L.), tordmule (*Alca torda* L.) och garfågel (*Alca impennis* L.).

Fiskar: långa (*Molva molva* L.), torsk (*Gadus callarias* L.), kolja (*Gadus aeglefinus* L.) berggylta (*Labrus berggylta* Ase.).

Dessutom påträffades 2 små skallfragment av människor.

Redskap.

Tack vare det rika inslaget av skal hade i avskrädesgropen - men ej utanför - bevarats ett flertal föred.

- 1) Mål av ben: 2) 45 fiskkrokar (Alin fig. 8:1-5 o. 7-12), tråda en bestämd redskapstyp har framhållits av J. Winther.

3) Vid uppräknningen äro även små fragment medtagna.

från St. Askerön i Bohuslän, lösfynd, liksom det förra spetsigt och svallat (el. vindnött) och ett närmast likt fig. 1 hos Winther, a.a., från en boplats från yngre stenåldern vid Skällåkra i Värö sn, Halland. Se även J. Winther, *Antiquarisk Arkæologi* 1948 och 1950. Sid 116.

Västernorrlands län

Om Hålsjö

Henric: Ben
från boplats
från Rote-
Karrstid. G.B. 1911.
1935. Försökningen
utförd genom
någonstunda ardet.
1945 års utgrävning
har bestämts
av sammanställningen
J. Leijonhår.

Trattensork (*Arvicola terrestris*),

Iäl (*Alces alces*),

Knipa (*Bucephala clangula*),

Storälgmäsk (*Rissa tridactyla*),

Sillgrissla (*Uria aalge*),

mindre lira (*Puffinus puffinus*).

Värdar för

en fränt

en fränt

en fränt

15 fiskkrökar (Alin fig. 8:1-5 no. 7-12), 16 spetsar m. flinteggar ("fågelpilar") (Alin fig. 9:1-10:12), 17 handkil av grönsten m. nästan plan 6 (prylar och nålar (Alin fig. 9:7-8:8), 6; en dubbelspets (Alin fig. 9:3, 4, 5), av vilka 3 äro en sannolikt till prydnad bearbetad vildsvinsbete (fig. 0), spetsen av en harpun (Alin fig. 18:6) samt borrarade hjorttänder (Alin fig. 9:15 no. 6), petsovalt

Redskapen av flinta och grönsten äro:

14 kärnyxor, grovt, runt om slagna, m. tre- eller fyrsidigt oregelbundet tvärsnitt, flertalet spetsiga i båda ändarna, några endast i den ena änden, medan den andra är mer eller mindre trubbig (Alin fig. 10:4, 5 no. 17), 15 kärnyxor m. spetsovalt tvärsnitt, rundad egg och spetsig nacke, och m. största bredden nedanför mitten, 3; rotusch på ena längskanten (Alin 11:3), en yxa som föreg., av kvartsit (?), tämligen tjock (Alin fig. 10:2), samt m. slagmärken i ändarna, där en yxa som föreg., m. rundad nacke och egg (Alin fig. 10:8), 16 kärnyxa m. plan undersida (Alin fig. 10:3), 17 yxor som föreg., fragm. eller m. trubbig nacke skilja (Alin fig. 10:6), 18 en vacker kärnspets (dubbelspets), m. tjockt, spetsovalt tvärsnitt, två höga, smala, skarpt ryggade, en skivyxa, långsmal, symmetrisk (Alin fig. 10:9), 19 en liten "egginsats" m. plan undersida och tvär, rak egg (Alin fig. 11:13), 20 en "handspets" m. tvär bane och inbuktningar på sidorna, 1) en distinkt skillnad mellan dem och knutorna oftast är svår att fastställa; de ha där-

1) Föremål av detta slag verka tillfälliga; att de företräda en bestämd redskapstyp har framhållits av J. Winther: To lidet paaagtede Stenalders Former (Rudköbing 1915). I Gbggs museum finnas förutom exemplaret från Rottjärnslid ett från St. Askerön i Bohuslän, lösfynd, liksom det förra spetsigt och svallat (el. vindnött) och ett närmast likt fig. 1 hos Winther, a.a., från en boplats från yngre stenåldern vid Skällåkra i Värö sn, Halland. Se även Göteborgs Museum. Årsrapport 1948 och 1950. Sid. 116.

en "handspets" som föreg., men utan inbuktning på si-
kärnas dorna,

en grovt slagen "handkil" av grönsten m. nästan plan
undersida och högvälvd översida,

5 lihultyxor (Alin fig. 12:1, 3, 5), av vilka 3 äro
kärnyvärlipade, de två andra vittrade på ytan,
ett fullbordat ämne till lihultyxa;

(1) 2 grovt slagna kärnyxor av grönsten m. spetsovalt
tvärsnitt och antydan till slipning, rättegade
kärny (Alin 10:1),

2 nackändar av trindyxor (?) (Alin 12:2 o. 6),

35 borrarspetsar av mest tjocka, kraftiga spån (Alin
ket 11:6-10), därav en av kvarts,

20 knivar (Alin 11:1, 2, 4 o. 5),

10 skivskrapor, några tämligen grovt slagna och oregel-
bundna, ingen utpräglad typ (Alin 11:12 o. 15),

2 små spånskrapor, därav två m. skrapkant i båda ändar
socken, Halland, Götaland, därav två m. skrapkant i båda ändar
dess och en m. retusch på ena längskanten (Alin 11:3),

16 knäckstenar av flinta,

18 knäckstenar av granit m. slagmärken i ändarna, där-
av en m. inknäckning (slagmärken) på den ena
gott breda sidan;

omkr. 250 spån, därav omkr. 40 små "mikro"-spån,

10 hyvelskrapor och 3 handtagskärnor; de senare skilja

sig från hyvelskraporna endast därigenom att den
främre kanten har ärr efter små "mikro"-spån;

10 kölskrapor, därav två höga, smala, skarpt ryggade,
m. spets i båda ändarna, de övriga m. tvär bakre

del (Alin 11:14);

148 kärnor och knutor; typiska spånkärnor saknas, över-
huvud äro kärnorna mindre omsorgsfullt behandlade

Skraporna, både skiv- och spånskrapor, äro i de-
varför en distinkt skillnad mellan dem och knu-
torna oftast är svår att fastställa; de ha där-
för sammanförts med dessa;

3 ryggspån,

27 skärvor m. oregelb. tillslagen kant,

en stor mängd avfall av flinta och grönsten.

Dessutom tillvaratogs en liten lerkula av en nötkärnas storlek. Ställandet av de redskapstyper, som saknas såsom material har jämte flinta och grönsten sannolikt även granit och gnejs använts. Flera "stenar" visande spår av tillslagning och hade formen av t.ex. kärnyxor och borrhspetsar, men då det ej är möjligt, att med säkerhet avgöra om de verkligen äro slagna

1) Alin har med ~~flinta~~ ^{flinta} och ~~grönsten~~ ^{grönsten} såsom tvåredskapstyper, (Alin redskap eller naturbildningar ha de ej medtagits i förteckningen. Även bland flintföremålen, framför allt lilla skärvar emellertid ha utpräglade former, de kärnyxorna, finnes endast få utpräglade former, de

flesta äro av litet format, konstlöst behandlade och syn till de typer, som äro representerade och vittna icke om någon större teknisk färdighet, vil saknas, torde redskapsförrådet i sten och flinta ket dock möjligen kan bero på att materialet varit anses karakteristiskt för sin tids västsvenska utbredning, mindre lämpligt, härav får man ett starkt intryck vid genomgången av restprodukterna - knutor och kär-

2) En inor vilka äro genomgående små och ha en tillfällig karaktär. Lihultyxorna äro däremot väl formade och socken, Halland. Götalandsområdets fornminnen sid. 115 o.f. dessutom väl slipade.

Utmärkande för redskapsförrådets sammansättning av det som förlämnar boplatsen på Rottjärn, är fränsett benföremålen - är det relativt stora antalet kärnyxor och lihultyxor, under det skivyxor så redskap, i vilket avseende den intar en särställning gott som saknas. Det enda redskap som kan rubriceras bland de västsvenska stenåldersboplatserna, som skivya (Alin 10:9) tillhör icke de mest typiska.

3) Från yngre stenåldern finnes två boplatser med hantverksmaterial: Anneröd i Skåne och Rottjärn i Halland. 1) Det av Alin (10:10) som skivya betecknade föremålet har visserligen till synes denna form men saknar dess karakteristiska bearbetning; den torde endast böra betraktas som en tillfällighetsprodukt.

Vidare lägger man märke till borrhspetsarna och knihand varna, för vilka man tydligen haft stor användning. Skraporna, både skiv- och spånkrapor, tyckas däremot ha haft mindre betydelse; de som finnas äro lilla eller icke formade med någon större omsorg. Mera eller mindre formen har man ådagalagt vid tilldaningen av dess specialtyper, som gå under beteckningen handpliceskärnor, hyvel- och kölskrapor; de äro heller Kvill icke få i förhållande till materialet i övrigt.

fall ytan icke är utslagen genom vittring - helt all-

Handpliceskärnor

Handpliceskärnor

Handpliceskärnor

Handpliceskärnor

Av betydelse för bedömandet av materialets karaktär är även fastställandet av de redskapstyper, som saknas. Med den noggrannhet, med vilken undersökningen enda helt bevarade är endast 7,6 cm lång, båda ändarna utfördes, torde man även härur kunna dra slutsatser. Särskilt värt beaktande är att inga flintpilspetsar av något slag påträffades. I sin helhet, både med hänseende till form och stor-

- 1) Alin har med frågetecken - såsom tvåreggad pilspets (Alin 11:11) upptagit ett litet spånfragment med osäker retusch på ena kanten; såsom tvåreggad pilspets bör den lilla skärvan emellertid helt avföras.

syn till de typer, som äro representerade och de som saknas, torde redskapsförrådet i sten och flinta på anses karakteristiskt för sin tids västsvenska strandboplatser. 2)

- 2) En i stort sett likartad sammansättning har materialet från en av G. Sarauw undersökt boplatz vid Kyvik i Släps socken, Halland. Götaälvsområdets fornminnen sid. 115 o.f.

Boplatsens tidsställning har ingående diskuterats

av Det som förlämnar boplatsen på Rottjärnslid ett alldeles speciellt intresse är det stora antalet benredskap, i vilket avseende den intar en särställning bland de västsvenska stenåldersboplatserna. 3) Bland

- 3) Från yngre stenåldern finnes två boplatser med benmaterial: Anneröd i Skee sn och Rörvik i Kville sn. Se ovan sid.

H. Thomasson: Harpunfyndet från Håstefjorden, sid. 54.

Göteborgs och Bohusläns förenings tidskr. 1937, Oskar Lidén:

De fiskkrokarna förtjäna särskilt de med två hullingar

o.f. uppmärksamhet, då de icke äro kända från något annat

håll. De dubbla hullingarnas uppgift torde i första hand ha varit att lämna ett gott fäste för agnet. En liten detalj, som är gemensam för samtliga fiskkrokar,

i den mån motsvarande del av kroken är bevarad, är den lilla klacken som bildar avslutningen på skaftet och yngre och att de sålunda gå ännu längre ned i tiden som varit avsedd till fäste för reven. På den yngre stenålderns fiskkrokar är fästeanordningen mer komplicerad (se fiskkrokarna från boplatsen vid Rörvik i Kville sn, ovan sid. 114).

de. Exemplaren från Rottjärnslid äro dessutom - i de

fall ytan icke är förstörd genom vittring - helt eli-

Flinteggspetsarna - "fågelpilarna" - äro betydligt mindre än hittills kända spetsar av detta slag. Den visserligen icke något tidsbestämmande kriterium, den enda helt bevarade är endast 7,6 cm lång; båda ändarna förekommer redan under denna ancylustid (Sandererna), men äro spetsiga och precis likadana. Om man tänker sig

flintspeltter insatta i de för detta ändamål avsedda skärvorna på längskanterna ha de samma form och storlek som dubbelspetsen (Alin 9:3). Flinteggspetsarnas tidsställning lämna dock varken dessa eller flint från Rottjärnslid torde få uppfattas som en mindre och yngre avart av de egentliga fågelpilarna.

En tillhörighet till den förut icke påträffade redskapstyp är harpunen, av vilken dock endast spetsen med den yttersta hullingen är i behåll. Det bevarade stycket sina strandlinjeundersökningar har Alin kunnat fast- är emellertid för obetydligt för att man därav skall ställa en strandlinje ungefär vid 36 m. Denna nivå, som kunna dra slutsatser om dess form i övrigt.

Övriga föremål - nälar, pryglar o.s. - tillhöra de enkla och konventionella redskapstyperna utan tids- karaktär.

Boplatsens tidsställning har ingående diskuterats gångse uppfattning dateras tagesmaximum till omkring av Alin (a.a. sid. 25 o.f.). Av betydelse för datering är egentligen endast två av föremålstyperna - flinteggspetsarna och lihultyxorna.

De stora flinteggspetsarna - de egentliga "fågelpilarna" - tillhöra huvudsakligen ancylustidens senare del men förekomma under tidig litorinatid.¹⁾ Spetsarna

1) H. Thomasson: Harpunfyndet från Hästefjorden, sid. 54. Gbgs o. Bohusl:s form. fören:s tidskr. 1937. Oskar Lidén: De flinteggade benspetsarnas nordiska kulturfas sid. 104 o.f. Lund 1942.

från Rottjärnslid äro betydligt mindre och kunna ej tidsbestämmas direkt i anslutning till dessa. Utvecklingsmässigt är man böjd för antagandet att de äro yngre och att de sålunda gå ännu längre ned i tiden än de stora fågelpilarna. De västsvenska lihultyxorna tillhöra icke heller litorinatidens allra tidigaste ske- de. Exemplaren från Rottjärnslid äro dessutom - i de fall ytan icke är förstörd genom vittring - helt sli-

pade både på över- och undersidan. Slipningen utgör visserligen icke något tidsbestämmande kriterium, den förekommer redan under ~~tidig~~ ancylustid (Sandarna), men men föremålens hela habitus ger ett relativt ungt intryck. Några säkra indicier för bedömningen av boplat-sens tidsställning lämna dock varken dessa eller flint-eggspetsarna. Men antagandet att bopplatsen på Rottjärns-lid tillhör ett tämligen framskridet skede av litorina-tiden motsägas icke av traktens nivåförhållanden. Genom sina strandlinjeundersökningar har Alin kunnat fast-ställa en strandlinje ungefär vid 36 m. Denna nivå, som sannolikt motsvarar det s.k. tapesmaximum, är emeller-tid boplat-sens högsta, medan dess lägsta är omkring 34 m eller ^{sannare} sannolikare - en eller ett par m lägre. Enligt gängse uppfattning dateras tapesmaximum till omkring 4500 f. Kr. Bebyggelsen på Rottjärnslid bör därför vara några århundraden yngre.

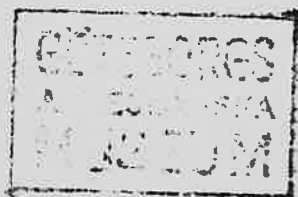
J. Alin
(N. N.)

ul

FÖRTECKNING
ÖVER
STENÅLDERSBOPLATSER
I NORRA BOHUSLÄN

AV
JOHAN ALIN

UTGIVEN AV
GÖTEBORGS OCH BOHUSLÄNS FORNMINNESFÖRENING

Rottjärnslid, Hultås, Dragsmarks sn. Bopl. nr 895.

Boplatsen utgöres av en skogbeväxt östsluttning på höjdsträckningen utmed västra sidan av landsvägen till Dragsmark, ovanför och väster om en liten sjö, kallad Rottjärn.¹ Den undersöktes av Johan Alin 1934 och av Nils Niklasson 1945.² Följande redogörelse utgör en sammanfattning av resultaten från båda årens grävningar.

Det flintförande området upptager enligt Alins uppskattning en yta av omkr. 250 kvm. Dess lägsta punkt ligger 34 m ö. h., dess högsta punkt något över 36 m ö. h. I mitten av området, mellan 35 och 36 m, finnes en oval, grund avskrädesgrop 6—7 m lång och 4—5 m bred, bestående av svart, starkt kolhaltig jord, rikligt uppblandad med snäck- och musselskal samt djurben. Gropen, som hade ett djup av 25—30 cm, på enstaka ställen ända till 40—50 cm, var täckt av ett 5—10 cm tjockt jordlager och vilade direkt på sandig klapper, som i sin tur underlagrades av fin, gulaktig sand. I den översta, västligaste, rutan, på planritningen fig. 110 betecknad med Pr. (provgrop), vars kant uppmättes till 36,3 m, nådde den gula sanden nästan upp till markytan. Omkr. en halv m utanför avskrädesgropens västra ände, i rutorna B 9, C 9 o. D 9, påträffades en stenlagd eldstad och två grunda kolgropar; eldstaden mätte 80 cm tvärsöver. Emellan den ena kolgropen och avskrädesgropens rand låg en 70 cm lång och 50 cm bred sandstensplatta, försedd med fyra små skålgropar på överytan.

Såväl Alins som Niklassons undersökning koncentrerades i huvudsak till avskrädesgropen, men utsträcktes delvis utanför denna, se planritning fig. 110. Sammanlagt genomgrävdes under båda åren 43 kvm.

Huvudmassan av skalen i avskrädesgropen utgjordes av ostron (*Ostrea edulis*), men även litorinasnäckan (*Litorina litorea*) förekom ganska talrikt; blåmusslan (*Mytilus edulis*) och hjärnmusslan

¹ I överensstämmelse med det nyaste kartverket över Bohuslän — den ekonomiska kartan i skalan 1:10000 — användas här benämningarna Rottjärn och Rottjärnslid, vilka även äro mera i överensstämmelse med ortens språkbruk än Rotekärrsvatten och Rotekärrslid.

² En utförlig berättelse om 1934 års undersökning är av Alin under rubriken En bohuslänsk kökkenmödding publicerad i G. B. F. T. 1935.

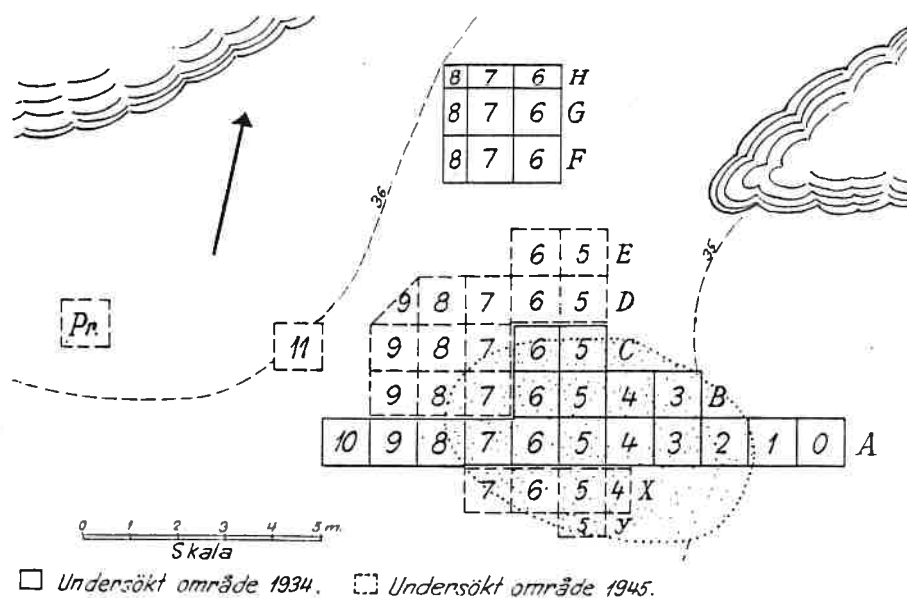

Fig. 110. Rottjärnslid, Hultås, Dragsmarks sn. Bopl. nr 895. Plan över det undersökta området. Det prickade området skalanhopningen. Uppgjord 1934 av J. Alin, kompl. 1945 av N. Niklasson.

(*Cardium edule*) företrädades av enstaka exemplar, liksom *Litorina obtusata* och *Nassa reticulata*.

Bland djurbenen ha följande arter identifierats:¹

Däggdjur: hund (*Canis familiaris*), utter (*Lutra-lutra*), vattensork (*Arvicola terrestris*), gråsäl (*Halichoerus grypus*), kronhjort (*Cervus elaphus*), älg (*Alces alces*), rådjur (*Capreolus capreolus*) och vildsvin (*Sus scrofa ferus*).

Fåglar: alfågel (*Harelda hyemalis*), storskarv (*Carbo carbo*), knipa (*Bucephala clangula?*), havstrut (*Larus marinus*), storlom (*Colymbus arcticus*), tretåig mås (*Rissa tridactyla*), tobisgrissla eller teist (*Uria grylle*), sillgrissla (*Uria aalge*), tordmule (*Alca torda*), mindre lira (*Puffinus puffinus*) och garfågel (*Alca impennis*).

Fiskar: långa (*Molva molva*), torsk (*Gadus callarias*), kolja (*Gadus aeglefinus*) och berggylta (*Labrus berggylta*).

Dessutom påträffades 2 små skallfragment av människa.

¹ Paul Henrici: Benfynd från bopplatsen på Rotekärslid. G. B. F. T. 1953. Förteckningen utökad genom några nya arter, framkomna vid 1945 års grävning, vilka bestämts av amanuensen vid Naturhistoriska museet J. Lepiksaar.

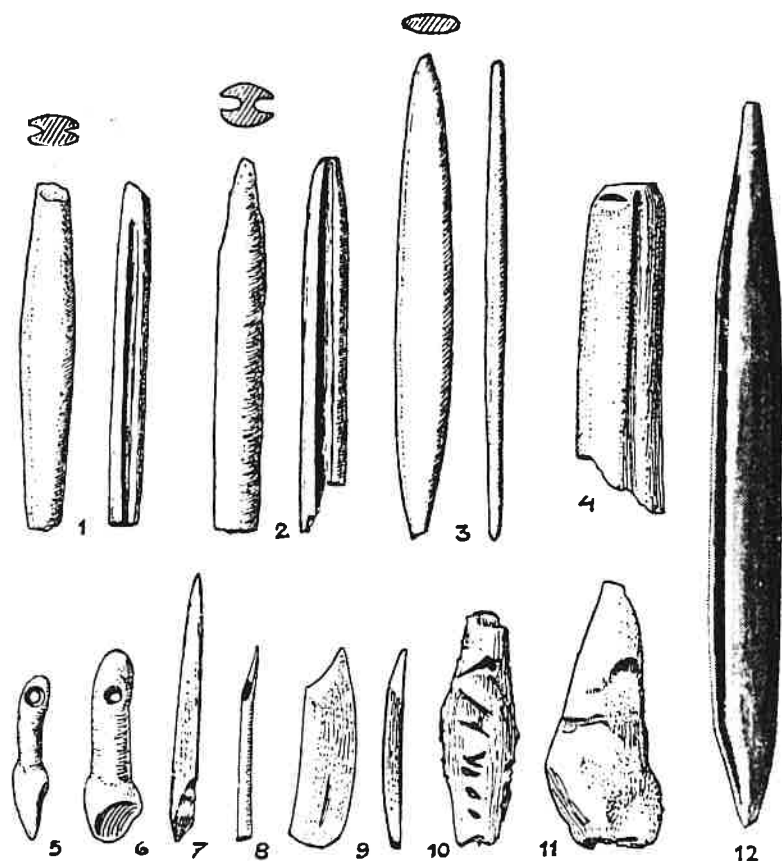

Fig. 111. 1, 2 o. 12 spetsar m. ränna för flinteggar (fågelpilar), 3 dubbelspets, 4 runt, glättat ben m. längdskåra, 5 o. 6 genomborrade hjorttänder, 7 o. 8 nålar, 9–11 obestämbara benfragment. 1–11 $\frac{2}{3}$, 12 $\frac{1}{1}$. Rottjärnslid, Hultås, Dragsmarks sn. Bopl. nr 895.

Fynd.

*Föremål av ben:*¹ fiskkrokar 15, fig. 112; spetsar m. skåror för flinteggar (fågelpilar) fig. 111: 1, 2 o. 12; pryglar o. nålar 6, fig. 111: 7 o. 8; en dubbelspets, fig. 111: 3; en sannolikt till prydnad bearbetad vildsvinsbete, fig. 113; spetsen av en harpun, fig. 112: 6; hjorttänder m. genomborrat hål 2, fig. 111: 5 o. 6; några obestämbara föremål, fig. 111: 9–11.

Redskap av flinta och grönsten: kärnyxor, grovt, runt om slagna, m. tre- eller fyrsidigt, oregelbundet tvärsnitt, flertalet spetsiga i båda ändarna, några endast i den ena änden, medan den andra

¹ Även små fragment äro medräknade.

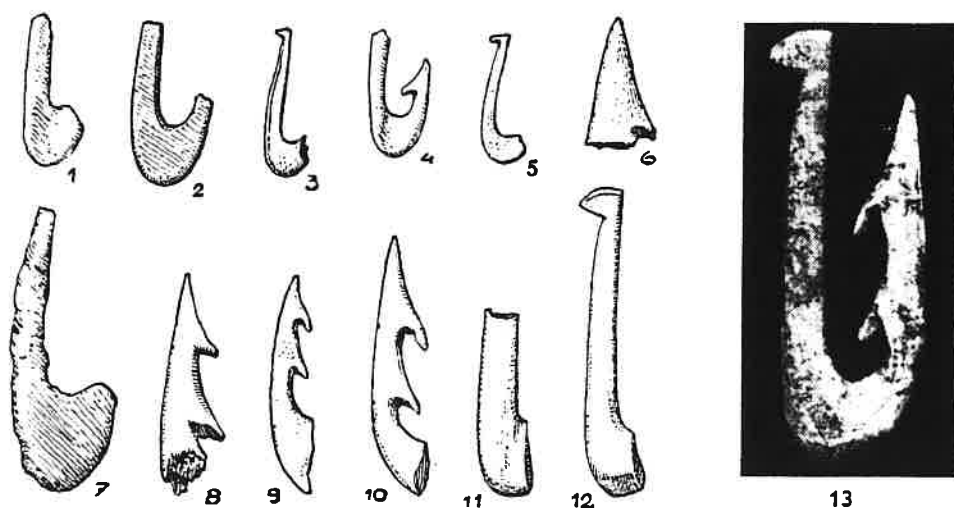

Fig. 112: 1—5 o. 7—13 fiskkrokar, 6 spetsen av en benharpun. Fragmenten 10 o. 12 höra tillsammans, 13 återger kroken hopsatt. 1—12 $\frac{2}{3}$, 13 $\frac{1}{1}$. Rottjärns-
lid, Hultås, Dragsmarks sn. Bopl. nr 895.

är mer eller mindre trubbig 14 (Alin fig. 10: 4, 5 o. 7)¹; kärnyxor m. spetsovalt tvärsnitt, rundad egg och spetsig nacke, största bredden nedanför mitten 3; yxa som föreg., av kvartsit (?), tämligen tjock (Alin fig. 10: 2); yxa som föreg., m. rundad nacke och egg (Alin fig. 10: 8); kärnyxa m. plan undersida (Alin fig. 10: 3); yxor som föreg., fragm. eller m. trubbig nacke 4 (Alin fig. 10: 6); vacker kärnspets (dubbelspets), m. tjockt, spetsovalt tvärsnitt; skivyxa, långsmal, symmetrisk (Alin fig. 10: 9); liten »egginsats» m. plan undersida och tvär, rak egg (Alin fig. 11: 13); lihultyxor 5 (Alin fig. 12: 1, 3, o. 5), av vilka 3 äro väl slipade, de två andra vittrade på ytan; ämne till lihultyxa; grovt slagna kärnyxor av grönsten m. spetsovalt tvärsnitt och antydning till slipning, rättegade 2 (Alin 10: 1); nackändar av trindyxor 2 (Alin 12: 2 o. 6); borrarspetsar av tjocka, kraftiga spån 35 (Alin 11: 6—10), därav en av kvarts; knivar 20 (Alin 11: 1, 2, 4 o. 5); skivskrapor, några tämligen grovt slagna och oregelbundna, ingen av utpräglad typ 10 (Alin 11: 12 o. 15); små spånskrapor 7, därav två m. skrapkant i båda ändar och en m. retusch på ena längskanten (Alin 11: 3); knackstenar av flinta 16; knackstenar av

¹ Figurhänvisningar inom parentes avse Alins o. a. redogörelse för undersökningen 1934 i G. B. F. T. 1935.

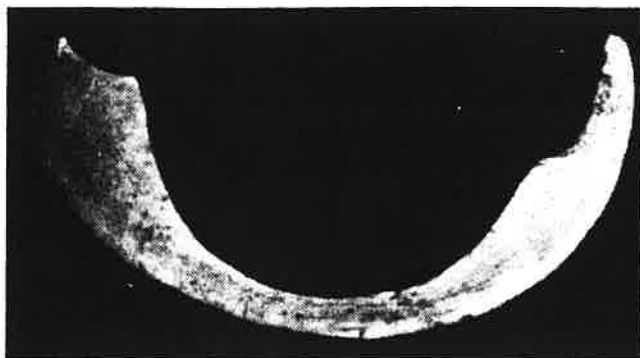

Fig. 113. Till prydnad eller smycke bearbetad vildsvinsbete. $\frac{2}{3}$. Rot-tjärnslid, Hultås, Dragsmarks sn. Bopl. nr 895.

granit m. slagmärken i ändarna 18, därav en m. inknackning på den ena breda sidan; spån ca 250, därav omkr. 40 mikro; hyvelskrapor 10; handtagskärnor 3, de senare skilja sig från hyvelskraporna endast därigenom att den främre kanten har ärr efter mikrospån; kölskrapor 10, därav två höga, smala, skarpt ryggade, m. spets i båda ändarna, de övriga m. tvär bakre del (Alin 11: 14); kärnor och knutor 148, typiska spänkärnor saknas; överhuvudtaget äro kärnorna mindre omsorgsfullt behandlade, varför en distinkt skillnad mellan dem och knutorna oftast är svår att fastställa, de ha därför sammanförts med dessa; ryggspån 3; skärvor m. oregelb. tillslagen kant 27; en stor mängd avfall av flinta och grönsten. Dessutom tillvaratogs en liten lerkula av en nötkärnas storlek.

Såsom material ha jämte flinta och grönsten möjligen även granit och gnejs använts. Flera »stenar» visade spår av tillslagning och hade formen av t. ex. kärnyxor och borrar, men då det ej är möjligt att med säkerhet avgöra om de verkligen äro slagna redskap eller blott naturbildningar ha de ej medtagits i förteckningen. Även bland flintföremålen, framför allt kärnyxorna, finnas endast få utpräglade former, de flesta äro av litet format, konstlöst behandlade och vittna icke om någon större teknisk färdighet, vilket dock möjligen kan bero på att materialet varit mindre lämpligt. Av flintans dåliga kvalitet får man ett starkt intryck vid genomgången av restprodukterna — knutor och kärnor — vilka äro genomgående små och ha en tillfällig karaktär. Lihultyxorna äro däremot formade väl och dessutom slipade.

Utmärkande för redskapsförrådets sammansättning — fränsett benföremålen — är det relativt stora antalet kärnyxor och li-

hultyxor, under det skivyxor så gott som saknas. Det enda redskap som kan rubriceras som skivyxor (Alin 10: 9) är ingen typisk sådan; beteckningen skivmejsel torde vara riktigare. Vidare lägger man märke till borrarspetsarna och knivarna, för vilka man tydligen haft stor användning. Skraporna, både skiv- och spånskrapor, tyckas däremot ha haft mindre betydelse; de som finnas äro heller icke formade med någon större omsorg.

Av vikt för bedömandet av materialets karaktär är även fastställandet av de redskapstyper, som saknas. Med den noggrannhet, med vilken undersökningen utfördes, torde man även härur våga dra slutsatser. Särskilt värt beaktande är att inga flintpilspetsar av något slag påträffades. I sin helhet, både med hänsyn till de typer, som äro representerade och de som saknas, torde redskapsförrådet i sten och flinta få anses karakteristiskt för sin tids västsvenska strandboplatser.¹

Det som förlämnar boplatserna på Rottjärnslid ett alldeles speciellt intresse är det stora antalet benredskap, i vilket avseende den intar en särställning bland de västsvenska stenåldersboplatserna.² Bland fiskkrokarna förtjäna särskilt de med två hullingar uppmärksamhet, vilka icke äro kända från något annat håll. De dubbla hullingarnas uppgift torde i första hand ha varit att fasthålla agnet. En detalj, som är gemensam för samtliga fiskkrokar från Rottjärnslid — i den mån motsvarande del av kroken är bevarad — är den lilla klacken som bildar avslutningen på skaftet och som varit avsedd till fäste för reven. På den yngre stenålderns fiskkrokar är fästeanordningen mer komplicerad (se fiskkrokarna från boplatserna vid Rörvik i Kville sn, ovan sid. 216, fig. 69).

Flinteggspetsarna — »fågelpilarna» — äro betydligt mindre än hittills kända spetsar av detta slag. Den enda helt bevarade (fig. 111: 12) är endast 7,6 cm lång; båda ändarna äro spetsiga och precis likadana. Om man tänker sig flintsplitter insatta i de för detta ändamål avsedda skärorna på längskanterna få de samma form och storlek som dubbelspetsen fig. 111: 3.

En från Bohuslän tidigare icke känd redskapstyp är harpunen, av vilken på Rottjärnslid ett fragment påträffades. Det bevarade

¹ En i stort sett likartad sammansättning har materialet från en av G. Sarauw undersökt boplatz vid Kyvik i Släps socken, Halland. Götaälvsområdets fornminnen. Sid. 115 o. f.

² Från yngre stenåldern finnes två boplatser med benmaterial: Ånneröd i Skee sn och Rörvik i Kville sn. Se ovan sid. 195 o. 207.

stycket är emellertid för obetydligt för att man därav skall kunna dra slutsatser om formen i övrigt.

Såsom smycke har tytts den i fig. 113 avbildade vildsvinsbeten. Detta ovanliga om inte rent av unika föremål jämte de genom-borrade hjorttänderna ger en inblick i tidens smak för prydnader.

Övriga benföremål — nålar, pryglar o. a. — äro enkla och kon-ventionella redskapstyper utan tidskaraktär.

Datering.

Rottjärnslidsboplatsens tidsställning har ingående diskuterats av Alin (a. a. sid. 25 o. f.). Av betydelse för dateringen äro egentligen endast två av fornsakstyperna — flinteggspetsarna och lihultyxorna.

De stora flinteggspetsarna — »fågelpilarna» — tillhöra huvudsakligen Ancylostidens senare del men förekomma även under tidig Litorinatid.¹ Spetsarna från Rottjärnslid äro betydligt mindre och kunna ej tidsbestämmas direkt i anslutning till dessa. Utvecklingsmässigt är man böjd för antagandet att de äro yngre och att de sålunda gå längre ned i tiden än de stora fågelpilarna. De västsvenska lihultyxorna tillhöra icke heller Litorinatidens allra tidigaste skede. Exemplaren från Rottjärnslid äro dessutom — i de fall ytan icke är förstörd genom vittring — helt slipade både på över- och undersidan. Slipningen utgör visserligen icke något tidsbestämmande kriterium — den förekommer redan under Ancylostid (Sandarna) — men föremålens hela habitus ger ett relativt ungt intryck. Några säkra indicier för bedömningen av boplatsens tidsställning lämna dock varken dessa eller flinteggspetsarna. Men antagandet att boplatsen på Rottjärnslid tillhör ett tämligen framskridet skede av Litorinatiden motsägas icke av traktens nivåförhållanden. Genom sina strandlinjeundersökningar har Alin kunnat fastställa en strandlinje ungefär vid 36 m. Denna nivå, som sannolikt motsvarar det s. k. Tapesmaximum, är emellertid boplatsens högsta, medan dess lägsta är omkring 34 m eller — snarare — en eller ett par m lägre. Enligt gängse uppfattning dateras Tapesmaximum till omkring 4500 f. Kr. Bebyggelsen på Rottjärnslid bör därför vara några århundraden yngre.

N. Niklasson

¹ H. Thomasson: Harpunfyndet från Hästefjorden. Sid. 54. G. B. F. T. 1937. — Oskar Lidén: De flinteggade benspetsarnas nordiska kulturfas. Sid. 104 o. f. Lund 1942. — Tage Nilsson: Die pollenanalytische Zonengliederung der spät- und postglazialen Bildungen Schonens. Sid. 531. G. F. F. Bd. 57. H. 3. 1935.

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (Gbgslnv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

FYNDENS FÖRDELNING RUTVIS FRÅN DET 1934 UNDERSÖKTA
OMRÅDET

Sammanställning av Nils Niklasson

		A:0	A:1	A:2	A:3	A:4	A:5	A:6	A:7	A:8	A:9	A:10	B:3	B:4
10	✓ Fiskbrokar		1					3						1
2	✓ Fågelpicar				1			1						
2	✓ Pröglar o. nälar	1			1									
6	✓ Andra föremål av ben			1				24		16			1	
2	✓ Tänder													10
19	✓ Kärnyxor			132			12	13	13	13	17	18	20	
3	✓ Trindyxor													
3	✓ Likhetsyxor													
1	✓ Handkne.												19	
22	✓ Borspeltor	3		1	1					2		2	1	1
10	✓ Knivar	2	2					1			134			1
7	✓ Skivskrapor	1									1	1		
2	✓ Spänskrapor	1												
10	✓ Knäckstenar/pl		1	1						1				3
10	✓ " sten			2						1				2
79	✓ Spän	3	4	4	2	1		7	4	2	2		1	
27	✓ Mikrospar		1						2	2	1		1	
7	✓ Handtagstärns av <i>Myrica</i> krogar								41					
4	✓ Hålskrapor			11										
85	✓ Kärnor o. Runtor	4		3	3	1	2		2	2	2	2	4	2
18	✓ Skärvar i hick.	2	1	1							1		1	1
3	✓ Raggspän				1									
	✓ Skärvar, gränsten									2				
	✓ " pl	16	24	33	9	1	10	11	10	6	25	15	13	4
312		17	11	14	9	2	3	15	13	9	9	7	16	7

1. and plan underird. (flin 11:14) 2. grovt runt om ålgen kring
 i båda ändar, gick på mitten 3. i plan underird, gubig i båda
 4. ändar 5. i "reversen" 6. i plan underird? (postmarken)
 7. i plan underird (sucksen) 8. runt om ålgen.
 9. i utskottet på båda sidor, gubig (flin från Åkeren = "Körnen")
 10. Längsmed Åkeren, gubig, hicklagar på versen (flin 10:9);
 i den eggen i plan underird (flin 11:13)

10 B:3

B:4 B:5 B:6 C:5 C:6 F:6 F:7 F:8 G:6 G:7 G:8 H:6 H:7/8 Sö:1 Prov-
-prop.

	1	2	2	1 ¹⁴													10
																	2
1		1															2
	1 ¹¹			1 ¹¹													6
2				1+2 ¹²		1 ¹⁶	1 ¹⁸	1 ²³		1 ²⁵	1 ²⁷			1 ³¹ 1 ³⁰			2
							3 ¹⁹										19
																	3
						1 ¹⁵											3
																	1
1	1	1	1			1	2	2 ²¹	1 ²⁴					3			22
	1			1						1				1			10
						1								3 ²⁹			7
									1 ²²								2
3							1			1				2			10
2				1	1					3							10
1		1	2	7	2	5	3	3 ³⁰	8 ²⁸	8	1	6		3			79
1							3	2	3	2		1					27
				4 ¹	4 ²	4 ¹		4 ⁶						9			7
				1 ¹³	2 ¹³												4
4	2	1	2	5	4	11	9 ⁷	3	2	4	6		4	7			85
1	1		1			1	2	2	2	1			2				18
				1	1			5		1							3
				1		4	3						1 ³¹	1			
13	4	9	10	15	17	20	34	15	24	20	22	13	12	14			
16	7	6	8	20	10	24	25	14	18	24	8	7	6	19	11	312	

11 korrad.

12 runt om alagarna

13 bakre delen bränd

28 splitter

14 den hela på 2 kullingar

15 stort alagat, mycket lpor

29 klän 11:15

redskap, överrida något mer i slutet än under ridan.

30 runt om alagarna
klän 10:4

16 på plan undersida (klän 10:6)

17 därav 1 kärnskiva.

31 grövsten, spår
klän 10:2

18 runt om alagarna, en spetsvares värmis (klän 10:8)

32 runt om alagarna
klän 10:7

19 klän 12:2, 3 o 6

30 därav 1 m. kist. kant.

21 klän 11:7

22 klän 11:3. på bak alagarkant

23 på plan undersida, dracken

24 klän 11:6

25 runt om alagarna

26 klän 12:1 o 5

33 liten, runt om
alagarna, kärna

27 av grövsten, runt om alagarna, spetsvares värmis, (klän 10:4)

34 klän 11:5

32/35

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Dragsmark 41.
Inv nr 51319-
51526.

Grön-
stens-
skärva

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (CbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

1

6

1

1

FYNDENS FÖRDELNING RUTVIS FRÅN DET 1934 UNDER-
SÖKTA OMRÅDET

9

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (Gbgslnv 41) RAÄ 36

Hultås 31

Rottjärnslid

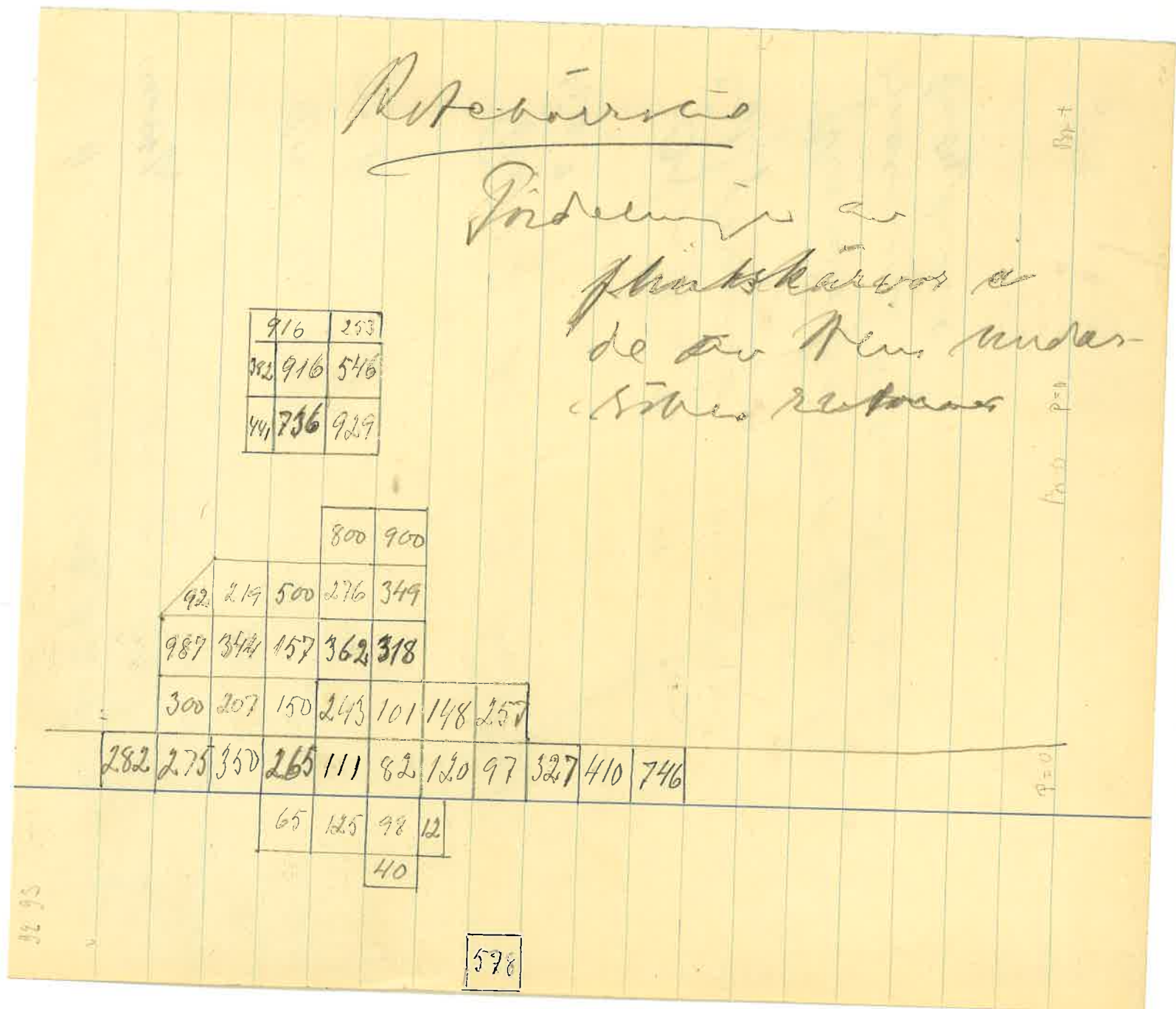
bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

FÖRDELNINGEN AV FLINTSKÄRVOR PER RUTA ÖVER HELA DET
UNDERSÖKTA OMRÅDET 1934 & 1945.

Sammanställning av Nils Niklasson

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

C¹⁴ - ANALYSER

(Se vidare speciell pärm om C¹⁴)

C14-ANALYSER utförda på obear- betat ben.

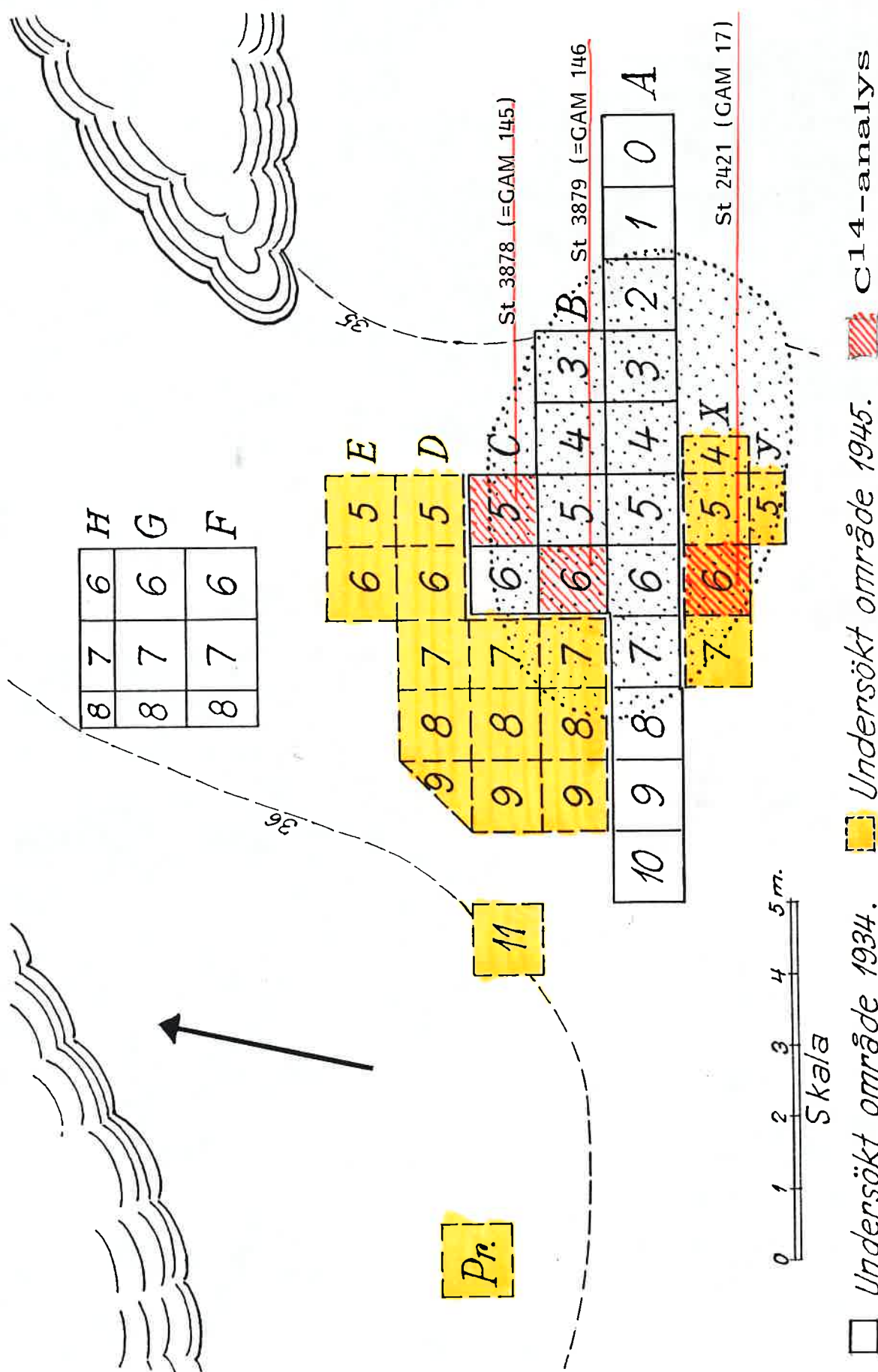
(OBS! Den analyserade rutan X6
från NN:s grävning 1945 kallas
på bl a fältplanen ruta 15).

BOHUSLÄN

Lane lid
Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36
Hultås 31
Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526
48530
67940-68106
84152:61 (ben dep.i GNM)

Undersökt av Nils Niklasson

Undersökt av Johan Alin

Stud.mag.art. Egil Mikkelsen
Universitetets Oldsaksamling
Frederiksgt. 2, Oslo 1

Oslo, 11. januar 1972

Laboratoriet for Radioaktiv Datering
Freecati
Stockholm 50

Jeg arbeider med en arkeologisk avhandling over en
mestlittisk boplass i Oslofjord-området. I den forbindelse
vil jeg be om noen opplysninger angående en svensk C-14-
datering. Det gjelder:

St. 2421, Rottjärnslid, Bohuslän, dat.: +3650 ± 140.

Kunne De gi meg opplysninger om hvor på boplassen og i
hvilken dybde prøven er tatt, hva slags materiale som er
datert og eventuelt om det foreligger flere dateringer fra
samme boplass.

Da jeg for tiden er midt oppe i arbeidet omkring denne
boplassen, vil jeg utbe et svar så hurtig som mulig.

Vennlig hilsen

Egil Mikkelsen

Kungl. Vitterhetsakademien Sveriges Geologiska Undersökning Stockholms Universitet

LABORATORIET FÖR
RADIOAKTIV DATERING

Dnr 49/72/058

FRESCATI STOCKHOLM 50 TEL. 08/349795 /50950

Radioactive Dating Laboratory
Frescati Stockholm 50 Sweden

STOCKHOLM 14.1 1972

Intendent Jan - Erik Sjöberg
Göteborgs arkeologiska museum
Skärgårdsgatan 4
414 58 Göteborg

Bifogar härmed en kopia på brev från mag. Mikkelsen,
Oslo.

Vi anser oss inte kunna lämna ut några upplysningar om
analysen ifråga varför vi sänder denna förfrågan vidare till
Er.

Denna analys utfördes 1967 och prof. C.-A. Moberg stod
som uppdragsgivare.

Vi hoppas att Ni kan ta hand om fallet eller eventuellt
vidarebefordra det till prof. Moberg.

Vänliga hälsningar

Lars Engstrand

Lars Engstrand

cc: mag. Mikkelsen

kopia

Dnr 49/72/058

Stud.mag.art. Egil Mikkelsen
Universitetets Oldsaksamling
Frederiksgt. 2
OSLO 1
Norge

GAM 17
2 (B5)

Med anledning av förfrågan om C^{14} -prov från Rottjärnslid kan jag meddela, att dateringen (St 2421) är gjord på obestämbara, obearbetade djurben (100 gr). Provet härrör från ruta X6 på bifogade plan över utgrävningsområdet. Fyndomständigheterna anges i Alins bok "Förteckning över stenåldersboplatser i Norra Bohuslän" (Göteborg 1955), där det framgår att benen legat i skalhögen, som låg direkt på en sandig klapper. Skalhögen var endast täckt av ett 5-10 cm tjockt matjordslager. Ben förekom endast tillsammans med skal. Fynden från denna ruta har inte indelats i några skikt enligt arkivets uppgifter. Från samma ruta härrör bl.a. 1 metkrok och 1 fågelpil samt ett fragment av ytterligare 1 fågelpil.

Två ytterligare prover för C^{14} -bestämning har nyligen skickats. Dessa prover utgörs av obestämda ben från rutorna C5 och B6, men enligt meddelande från laboratoriet i Stockholm kan resultaten från dessa väntas tidigast i början av mars.

Till slut vill jag säga att såväl museet som undertecknad själv är intresserad av avhandlingen och hoppas att det finns möjlighet skaffa något exemplar när den är färdig.

Göteborg den 27 januari 1972

I tjänsten

Johan Wigforss
Johan Wigforss

Bil.

(J. Alin)

BOHUSLÄN

Lane hd

Dragsmark sn, (GbgsInv 41) RAÄ 36

Hultås 3¹

Rottjärnslid

bopl.fynd, mesolitiskt

Inv nr GAM 51319-51526

48530

67940-68106

84152:61 (ben dep.i GNM)

FYNDENS FÖRDELNING RUTVIS FRÅN DET 1934 UNDERSÖKTA
OMRÅDET

Sammanställning av Johan Alin

X	Skal	Djurben	Metallprokar	Flarpuner	Fågelpisar	Bemölar	Andra benredskesp	Vorrade länden	Människoben	Krukskärvar	Skivor	Kärnpor	Schulkyror	Trindlytor	Handspelar	Pilspelar (?)	Borrspelar	Knivar	Skrapor	Knackskinar (av flinta)	Knackskinar (av grön eller granit)	Större spånar	Små fina spånar	Handlagaskärvar	Blockkärvar	Skärvar av flinta	Skärvar av grönsten
A 0	x	x			1												1	2	1				3		4	746	
A 1	x	x	1							1		1									1		5		3	410	1
A 2	x	x					1					2					1			1	3				3	327	
A 3	x	x			1	1										1?	1									197	
A 4	x	x																								120	
A 5	x	x										1									3				2	82	
A 6	x	x	3		3		1		1			1						1								111	
A 7	x	x										1								1	1		3		1	265	
A 8	x	x		1													2						1		2	350	
A 9											1	1							2		1				3	275	
A 10												1					2		2							282	
B 3	x	x					1					1									4		1	10	257		
B 4	x	x	1					1										1					5		2	148	
B 5	x	x	2		1?																				2	101	
B 6	x	x	2														2				1				3	243	
C 5	x	x	1					1				2					1	1							6	318	
C 6	x	x	1						1	1													2		2	362	
F 6											1						1		1				10		20	929	6
F 7											1			3	1		2			1				1?	10	736	
F 8																	3	1							6	441	
G 6																	2				1		6		8	546	
G 7													1	1				1		1		5			4	916	1
G 8											1												1		8	382	1
H 6																							3	1	2	253	
H 7-8												2					2	1	1				3		11	916	
I öd. 1																	2		2	3			1		9	578	
I: a	x	x	11	1	5	2	3	2	2	2	1	16	1	4	1	1?	22	8	9	7	15	5	44	2	121	10291	9
4/2 0	10																										

Fyndens fördelning på det undersökte området

108

12